

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน
ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
People Participation in Community Garbage Management
in Lamed Sub-District, Chaiya District, Surat Thani Province

นัยนา เดชะ
Naiyana Dacha

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the degree of
Master of Science in Environmental Management
Prince of Songkla University

2557

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน
ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้เขียน นางสาวนัยนา เดชะ

สาขาวิชา การจัดการสิ่งแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ เหล่าดี)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริลักษณ์ เจียรากร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้นับเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้เป็นผลมาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณ
บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องแล้ว

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....
(นางสาวนัยนา เตชะ)
นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นางสาวนัยนา เตชะ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้เขียน	นางสาวนัยนา เตชะ
สาขาวิชา	คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การกำจัดมูลฝอยของประชาชน การมีส่วนร่วมในการกำจัดมูลฝอยของประชาชน และหาแนวทางและมาตรการในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในชุมชนเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเลม็ด จำนวน 306 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมูลฝอยจำนวน 46 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสังเกต และการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์ content analysis

ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เหมาะสมมีการทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะและนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้าน ประชาชนไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง และในปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ดยังไม่มีแผนแม่บท และยังไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่อย่างใด ด้านการจัดการขยะในชุมชน ได้ลดปริมาณขยะในครัวเรือน โดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้นคิดเป็น ร้อยละ 95.4 การทิ้งขยะทิ้งรวมในถุงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 43.5 วิธีการจัดการขยะในครัวเรือนโดยวิธี เผา คิดเป็นร้อยละ 41.8 ประเภทของขยะเป็นขยะประเภทผัก ผลไม้ และเศษอาหาร คิดเป็นร้อยละ 57.5 ความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมในด้านวิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธีมากที่สุด 860 คะแนน ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 45.42 เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 67.32 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 66.67

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.45$) และผลการหามาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยนำกระบวนการ A-I-C มาประยุกต์ใช้แสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา ร่วมวางแผนในการแก้ไขปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหา อันก่อให้เกิดโครงการ “เลม็ดน่าอยู่ไร้มูลฝอย” โดยมีรูปธรรมของการดำเนินโครงการ คือ กองทุนมูลฝอย

1 แห่ง ซึ่งเป็นการสร้างได้และมีการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการ, มูลฝอย, ชุมชน

Thesis Title	People Participation in Community Garbage Management Lamed Sub-District, Chaiya District, Surat Thani Province
Author	Miss naiyana Dacha
Major Program	Environment Management Faculty
Academic Year	2013

ABSTRACT

This mixed operational research was aimed to study the waste elimination and the public participation as well as to seek ways and measurements on waste elimination for the community members in Lamed Community, Chaiya District, Surat Thani Province. A sample group consisted of 306 members residing in the area of Lamed Sub-District along with 46 people who were accountable for the waste management.

The research instrument was questionnaires in collecting quantitative data whereas the qualitative data was collected from group discussions, interviews, observations, and operational meeting. The quantitative data was analyzed through descriptive statistic of percentage, mean, standard deviation while the content analysis was used for the qualitative data.

The result shows that people in the community often conduct inappropriate behavior in terms of solid waste management. The community members did not conduct any sorting prior to throwing away the waste. In nowadays it also found that the local administrative has not plan a master plan for its municipal solid waste management. Their solid waste management in the community to reduce the amount of household waste by do not create more waste with the percentage of 95.4. To included in the same trash bag with the percentage of 43.5. Their solid waste management by open air burning with the percentage of 41.1. The type of solid waste was vegetable, fruit and scraps with the percentage of 57.5. The knowledge in the way of the waste properly was 860 points .Their knowledge, attitude on waste, and their behavior on the household waste management were at an average level of 45.42%, 67.32% and 66.67% respectively.

The participation in the waste management is at a low level ($\bar{X} = 2.45$) and the result in looking for a measurement for the public waste management by applying the A-I-C process showed that the community members focus on the participation in finding ways to correct the problem, take part in the planning to solve the problem, and organize a problem solving method through an

establishment of the “Lamed Zero Waste” campaign that finally organized a waste fund project and, at the same time, increase the number of waste recycles leading to the sustainable area public participation waste management.

Keywords: participation, management, waste, community

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิมาจาร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่กรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็น แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และตรวจสอบความถูกต้องในการเขียนของผู้วิจัย ตลอดจนการให้กำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ดร.สมหมาย คชนาม และนายพงศ์กิจ ศิริยงค์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานสาธารณสุขสุราษฎร์ธานี และ นายสัมพันธ์ กลิ่นนาค ผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้กรุณาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขความถูกต้องของเครื่องมือในการเก็บข้อมูลทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ศักดิ์ เหล่าดี ดร.กฤตยา กานต์ เดชดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุมาพร มุณีแนม และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สิริลักษณ์ เจียรากร กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้แนวคิด ข้อเสนอแนะ และคำแนะนำเพิ่มเติม เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเลม็ด และประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย การให้ข้อมูล การอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัยอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ได้อนุเคราะห์ทุนอุดหนุนในการวิจัย และคณาจารย์ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้คำแนะนำ ความสะดวก และช่วยเหลือประสานงานให้งานวิจัยสำเร็จด้วยดีในการศึกษาตลอดหลักสูตร

ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ รวมถึงหัวหน้างาน และเพื่อนร่วมงานทุกท่านที่เป็นกำลังใจ ช่วยเหลือ และสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้แก่ผู้วิจัย

คุณประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบแต่บิดา มารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ความรู้แก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอมอบแต่ทุกท่านที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้

นัยนา เดชะ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(5)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
รายการตาราง	(12)
รายการภาพประกอบ	(14)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย	6
1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลฝอย	8
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	27
2.3 แนวคิดทฤษฎีกระบวนการเอไอซี (A-I-C)	36
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนตำบล	38
2.5 การร่าง พ.ร.บ. มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม	48
2.6 พื้นที่ที่ศึกษา	54
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	59
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มประชากร	66
3.2 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล	68
3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	73
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	76

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย	
4.1 ผลการวิจัย	78
4.1.1 สถานการณ์การกำจัดมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด	78
4.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย	92
4.1.3 แนวทางและมาตรการในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในชุมชน	
4.1.4 ประเมินผลของการดำเนินงานตามมาตรการในการจัดการมูลฝอย ของชุมชน	97
4.2 อภิปรายผลการวิจัย	110
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	114
5.2 ข้อเสนอแนะ	117
เอกสารอ้างอิง	118
ภาคผนวก	124
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	125
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมดำเนินการ	136
ภาคผนวก ค ตารางเชิงปฏิบัติการและทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุม	140
ประวัติผู้เขียน	148

รายการตาราง

		หน้า
ตารางที่ 3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหมู่บ้าน	67
ตารางที่ 3.2	สรุปแผนการดำเนินการวิจัย	75
ตารางที่ 4.1	ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n=306)	79
ตารางที่ 4.2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการลดขยะในครัวเรือนของท่าน คือ การพยายามไม่สร้างขยะเพิ่มขึ้น (n=306)	81
ตารางที่ 4.3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะการแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง (n = 306)	81
ตารางที่ 4.4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือไม่ (n = 306)	82
ตารางที่ 4.5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการจัดการขยะในครัวเรือน (n = 306)	82
ตารางที่ 4.6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างทิ้งขยะประเภทใดมากที่สุด ในครัวเรือน (n = 306)	83
ตารางที่ 4.7	ระดับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย (n = 306)	84
ตารางที่ 4.8	จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยจำแนกรายข้อ (n = 306)	85
ตารางที่ 4.9	ระดับเจตคติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย (n = 306)	86
ตารางที่ 4.10	จำนวนและร้อยละของเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชนจำแนกรายข้อ (n = 306)	87
ตารางที่ 4.11	ระดับพฤติกรรมจัดการมูลฝอยในครัวเรือน (n = 306)	88
ตารางที่ 4.12	จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมจัดการมูลฝอยในครัวเรือนจำแนกรายข้อ (n = 306)	89
ตารางที่ 4.13	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน (n = 306)	90
ตารางที่ 4.14	ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้านการวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน (n = 306)	92
ตารางที่ 4.15	ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้านการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน (n = 306)	93

รายการตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ด้านการรับผลประโยชน์ (n = 306)	94
ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ด้านการติดตามประเมินผล (n = 306)	95
ตารางที่ 4.18 การวิเคราะห์สาเหตุการเกิดมูลฝอยในชุมชนตำบลเลม็ด	96
ตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย และการคัดแยกมูลฝอย (n = 56)	99
ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย จำแนกรายข้อ (n = 56)	104
ตารางที่ 4.21 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย และการคัดแยกมูลฝอย (n = 56)	105
ตารางที่ 4.22 รายละเอียดการประเมินผลโครงการ	106
ตารางที่ 4.23 รายละเอียดการประเมินผลโครงการ	107
ตารางที่ 4.24 ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ	110

รายการภาพประกอบ

		หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	5
ภาพที่ 2.1	กรอบแนวคิดในการจัดทางกฎหมายว่าด้วยมารการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม	50
ภาพที่ 2.2	โครงสร้างเงินกองทุนภาษีและค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม	52
ภาพที่ 2.3	แผนที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี	56
ภาพที่ 4.1	สภาพการทิ้งขยะตามริมถนน	85
ภาพที่ 4.2	สภาพการเผาขยะกลางแจ้ง	85
ภาพที่ 4.3	ปริมาณขยะของการดำเนินงานในแต่ละเดือน	108
ภาพที่ 4.4	จำนวนสมาชิกในแต่ละเดือน	108

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าและมีความทัดเทียมกับนานาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเป็นการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ ในปี พ.ศ. 2553 ปริมาณมูลฝอยที่เก็บรวบรวมได้ทั่วประเทศมีประมาณ 15.16 ล้านตัน หรือประมาณวันละ 41,532 ตัน ในเขตกรุงเทพมหานคร มีประมาณวันละ 8,766 ตัน คิดเป็นร้อยละ 21 ของปริมาณขยะทั้งหมดในเขตเทศบาลเมืองและเมืองพัทยา มีประมาณวันละ 16,620 ตัน คิดเป็นร้อยละ 40 ของปริมาณมูลฝอยทั้งหมด ส่วนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีประมาณวันละ 16,146 ตัน คิดเป็นร้อยละ 39 ของปริมาณขยะทั้งหมดเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา พบว่า มูลฝอยเพิ่มขึ้นจากปี 2552 เพียงร้อยละ 0.3 (ประมาณ 0.05 ล้านตัน) ในเขตเทศบาลมีปริมาณมูลฝอยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.54 ขณะที่มูลฝอยในเขตกรุงเทพมหานครและในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลลดลงร้อยละ 0.77 และร้อยละ 0.38 ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่งยกระดับขึ้นเป็นเทศบาล จึงทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลลดลงส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยของเขตเทศบาลมีปริมาณเพิ่มขึ้น(กรมควบคุมมลพิษ, 2553)

ปัจจุบันประเทศไทย ประสบปัญหาในการจัดการมูลฝอย ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนหากไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยมีปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศประมาณ 15.98 ล้านตัน หรือ 43,781 ตัน/วัน (ปริมาณมูลฝอยชุมชนที่ประชาชนนำมาทิ้งในถัง) ทั้งนี้การเกิดอุทกภัยในช่วงเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2554 ส่งผลต่อปริมาณมูลฝอยในภาพรวมของประเทศ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมาจะพบว่ามูลฝอยมีปริมาณเพิ่มขึ้นประมาณ 0.84 ล้านตันหรือคิดเป็นร้อยละ 5.5 โดยกรุงเทพมหานคร มีมูลฝอยประมาณ 9,126 ตัน/วัน เพิ่มขึ้นเป็น 9,790 ตัน/วัน ในช่วงอุทกภัย คิดเป็นร้อยละ 21 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ในเขตเทศบาลและเมืองพัทยา มีมูลฝอยประมาณ 16,395 ตัน/วัน เพิ่มขึ้นเป็น 20,416 ตัน/วัน ในช่วงอุทกภัย คิดเป็นร้อยละ 41 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีมูลฝอยประมาณ 16,045 ตัน/วัน เพิ่มขึ้นเป็น 20,056 ตัน/วัน ในช่วงอุทกภัยคิดเป็นร้อยละ 38 ของปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศ ในปี พ.ศ. 2554 มูลฝอยในภาคใต้เป็นอันดับ 5 ของประเทศไทยมีปริมาณมูลฝอย 5,180 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 12 ของปริมาณที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2554)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจากความหลากหลายด้านชีวภาพและการสร้างความมั่นคงทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมเกี่ยวกับสิทธิชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนการพัฒนาระบบการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบกับยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ โดยการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาการใช้ประโยชน์ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการตลอดจนการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากร

ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีแนวคิดหลัก คือ มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม เนื่องด้วยสถานการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ผลจากการทบทวนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาสะท้อนถึงปัญหาเชิงโครงสร้างไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการประเทศที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว อีกทั้งมีความเสี่ยงหลายๆ ด้าน ที่อาจทำให้ปัญหาต่างๆ รุนแรงขึ้น การพัฒนาประเทศในอนาคต จึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและสร้างภูมิคุ้มกันประเทศให้เข้มแข็ง ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมั่นคง ดังนั้นกรอบแนวคิดการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ยังยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมมีการเชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านคน ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการเมือง และยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม ในกระบวนการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557)

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีการพัฒนาในด้านต่างๆ อาทิ ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและโบราณวัตถุ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจที่มีการลงทุนจากภาคเอกชน จึงทำให้มีประชาชนเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมาก มีรูปแบบสังคมเป็นทั้งสังคมเมืองและสังคมชนบท และมีปริมาณมูลฝอยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - 2554 คิดเป็น 598, 596 และ 681 ตัน/วัน ตามลำดับ แต่มีความสามารถในการจัดเก็บได้เพียง 545.04 ตัน/วัน (ร้อยละ 80) ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น สาเหตุที่ไม่สามารถจัดเก็บได้หมด เนื่องจากการขาดแคลนพื้นที่ในการกำจัดขยะ มีการต่อต้านการใช้สถานที่ในการกำจัดขยะจากประชาชนในพื้นที่ และมีการจัดการขยะที่ไม่เป็นระบบครบวงจร (สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2554)

อำเภอไชยา เป็นอำเภอที่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีและเป็นอำเภอที่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสุราษฎร์ธานี อาทิ วัดพระบรมธาตุไชยา สวนโมกขพลาราม การผลิตไข่เค็ม ไชยาจึงมีประชากรอาศัยอยู่จำนวนมากทำให้มีปัญหาในเรื่องการจัดการมูลฝอย และเป็นปัญหาที่สำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข (อำเภอไชยา, 2553)

ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ประมาณ 94.2 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทและเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเจริญที่เริ่มเข้ามาประกอบกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีอย่างจำกัด และมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น สิ่งตามมาเกิดแหล่งสาธารณสุขปโภคตามมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นตลาดหรือร้านขายของชำ ซึ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดมูลฝอยทั้งสิ้น ปัจจุบันมีปริมาณมูลฝอยประมาณ 2-2.5 ตัน/วัน อัตราการผลิตมูลฝอยโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 0.54 กิโลกรัม/คน/วัน โดยมีมูลฝอยประเภทเศษอาหารมูลฝอยประเภทกระดาษ มูลฝอยประเภทโลหะ มูลฝอยประเภทพลาสติกของขนม คิดเป็นร้อยละ 38.95, 20.28, 16.74 และ 5.57 ตามลำดับ (องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด, 2552) และจากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงวิธีการทิ้งมูลฝอยในชุมชน พบว่าไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง วิธีการกำจัดมูลฝอยประเภทเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค จะให้สัตว์เลี้ยงหรือนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้าน หรือมีการทิ้งใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุง แล้วทิ้งลงถังมูลฝอยร่วมกับเศษกระดาษ ถุงพลาสติกกระป๋องหรือของที่ไม่ใช้แล้ว ถึงขยะส่วนใหญ่จะใช้ถังเพียงใบเดียว ไม่มีการใช้ถุงรองด้านในเพื่อรองรับมูลฝอย การทิ้งมูลฝอยจะทิ้งตามที่

สาธารณะหรือพื้นที่ว่างของผู้อื่น รวมไปถึงการเผามูลฝอยที่กลางแจ้ง ซึ่งมีทั้งมูลฝอยอินทรีย์ เช่น กิ่งไม้ เศษใบไม้หรือมูลฝอยที่เผาแล้วทำลายชั้นบรรยากาศเช่น โฟม กระจกพลาสติก นอกจากนี้บางส่วนมีการทิ้งในแม่น้ำลำคลอง รวมถึงการขาดการบริหารการจัดเก็บมูลฝอยในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล (สุภาณี มาโตเม, 2552) และตามพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองท้องถิ่นได้เริ่มมีผลบังคับใช้ บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการจัดการระบบสุขภาพ จะต้องมีชุมชนร่วมด้วยตามเจตนาแห่งรัฐธรรมนูญ ที่ระบุไว้ว่า รัฐต้องมีการส่งเสริม การบำรุงรักษา และการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางของหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการมลพิษที่มีผลต่อด้านสุขภาพ ด้านสวัสดิภาพและด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน (ประภาพร ขำดี, 2547) ปัญหามูลฝอยในชุมชนนี้ทางหน่วยงานยังไม่มีระบบการจัดการและภาคประชาชนเองยังขาดการมีส่วนร่วมที่ชัดเจนในการจัดเก็บก่อนทิ้ง

จากสภาพดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเริ่มที่ต้นเหตุ ตั้งแต่การเกิดมูลฝอยจนกระทั่งการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การนำแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการดึงศักยภาพของชุมชนมาพัฒนาและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนเอง เพราะชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีความสำคัญมากในดำเนินงานต่างๆ เมื่อชุมชนเข้มแข็งเท่ากับเป็นการสร้างอำนาจและพัฒนาการพึ่งตนเองของประชาชน ดังนั้นการทำให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหามูลฝอย นั่นคือ การยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นรากฐานในการจัดการมูลฝอย โดยใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้เข้าร่วมมีโอกาสได้ แสดงความคิดเห็น และมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและหาทางเล็กร่วมกันโดยถือว่าความคิดของทุกคนมีความหมาย ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญ ที่ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของในทุกขั้นตอน ซึ่งทำให้ผู้ที่เข้ามาพัฒนาชุมชนสามารถดำเนินการพัฒนาได้ตามความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง (ประชาสรรค์ แสนภักดี, 2552)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดที่ว่าปัญหาเรื่องมูลฝอยในชุมชนเป็นปัญหาที่จำเป็น ต้องมีการแก้ไขตั้งแต่ต้นเหตุในการเกิดมูลฝอย นั่นคือ ประชาชนในชุมชนต้องตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเข้ามามีส่วนร่วม ปัญหาที่นั่นจึงจะได้รับการแก้ไข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการ A-I-C (Appreciation Influence Control) ในการระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มเพื่อคิดกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบการจัดการมูลฝอย ในการแสวงหากลยุทธ์เพื่อนำมาสร้างกิจกรรมให้เกิดประโยชน์ต่อปัญหาการจัดการมูลฝอย ให้ประชาชนสามัคคี มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ทำให้เกิดการพึ่งตนเองจนเกิดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุดในสุด

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานการณ์การกำจัดมูลฝอยของประชาชน ในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.2.3 เพื่อหาแนวทางและมาตรการในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ได้ทราบถึงสถานการณ์การกำจัดมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

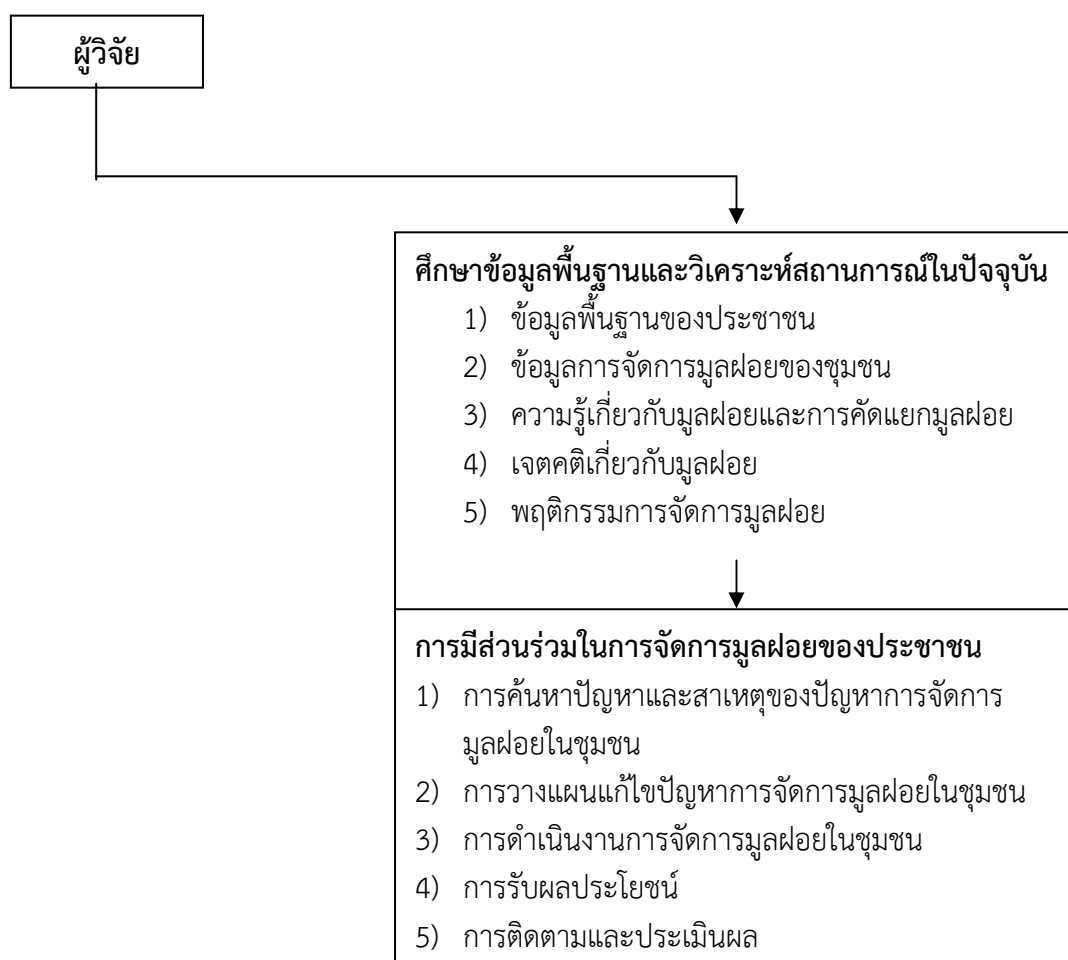
1.3.2 ได้ทราบถึงระดับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย และพฤติกรรมการกำจัดมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

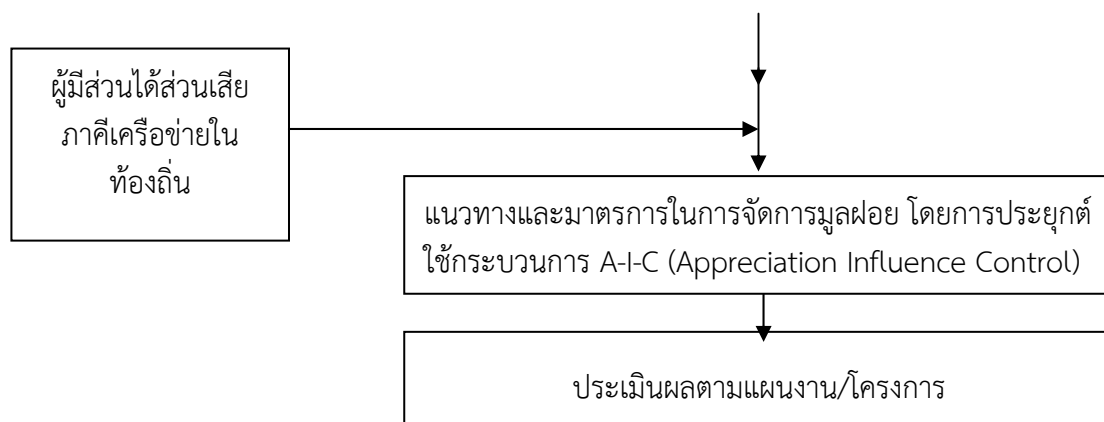
1.3.3 ได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.4 ได้ทราบถึงแนวทางและมาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3.5 องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยของประชาชนให้มีประสิทธิภาพได้

1.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาสถานการณ์ การจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด หาแนวทาง และ มาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.5.1 พื้นที่ที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษาคือ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.5.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเขตตำบลเลม็ด หลังคาเรือน ละ 1 คน จำนวน 7 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 1,308 หลังคาเรือน ณ พ.ศ. 2552

2) กลุ่มตัวอย่าง

แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเลม็ด ซึ่งได้มาจากการคำนวณ โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) จำนวน 306 คน

(2) กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ ลูกจ้างประจำใน องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน กลุ่มนักรักษาการหรือข้าราชการที่พักอาศัย หรือปฏิบัติงานอยู่ในชุมชน และประชาชนกลุ่มที่ เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของตำบลเลม็ด จำนวน 46 คน

(3) ระยะเวลาในการศึกษา ระหว่างเดือนมกราคม 2553 – ธันวาคม 2554

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่น้อยกว่า 6 เดือน

1.6.2 มูลฝอย หมายถึง สิ่งของที่เหลือใช้ จากการอุปโภคบริโภค อาจจะไม่ต้องการใช้ หรือเสื่อมสภาพจากสถานที่ต่างๆ ทั้งบ้านเรือน สถานที่สาธารณะ โรงงานอุตสาหกรรม หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ เช่น เศษอาหาร เศษกระดาษ เศษผ้า เศษวัตถุ เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร ถัง รวมถึง ซากสัตว์ มูลสัตว์ และอาจทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ เนื่องจากความสกปรก เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค ทำให้เกิดมลพิษและทัศนียภาพที่สกปรก

1.6.3 ความรู้ หมายถึง สิ่งที่ได้รับมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิด หรือการปฏิบัติ องค์วิชาในแต่ละสาขา รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ หรือกล่าวได้ว่าความรู้ได้มาจากการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมผู้เรียน และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ต้องขึ้นอยู่กับระดับการเรียนรู้ว่าอยู่ในระดับใด

1.6.4 เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย หมายถึง ความรู้สึกของประชาชน ในเขตตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งทิศทางการบวก และทิศทางการลบ ที่มีแนวโน้มให้เกิดพฤติกรรมเกี่ยวกับมูลฝอย ในด้านระบบการจัดการมูลฝอย คือ การป้องกันการเกิดมูลฝอย การนำผลิตภัณฑ์ใช้แล้วกลับมาใช้อีก การเก็บรวบรวม การขนส่ง การแปรสภาพ การกำจัดหรือทำลาย รวมถึงด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และด้านมาตรการการจัดการมูลฝอยให้มีประสิทธิภาพ

1.6.5 พฤติกรรมการกำจัดมูลฝอย หมายถึง การปฏิบัติ หรือการกระทำของประชาชนในเขตตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่แสดงออกเป็นกิจกรรมในการทำให้มูลฝอยหมดไปจากที่พักอาศัย โดยการเก็บรวบรวมมูลฝอย การแยก การทำลาย การทิ้งออกจากที่อยู่อาศัย การนำกลับมาใช้ใหม่ รวมถึงการแก้ปัญหามูลฝอยในที่อยู่อาศัย

1.6.6 การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมชุมชนเพื่อเสนอปัญหาและความต้องการของตนเอง หรือของชุมชน เช่น การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การวางแผนแก้ปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล

1.6.7 การประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Appreciation Influence Control: A-I-C) หมายถึง กระบวนการที่ผู้เข้าร่วม มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและหาทางเลือกร่วมกัน โดยถือว่าความคิดของทุกคนมีความหมายเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกเป็นเจ้าของในโครงการทุกขั้นตอน ซึ่งทำให้ผู้ที่เข้ามาพัฒนาชุมชนสามารถดำเนินการพัฒนาได้ตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลฝอย
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีกระบวนการเอไอซี (A-I-C)
- 2.4 บทบาทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการจัดการมูลฝอย
- 2.5 การร่าง พ.ร.บ.มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม
- 2.6 พื้นที่ที่ศึกษา
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับมูลฝอย

กรมควบคุมมลพิษ (2544) จากสถานการณ์มูลฝอยของประเทศไทย พบว่าปริมาณมูลฝอยยังคงเพิ่มสูงขึ้นในปี 2551 มีมูลฝอยทั่วประเทศประมาณ 15.03 ล้านตัน หรือ 41,064 ตันต่อวัน (ยังไม่รวมปริมาณมูลฝอยก่อนนำมาทิ้งในถัง) สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อยู่อาศัยในเขตที่มีมูลฝอยนั้นๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพแวดล้อม ปัจจุบันได้มีผู้ให้ความหมายของมูลฝอย และการจัดการมูลฝอยไว้มากมายใกล้เคียงกัน ดังนี้

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (2535 อ้างใน ศุภิศร์มา ยี่สุนศรี, 2554) ได้ให้ความหมายของมูลฝอย ไว้ว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว วัสดุสัตว์ ซากสัตว์ หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ หรือที่อื่น

ศรีนทร์ทิพย์ กริมเขียว (2550) ได้กล่าวว่า มูลฝอย นอกจากมีความหมายตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พุทธศักราช 2535 แล้วยังความหมายครอบคลุมถึง เศษของเหลือใช้จากกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกทิ้งจากชุมชน ซึ่งได้แก่ มูลฝอย ที่เกิดจากบ้านพักอาศัย ร้านค้า เขตพาณิชย์กรรม อาคาร สำนักงาน โรงงานอุตสาหกรรมกลุ่มธุรกิจบริการต่าง ๆ และจากเขตเกษตรกรรมด้วย

สวีสดี โนนสูง (2543) บอกว่ามูลฝอย หมายถึง สิ่งของเหลือทิ้งจาก กระบวนการผลิตและอุปโภค ซึ่งเสื่อมสภาพจนใช้การไม่ได้หรือไม่ต้องการใช้แล้วบางชนิดเป็นของแข็งหรือกากของเสีย (Solid Waste) มีผลเสียต่อสุขภาพทางกาย และจิตใจ เนื่องจากความสกปรก เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค ทำให้เกิดมลพิษ และทัศนียภาพ

จากความหมายดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า มูลฝอย หมายถึง สิ่งของที่เหลือใช้ จากการอุปโภค บริโภค อาจจะไม่ต้องการใช้ หรือเสื่อมสภาพจากสถานที่ต่างๆ ทั้งบ้านเรือน สถานที่สาธารณะ โรงงาน อุตสาหกรรม หรือสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์ เช่น เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า เศษวัตถุ ถุงพลาสติก ภาชนะใส่อาหาร แก้ว รวมถึง วัสดุสัตว์ ซากสัตว์ และอาจทำให้เกิดผล

เสียต่อสุขภาพทางกายและจิตใจ เนื่องจากความสกปรก เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค ทำให้เกิดมลพิษและทัศนียภาพที่สกปรก

2.1.1 ประเภทของมูลฝอย

ประเภทของมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2544) ได้แบ่งไว้ ดังนี้

1) มูลฝอยอินทรีย์หรือมูลฝอยสด ได้แก่ เศษผัก ผลไม้ เศษอาหาร ฯลฯ สามารถนำไปกำจัดโดยการหมักทำปุ๋ยได้ (Compost) หรือนำไปกำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill)

2) มูลฝอยรีไซเคิล ได้แก่ กระดาษลูกฟูก (กระดาษกล่อง) กระดาษแข็ง กระดาษ หนังสือพิมพ์ ขวดแก้ว ได้แก่ ขวดบรรจุเครื่องดื่ม เศษแก้ว พลาสติกหนา ขวดบรรจุน้ำมัน ขวดบรรจุนม เหล็กและโลหะต่าง ๆ ได้แก่ เหล็กหนาหรือบาง กระป๋องอลูมิเนียมบรรจุน้ำอัดลม กรอบมุ้งลวดอลูมิเนียม ลวดทองแดง เป็นต้น กำจัดโดยการนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) หรือของขายได้ ฯลฯ สามารถนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ (Recycle) โดยเป็นวัตถุดิบในการผลิตเยื่อกระดาษเพื่อนำมา ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

3) มูลฝอยทั่วไป หรือมูลฝอยสำหรับกำจัด ซึ่งวัสดุเหล่านี้โดยปกติจะไม่นำไป ใช้งานอีก และจะถูกทิ้งไปที่บ่อมูลฝอย ได้แก่ ถุงพลาสติกที่ไม่สะอาด ของบะหมี่ ถุงครอบแกรบหากต้องนำกลับมาใช้รีไซเคิล จะต้องใช้น้ำในปริมาณที่มากในการทำให้สะอาด อีกทั้งต้องสูญเสียพลังงานในการรีไซเคิลสูง ไม่คุ้มเมื่อพิจารณาถึงสภาพการตลาดของประเทศไทยในปัจจุบัน มูลฝอยอื่นๆ เช่น พลาสติกบางประเภท ก็สามารถนำมาใช้รีไซเคิลได้ แต่ติดขัดอยู่ที่เทคโนโลยี ซึ่งยังไม่มีในประเทศไทย อย่างไรก็ตามยังมีมูลฝอย บางส่วนที่ไม่นำมาใช้ประโยชน์ได้อีก ได้แก่ ฟลอยด์ โฟม เป็นต้น การนำไปกำจัดโดยการอัดแท่งแล้วนำไปปรับปรุงพื้นที่ เช่น นำไปถมที่ลุ่ม แต่จะมีปัญหาในการย่อยสลายสำหรับพลาสติกชิ้นใหญ่ ๆ กำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill)

4) มูลฝอยอันตรายและเป็นพิษ ที่มาจากครัวเรือนแม้จะมีปริมาณน้อย แต่ก็เป็นมูลฝอยที่มีผลกระทบต่อในระยะยาว มูลฝอยประเภทนี้ ได้แก่ หลอดไฟนีออน ที่มีสารปรอทเป็นส่วนผสมเช่นเดียวกับในแบตเตอรี่ราคาถูก ส่วนแบตเตอรี่ชนิดอื่น ที่ประกอบด้วย Cadmium และ Nickel เช่น แบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือ องค์กรประกอบอื่นๆ ที่เริ่มจะมีมากขึ้น คือ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งมีส่วนผสมของโลหะหนักอยู่ด้วย และจำพวกสารประกอบอินทรีย์ที่เป็นพิษนอกจากนี้ อาจพบภาชนะบรรจุยาฆ่าแมลง สี หรือแม้แต่ น้ำมันที่ใช้แล้วเพียงปริมาณเล็กน้อย ที่สารเหล่านี้ปะปนอยู่กับมูลฝอย ก็สามารถก่อให้เกิดมลภาวะต่อน้ำใต้ดินอย่างรุนแรง และสามารถปนเปื้อนไปกับมูลฝอยอินทรีย์ ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำไปทำปุ๋ยหมักสามารถกำจัดโดยการเผาในเตาเผา

สรุป ประเภทของขยะแบ่งเป็น 4 ประเภท คือ 1. มูลฝอยอินทรีย์หรือมูลฝอยสดกำจัดโดยการหมักทำปุ๋ยหรือวิธีการฝังกลบ 2. มูลฝอยรีไซเคิลกำจัด โดยการนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่หรือขายได้ 3. มูลฝอยทั่วไปหรือมูลฝอยสำหรับกำจัดโดยการฝังกลบ 4. มูลฝอยอันตรายและเป็นพิษส่วนใหญ่จะเป็นมูลฝอยอันตรายกำจัดโดยการเผาในเตาเผา

2.1.2 แหล่งกำเนิดมูลฝอย

การจำแนกประเภทของมูลฝอยมีการจำแนกหลายลักษณะพิจารณาจากองค์ประกอบหรือแหล่งกำเนิดของมูลฝอย ในที่นี้จะอาศัยการจำแนกประเภทโดยใช้แหล่งกำเนิดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาซึ่งสามารถจำแนกออกได้ 3 ประเภท คือ (กรมควบคุมมลพิษ, 2544)

- 1) มูลฝอยชุมชน ได้แก่ มูลฝอยจากสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้
 - (1) ที่พักอาศัย
 - (2) ย่านธุรกิจการค้า
 - (3) ตลาดสด
 - (4) สถานที่ราชการหรือสถาบันทางการศึกษา
 - (5) โรงพยาบาล

ลักษณะของมูลฝอยอาจขึ้นอยู่กับกิจกรรมต่างๆ ตามประเภทของแหล่งกำเนิด เช่น มูลฝอยจากที่พักอาศัย ตลาดสด ส่วนใหญ่ ประกอบด้วย เศษอาหาร พืช ผัก ส่วนมูลฝอยจากสถานที่ราชการหรือโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเศษวัสดุเหลือใช้จากสำนักงาน เช่น กระดาษถูกพลาสติก มูลฝอยจากโรงพยาบาล เช่น เนื้อเยื่อ ชิ้นส่วนอวัยวะต่างๆ เป็นต้น

2) มูลฝอยจากการเกษตรกรรม เช่น จากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และจากการเพาะปลูก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสารอินทรีย์ที่พร้อมจะเน่า ย่อยสลายส่งกลิ่นเหม็นรบกวน เช่น เศษพืช ผัก มูลสัตว์ เป็นต้น ในเขตเกษตรกรรมบางแห่งมีการใช้สารเคมีและวัตถุมีพิษต่างๆ ซึ่งเสี่ยงต่อการปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม

3) มูลฝอยอุตสาหกรรม ได้แก่ มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งจากกระบวนการผลิต หรือปนเปื้อนมากับวัตถุดิบ ลักษณะมูลฝอยแบ่งเป็นมูลฝอยทั่วไป จากกิจกรรมประจำวันหรือบ้านพักคนงาน และของเสียอันตรายซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิต เช่น คราบน้ำมัน สารละลายใช้แล้วรวมทั้งวัตถุดิบต่างๆ

2.1.3 ปริมาณของมูลฝอย

องค์ประกอบที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณมูลฝอย ปริมาณมูลฝอยขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง และสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอผู้มีส่วนในการจัดการมูลฝอยจำเป็นต้องบันทึกปริมาณมูลฝอยไว้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการกำจัดการเก็บขน วางแผนการปรับปรุงการปฏิบัติงานหรือการจัดการงบประมาณ ตลอดจนการวางแผนการจัดการในอนาคต องค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณของมูลฝอยมีดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2544)

- 1) ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น (Geographical Location) หมายถึง สถานที่ต่างกัน ทำให้มูลฝอยที่เกิดขึ้นต่างกัน เช่น สถานที่ตั้งริมทะเล มักพบเศษปลา เศษเปลือกหอย ได้มากกว่ามูลฝอยชนิดอื่นๆ หรือสถานที่ที่มีภูมิประเทศเป็นป่า และที่ราบสูงจะพบมูลฝอยเป็นเปลือกผลไม้ เป็นต้น
- 2) ความหนาแน่นของประชาชน (Population Density) บริเวณที่มีผู้อาศัยหนาแน่นจะมีปริมาณมูลฝอยมากกว่าบริเวณที่มีผู้อยู่อาศัยน้อย
- 3) ฤดูกาล (Season) ฤดูกาลมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณมูลฝอยมาก เช่น ฤดูกาลที่มีผลไม้ ปริมาณมูลฝอยจำพวกเปลือกและผลไม้มาก เพราะเหลือจากการบริโภคของประชาชน และยิ่งหากราคาผลไม้ในปีนั้น ๆ มีราคาถูกลง จะทำให้มีเปลือกผลไม้และเศษผลไม้เหลือทิ้งในปีนั้นๆ มากขึ้น

4) อุปนิสัยของประชาชนในชุมชน (Habit of People in Community) อุปนิสัยของประชาชนในชุมชนที่มีอุปนิสัยรักความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยจะมีปริมาณมูลฝอยในการเก็บขนมากกว่าประชาชนที่มีอุปนิสัยไม่รักความเป็นระเบียบ ซึ่งจะทิ้งมูลฝอยกระจัดกระจายไม่รวบรวมเป็นที่ เป็นทาง ปริมาณมูลฝอยในการเก็บขนจึงน้อย แต่จะพบตามถนน แม่น้ำลำคลองที่สาธารณะ

5) สถานะเศรษฐกิจ (Economic Status) ชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีย่อมมีกำลังซื้อสินค้าสูงกว่าชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ซึ่งทำให้มีปริมาณมูลฝอยมากกว่า

6) การบริการเก็บรวบรวมและกำจัดมูลฝอย (Collection Services and Disposal Methods) องค์ประกอบนี้มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณมูลฝอย หากการบริการเก็บขนมูลฝอยไม่สม่ำเสมอ ประชาชนก็ไม่กล้านำมูลฝอยออกมาทิ้ง ปริมาณมูลฝอยก็น้อยลง

7) กฎหมายข้อบังคับและความร่วมมือของประชาชน การบังคับใช้กฎหมายและความร่วมมือของประชาชน มีส่วนทำให้ปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นลดลง

2.1.4 ลักษณะคุณสมบัติของมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2544) ได้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่

(1) ส่วนประกอบแต่ละอย่างของมูลฝอย (Individual Components of Solid wastes) โดยธรรมชาติแล้วมูลฝอยทั่ว ๆ ไป ไม่มีความเป็นเนื้อเดียวกันจะมีส่วนประกอบต่าง ๆ มากมายหลายชนิด คละเคล้าปะปนกันอยู่ จึงเป็นการวิเคราะห์หาค่าประกอบที่แท้จริงได้ยากมาก ส่วนประกอบของมูลฝอยที่สำคัญที่พอจะแยกให้เห็นได้ชัดเจนด้วยสายตา ได้แก่ เศษอาหาร เศษกระดาษ กระดาษแข็ง พลาสติก เศษผ้า เศษหนัง เศษโลหะ เศษแก้ว เศษกระป๋อง ฝุ่นละออง ขี้เถ้า เศษใบไม้ใบหญ้า ฯลฯ ซึ่งเปอร์เซ็นต์หรือสัดส่วนที่ส่วนประกอบเหล่านี้จะมีในมูลฝอยมาก น้อยเท่าใดนั้น มีปัจจัยหลายประการ เช่น แหล่งของการเกิดมูลฝอย ฤดูกาล สภาพทางเศรษฐกิจ ฯลฯ

(2) ความหนาแน่นของมูลฝอย (Density of Solid Wastes) ความหนาแน่นของมูลฝอยได้ถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับประเมินมวลและปริมาณของน้ำหนักทั้งหมดในมูลฝอย ทำให้สามารถใช้ประเมินความยุบตัวของมูลฝอยได้ เมื่อเกิดการอัดตัวทิ้งในขณะที่มูลฝอยถูกเก็บรวบรวมหรือในขณะที่ขนส่งหรือเมื่อจะทำการกำจัดด้วยวิธีต่างๆ เช่น การกลับฝัง ฯลฯ ในการหาความหนาแน่นของมูลฝอย ยังไม่มีวิธีที่ถือว่าเป็นสากลที่จะนำมาใช้เพื่อเป็นมาตรฐานเดียวกัน

2) ลักษณะทางเคมี ได้แก่

(1) ค่าความชื้น (Moisture of Solid Wastes) ปริมาณของแข็งรวม คือ ปริมาณมูลฝอยแห้งที่เหลือจากการนำน้ำออกไปปริมาณสารที่เผาไหม้ได้ ปริมาณขี้เถ้า ค่าความร้อน ประมาณความร้อนที่ได้จากการเผามูลฝอย ซึ่งนำไปใช้ประโยชน์ในการเลือกวิธีกำจัดองค์ประกอบทางเคมี ได้แก่ ปริมาณสารไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โปตัสเซียม คาร์บอน ไฮโดรเจน ออกซิเจน และคลอรีน สารที่มีพิษเป็นโลหะที่มีความหนาแน่นเกินกว่า 5 กรัมต่อลูกบาศก์เซนติเมตร เช่น พรอท ตะกั่ว เป็นต้น สารพิษเหล่านี้เมื่อสะสมอยู่ในร่างกายจนถึงระดับหนึ่งก็จะแสดงอาการออกมาให้เห็น

(2) เถ้า (Ash) หมายถึง เศษมูลฝอยที่เหลือจากการเผาไหม้อย่างสมบูรณ์ไม่ไหม้ต่อไปอีก ประกอบด้วย สารอินทรีย์ที่ไม่เป็นอันตรายอันเป็นองค์ประกอบของสารเดิมก่อนเผาไฟ

2.1 ของที่ระเหยได้ (Volatile Solids) หมายถึง น้ำหนักของมูลฝอยส่วนที่หายไป เมื่อนำมูลฝอยไปเผาในเตาเผา (Muffle Furnace) ที่อุณหภูมิ 600 – 950 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 2 ชั่วโมง

2.2 ค่าความร้อน (Heating หรือ Calorific Values) หมายถึง ค่าปริมาณ ความร้อนที่ได้จากการสันดาปเชื้อเพลิงเป็นมูลฝอยกับแก๊สออกซิเจนบริสุทธิ์

2.1.5 การจัดการมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2544)

ปัจจุบันปริมาณมูลฝอยนับวันจะเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปี อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายด้าน เช่น สภาพเศรษฐกิจ สังคม และจำนวนประชากร ดังนั้น การจัดการมูลฝอยจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ จากทุกฝ่าย ทุกระดับ ตั้งแต่ครัวเรือน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด และระดับ ประเทศ แต่ในสภาพความเป็นจริง เป็นภาระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องทำการเก็บขนและ นำไปกำจัดให้หมดไป และวิธีการกำจัดส่วนใหญ่นำไปกำจัดใช้วิธีเทกองบนพื้นที่ว่างหรือในกลุ่มปล่อย ให้อยู่สลายตามธรรมชาติหรือเผาทิ้ง ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้องและไม่ถูกหลักวิชาการ จึงก่อให้เกิดปัญหา มลภาวะสิ่งแวดล้อมตามมาและปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ คือ การขาดแคลน ที่ดินที่ใช้เป็นพื้นที่กำจัดมูลฝอยในขั้นสุดท้าย

1) ความจำเป็นของการจัดการมูลฝอย

มูลฝอย (Waste Impact) ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องจัดการมูลฝอยอย่างระบบถูกต้อง กรมควบคุมมลพิษ ได้กล่าวถึง อันตราย หรือผลกระทบจากมูลฝอย ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2544)

(1) ทำให้เกิดมลพิษ (Pollution) ต่อสิ่งแวดล้อม การปนเปื้อนต่อดินเกิดจากการนำ มูลฝอยมากองทิ้งหรือขุดหลุม โดยไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้สารเคมีและน้ำชะล้างมูลฝอยปนเปื้อน ในดิน ทำให้สภาพดินเสียส่งผลกระทบต่อการเกษตร การเกิดมลพิษต่ออากาศ เกิดจากการเผามูลฝอย ในที่กลางแจ้งหรือในเตาเผาที่ไม่ได้มาตรฐาน ก่อให้เกิดควันและสารมลพิษในอากาศ ทำให้คุณภาพอากาศ เสื่อมโทรม การปนเปื้อนต่อน้ำและแหล่งน้ำ ผลกระทบโดยตรงเกิดจากการทิ้งมูลฝอยลงสู่แหล่งน้ำทำให้ แหล่งน้ำสกปรกและกระทบต่อการใช้จากแหล่งน้ำนั้น เช่น การนำน้ำไปทำประปาไปใช้อุปโภค การท่องเที่ยว ทางน้ำ ผลกระทบทางอ้อมเกิดจากการนำมูลฝอยทิ้งหรือฝังในดินที่ใกล้แหล่งน้ำ ทั้งน้ำผิวดินและน้ำบาดาล ทำให้น้ำไหลออกจากมูลฝอยไหลลงสู่แหล่งน้ำ

(2) เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงพาหะนำโรค (Breeding Places) ในมูลฝอยอาจจะมีเชื้อทำให้เกิดโรคบางชนิดปะปนมาด้วย ซึ่งเชื้อโรคต่างๆ เหล่านี้อาศัยมูลฝอยเหล่านั้น เป็นแหล่งกระจายของเชื้อโรค ทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน มูลฝอยที่ถูกปล่อยปละละเลย ไม่กำจัดให้ถูกต้องจะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของแมลงพาหะนำโรค เช่น แมลงวัน แมลงสาบ และหนู

(3) การเสี่ยงต่อสุขภาพ (Health Risk) ชุมชนที่ขาดการกำจัดมูลฝอยที่ถูกต้องตาม หลักสุขาภิบาล จะทำให้ประชาชนในชุมชนเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ จากพิษของสารเคมี และสัตว์นำ โรคต่างๆ

(4) การสูญเสียทางเศรษฐกิจ (Economic Loss) การกำจัดมูลฝอยมูลฝอย ที่ไม่ ถูกต้องจะส่งผลกระทบทำให้สูญเสียทางเศรษฐกิจด้านอื่นๆ เช่น การทิ้งมูลฝอยลงแม่น้ำลำคลอง ทำให้

แหล่งน้ำเน่าเสีย สัตว์น้ำที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ไม่อาจจะอยู่อาศัยต่อไปได้ ทำให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ

(5) ทำให้ชุมชนขาดความสวยงาม (Aesthetics) การเก็บรวบรวม และกำจัดมูลฝอยที่ดีและถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล จะช่วยให้ชุมชนนั้นเกิดความสวยงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย แสดงถึงความเจริญทางวัฒนธรรมอันดีของชุมชนนั้น ๆ

(6) เหตุรำคาญ (Public Nuisances) มูลฝอยก่อให้เกิดเหตุรำคาญแก่ประชาชนที่พบมาก ได้แก่ กลิ่นเหม็น ซึ่งเกิดจากการเน่าเปื่อยหรือการสลายตัวของมูลฝอยที่เป็นมูลฝอยเปียก

(7) อาจทำให้เกิดเพลิงไหม้ได้ เนื่องมาจากการเผามูลฝอยมูลฝอย หรือก๊าซที่เกิดจากการหมักของมูลฝอย

2) ขั้นตอนการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจร

ขั้นตอนการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจรได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวทางในการจัดการไว้ หลายรูปแบบ ดังนี้

ขวัญกมล ทองนาค (2540 อ้างใน ศุภิศร์มา ยี่สุนศรี, 2554)

(1) การป้องกันการเกิดมูลฝอย (Prevention) คือ พยายามให้เกิดมูลฝอยน้อยที่สุด และเป็นมูลฝอยที่สามารถกำจัดได้ไม่ยากนัก โดยการไม่ผลิตวัสดุภัณฑ์ที่ยากแก่การกำจัด ซึ่งจะเหลือทิ้งเป็นมูลฝอยต่อไป

(2) การลดปริมาณมูลฝอย (Reduction) อาจทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงส่วนผสมหรือองค์ประกอบวัตถุดิบที่ไม่ก่อให้เกิดสิ่งเหลือทิ้ง และปรับเปลี่ยนออกแบบอุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ โดยทำให้เกิดสิ่งเหลือทิ้งน้อยที่สุด

(3) การนำผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วกลับมาใช้อีก (Reuse) เป็นการนำวัสดุที่ใช้แล้ว เช่น กระดาษ ไม้ พลาสติกที่ใช้แล้วกลับมาใช้ประโยชน์ในลักษณะอื่นๆ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการแปรสภาพที่ต้องใช้พลังงานใดๆ

(4) การแปรสภาพมูลฝอยเพื่อหมุนเวียนมาใช้ประโยชน์ใหม่ (Recyclable) เป็นการนำวัสดุเหลือทิ้งมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยต้องผ่านกระบวนการแปรสภาพที่ต้องใช้พลังงานเข้าช่วย เช่น นำพลาสติก แก้ว และโลหะให้ผ่านกระบวนการหลอมใหม่ หรือนำกระดาษเก่ามาปรับสภาพให้เป็นกระดาษที่มีคุณภาพที่ดีขึ้น

(5) การกำจัด (Disposal) ในที่นี้หมายถึง การนำมูลฝอยไปฝังกลบตามหลักสุขาภิบาล ซึ่งเป็นการทำให้มูลฝอยทั้งหมดถูกฝังไว้ในหลุมฝังกลบ ไม่ว่าจะเป็นมูลฝอยสด มูลฝอยที่เหลือจากการหมักเพื่อทำปุ๋ย และถ้าจากการเผา จึงถือว่าเป็นการกำจัดขั้นสุดท้าย

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (2543) ได้กล่าวถึงขั้นตอนวิธีการดำเนินงานในการจัดการมูลฝอย ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การเก็บรวบรวม (Storage and collection) การขนส่ง (Transportation) การแปรสภาพ (Processing) การกำจัดหรือทำลาย (Disposal) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การเก็บรวบรวม (Storage and collection) เริ่มตั้งแต่การเก็บมูลฝอยใส่ไว้ในภาชนะไปจนถึงการรวบรวมมูลฝอยจากแหล่งต่างๆ แล้วนำไปใส่ในยานพาหนะ เพื่อที่จะขนถ่ายต่อไปยังแหล่งกำจัด หรือทำประโยชน์อื่นๆ แล้วแต่กรณี การเก็บรวบรวมมูลฝอยเป็นงานอันดับแรกที่สำคัญของการจัดการ

มูลฝอย ซึ่งอาจจะเพื่อการเก็บขนหรือเพื่อการกำจัดก็ตาม ควรจะได้รับการจัดระบบที่ถูกต้อง และเหมาะสม กับลักษณะของมูลฝอยด้วย งานเก็บรวบรวมมูลฝอยนี้เป็นงานที่กระทำโดยประชาชนก่อนจะส่งให้บริการ ของรัฐมาเก็บขนและนำไปกำจัดในขั้นต่อไป ซึ่งถ้าประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจต่อระบบการทำงานของ หน่วยงานของรัฐได้ถูกต้อง เป็นการลดภาระอันหนักที่รัฐกำลังประสบอยู่เกี่ยวกับการเก็บขนและ การกำจัด การเก็บรวบรวมมูลฝอย อาจแบ่งได้ออกเป็น 3 ระบบ คือ

(1) ระบบถังมูลฝอยใบเดียว (One-can system) มูลฝอยที่เกิดขึ้นทุกชนิดรวม ใส่ลงในถังมูลฝอยเพียงใบเดียว ดังนั้น มูลฝอยที่จะต้องนำไปกำจัดจึงเป็น “มูลฝอยผสม” (Mixed refuse) ซึ่งเหมาะสมที่จะนำไปใช้กำจัดด้วยวิธี ที่เรียกว่า การกลบฝังดิน อย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill) ถ้าใช้กับวิธีอื่น ๆ มีความสิ้นเปลืองและไม่คุ้มค่าเท่าที่ควร

(1.1) ข้อดีในการใช้ถังใบเดียว

(1.1.1) ประหยัดเงินเพราะใช้ถังใบเดียวไม่เปลืองเงินซื้อถังหลายใบ

(1.1.2) ประหยัดเวลา ประชาชนไม่ต้องเสียเวลาแยกประเภทมูลฝอย

เพื่อจะใส่ลงในภาชนะต่างกัน

(1.1.3) สะดวกต่อประชาชนและพนักงานเก็บขน เพราะการเก็บมูลฝอย

ใส่รถขนใช้เวลาสั้น

(1.2) ข้อเสียในการใช้ระบบถังเดียว

(1.2.1) ภาชนะที่ใช้เก็บรวบรวมฝูกร้อนเร็ว เนื่องจากมีทั้งมูลฝอยเปียก และมูลฝอยแห้งอยู่รวมกัน ทำให้ภาชนะได้รับความเป็นกรดเป็นด่างของมูลฝอยสูง ภาชนะที่ใส่ก็ต้องมี ความจุมาก ถ้าจะใช้วัสดุที่ทนกรดก็ต้องมีขนาดใหญ่ และราคาแพงแต่ส่วนใหญ่จะใช้ภาชนะที่มีราคาต่ำ ทนต่อสภาพกรดต่างได้น้อย ทำให้ฝูกร้อนเร็ว จึงต้องเปลี่ยนภาชนะบ่อย

(1.2.2) รถเก็บขนเกิดการฝูกร้อนเร็ว เมื่อมีมูลฝอยทั้งเปียกและแห้งอยู่ รวมกันพนักงานก็ไม่สามารถแบ่งมูลฝอยเปียกใส่ไว้ในที่ที่ต้องใช้วัสดุทนกรดทนด่าง จึงต้องใส่รวมกันทำให้ ตัวถังรถ ซึ่งเป็นชอกเป็นมมฝูกร้อนเร็วมากกว่าปกติ

(1.2.3) ไม่ปลอดภัยแก่พนักงานเก็บขน เพราะในระบบถังเดียวของ ประชาชนอาจจะทิ้งมูลฝอยชนิดที่มีคมต่าง ๆ เช่น ใบมีดโกน เกิดอันตรายแก่พนักงานเก็บขนเป็นอย่างมาก เพราะเขาเหล่านั้นใช้มือบ้างเท้าบ้างอัดมูลฝอยในรถ เพื่อให้เก็บขนมูลฝอยในแต่ละเที่ยวได้ในปริมาณ มากที่สุด ซึ่งได้เคยเกิดอันตรายแก่พนักงานเก็บขนมามากแล้ว

(2) ถังมูลฝอยสองถัง (Two-can system) โดยกำหนดให้ถังมูลฝอยใบหนึ่งเก็บ มูลฝอยจำพวกเศษอาหาร (Garbage) เท่านั้น ซึ่งต้องนำไปกำจัดทุกวันไม่ยอมปล่อยให้ทิ้งค้างไว้ให้เกิด เหตุรำคาญและมีอันตรายขึ้นได้ ส่วนอีกใบหนึ่งนั้นใช้เก็บมูลฝอยอื่น ๆ ซึ่งมักเป็นพวกมูลฝอยแห้ง (rubbish) เป็นส่วนใหญ่ มูลฝอยในถังมูลฝอยใบที่สองนี้ อาจจะเก็บไว้ได้นานกว่าถังแรก จึงไม่จำเป็นต้องเก็บสัปดาห์ ละ 1-2 ครั้ง ทำให้ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเก็บมูลฝอยลงได้มาก และสามารถแยกกำจัด ได้ด้วยวิธีที่ เหมาะสมกว่านี้อีกด้วย เช่น การเผาด้วยเตาเผา (Incineration) ประเทศไทยใช้ระบบเก็บรวบรวมมูลฝอย แบบถังเดียวมาตั้งแต่เริ่ม และไม่เคยปรับปรุงที่ให้ความก้าวหน้าเป็นระบบ 2 ถังเลย แต่มีวิวัฒนาการ เกี่ยวกับภาชนะที่เก็บรวบรวมมูลฝอยจากเข่ง ตะกร้า มาเป็นถังเหล็กหรือสังกะสี ในช่วงระยะเวลาไม่ กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งก็ได้มีการรณรงค์และทำจำหน่ายโดยหน่วยงานของรัฐเป็นพัก ๆ ไม่ต่อเนื่อง กันขณะนี้

ประชาชนก็กลับไปใช้ภาชนะแบบแข็งแล้ว กันอีก ทำให้มูลฝอยเปียกที่ใส่ลงภาชนะนี้ไหลเลอะออกมา เน่าเหม็นเป็นที่ชื่นชอบแก่สัตว์จำพวกสุนัข หนู และแมลงสาบมาก

(2.1) ข้อดีของการใช้ระบบ 2 ถัง

(2.1.1) สามารถแยกมูลฝอยประเภทที่เป็นปัญหา ออกจากมูลฝอยประเภทที่อื่น ๆ เช่น แยกมูลฝอยจำพวกเศษอาหาร ซึ่งเกิดจากการเน่าเหม็นออกไว้ต่างหาก ภาชนะหรือถังที่ใช้ใส่เศษอาหารก็สามารถใช้วัสดุที่มีคุณภาพดีและขนาดก็ไม่ต้องใหญ่โตมากทำให้ภาชนะนี้มีราคาไม่สูงนัก ส่วนมูลฝอยประเภทอื่น ๆ ก็อาจใส่ไว้ในถังอีกใบรวมกันทั้งหมด

(2.1.2) สามารถแยกมูลฝอยออก ตามวิธีการกำจัดได้ กล่าวคือ ถ้าการทำลายมูลฝอยของรัฐใช้วิธีเผา ก็เก็บรวบรวมมูลฝอยที่สามารถเผาได้ไว้ในถังใบหนึ่ง ส่วนอีกใบหนึ่งก็ใส่มูลฝอยที่ไม่สามารถจะเผาได้ เช่น จำพวกเศษอิฐ เศษโลหะกระป๋อง เป็นต้น

(2.1.3) ประหยัดค่าใช้จ่าย ถ้าหากมีการแยกมูลฝอยจำพวกที่เน่าเหม็น และสามารถแปรสภาพเป็นกรดเป็นด่างได้ไว้ในถังใบหนึ่งแล้ว ถังอีกใบหนึ่งก็อาจจะไม่ต้องใช้วัสดุที่ทนต่อความเป็นกรดต่างมากนัก ซึ่งก็มีราคาถูกกว่าหรือจะใช้ถังพลาสติก ที่มีฝาปิดขนาดก็ไม่ต้องใหญ่มาก และจะใช้ได้ทนนานไม่ต้องเปลี่ยนบ่อย ๆ

(2.1.4) ป้องกันสัตว์คุ้ยเขี่ยได้มากกว่าระบบถังเดียว เพราะมูลฝอยจำพวกเศษอาหารสามารถแยกเก็บรวบรวมไว้อย่างมิดชิด จึงไม่ส่งกลิ่นรบกวนหรือส่งกลิ่นยั่วสัตว์ต่างๆ เช่น สุนัข หนู แมลงสาบ ทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น

(2.1.5) ในขณะที่มีการเก็บขนไม่พอเพียงแก่ปริมาณมูลฝอยที่รอการเก็บขนอาจจะเลือกเก็บมูลฝอยประเภทเศษอาหารซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเน่าเหม็นก่อน และสามารถเก็บได้ทั้งหมดทุกวัน ส่วนมูลฝอยประเภทอื่นอาจจะ 2-3 วัน เก็บครั้งก็ได้

(2.2) ข้อเสียในการใช้ระบบ 2 ถัง

(2.2.1) เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ประชาชนต้องจัดหาถังใส่มูลฝอย 2 ถัง เพื่อแยกใส่มูลฝอยให้เหมาะสมกับการเพิ่มค่าใช้จ่ายแก่ประชาชนในระยะแรก และถ้ามีการแยกมูลฝอยประเภทเศษอาหารไว้ถังใบหนึ่งแล้ว ถังนี้ก็จะต้องมีลักษณะที่ทนต่อสภาพความเป็นกรด เป็นด่างได้พอสมควร และจะต้องมีฝาปิดมิดชิด เพื่อป้องกันกลิ่นที่เกิดจากการเน่าเหม็นของเศษอาหารไม่ให้กระจายออกมาภายนอกด้วย

(2.2.2) เพิ่มภาระให้แก่ประชาชน ในการที่ต้องเสียเวลาแยกประเภทมูลฝอย ซึ่งอาจแยกประเภทตามวิธีการกำจัดหรือจะแยกประเภทตามวิธีการเก็บขนก็ได้

(2.2.3) เพิ่มภาระและเวลาแก่พนักงานในการเก็บขน เพราะจะต้องมีภาชนะที่ใช้เก็บขนแยกตามประเภทของมูลฝอยเหมือนกับของประชาชน มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดประโยชน์ในการแยกประเภทของมูลฝอย

(2.2.4) ต้องดัดแปลงรถเก็บขน เพราะรถที่มีใช้อยู่เดิมเหมาะแก่การใช้ระบบรวมต้องนำมาดัดแปลงให้สามารถแบ่งประเภทของมูลฝอยได้

(3) ระบบถังมูลฝอยสามถัง (Three-can system) เหมาะที่จะใช้ในท้องที่มีการกำจัดมูลฝอยตามหลายวิธีตามสภาพของมูลฝอยที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ถังมูลฝอยใบแรกใช้เก็บมูลฝอยจำพวกมูลฝอยจำพวกมูลฝอยสดหรือเศษอาหาร ซึ่งเหมาะที่จะต้องเก็บทุกวัน วิธีกำจัดที่เหมาะสมก็อาจจะใช้วิธีนำไป

เลี้ยงสัตว์ (Hog feeding) หรือการหมักทำปุ๋ย (Composting) ส่วนถังมูลฝอยใบที่สองและใบที่สาม นั้นก็นำไปเก็บมูลฝอยอย่างอื่น โดยแยกมูลฝอยเป็นพวกเผาไหม้ได้ (Combustible Refuse) ทั้งนี้ก็จะช่วยให้สามารถนำไปกำจัดได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

(3.1) ข้อเสียในการใช้ระบบ 3 ถัง

(3.1.1) ประชาชนเสียค่าใช้จ่ายในการจัดถังเก็บรวบรวมมูลฝอยเพิ่มขึ้นทำให้เปลืองเงินมากกว่าระบบถังเดียว

(3.1.2) ประชาชนเสียเวลาในการแยกมูลฝอย เพื่อจะใส่ลงในถังให้ถูกต้อง

(3.1.3) ทำความยุ่งยากแก่พนักงานเก็บขน ต้องใช้ภาชนะและใช้เวลาเก็บเพิ่มขึ้น

(3.1.4) รถขนมูลฝอยก็ต้องปรับปรุง เพื่อให้มีความเหมาะสมกับประเภทของมูลฝอยที่ได้แยกไว้แล้ว โดยต้องแบ่งส่วนที่ว่างของตัวรถตามปริมาณของประเภทมูลฝอย

2) การขนส่ง (Transportation) เป็นการเก็บรวบรวมมูลฝอยจากชุมชนใส่ในยานพาหนะแล้วขนส่งไปยังสถานที่กำจัด หรือทำประโยชน์อย่างอื่น การขนส่ง หรือการเก็บขนมูลฝอยเป็นการนำมูลฝอยมาไว้หน้าบ้าน หรือการที่พนักงานทำความสะอาดนำมารวมไว้ เพื่อนำไปกำจัดต่อไป วิธีการขนส่งหรือลำเลียงเพื่อนำไปกำจัด คือ

(2.1) การใช้แรงงานคน เป็นวิธีใช้ตามชนบทที่ไม่มีหน่วยงานทำหน้าที่รับผิดชอบการจัดการมูลฝอย โดยมากเป็นหน้าที่ของบุคคลในหมู่บ้าน

(2.2) การใช้รถมูลฝอย เหมาะสำหรับชุมชนเมือง ที่มีคนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ลักษณะการขนส่งลำเลียงของชุมชนเมืองมีความยุ่งยากกว่าชนบท

การบริการเก็บขนมูลฝอยสามารถจำแนกได้ ดังนี้

1) Curbside collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่จอดรถเก็บขนสิ่งเก็บขนมูลฝอยจากภาชนะรองรับมูลฝอย ซึ่งตั้งอยู่ตามริมถนน

2) Alley collection คือ การเก็บขนมูลฝอยจากภาชนะรองรับมูลฝอยที่ตั้งอยู่บริเวณปากซอย ส่วนใหญ่ใช้กับบ้านในซอยแคบๆ ที่รถเก็บขนได้ไม่สะดวก

3) Set-out and set-back collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่ใช้พนักงาน 2 ชุด โดยชุดแรกเข้าไปเก็บขนมูลฝอยจากบ้านเรือนแล้วนำมาให้พนักงานอีกชุดหนึ่งที่ประจำอยู่บนรถเก็บขนมูลฝอย จากนั้นรอนำเอาภาชนะรองรับมูลฝอยเปล่าไปตั้งคืนไว้ที่เดิม

4) Set-out collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่เหมือนกับ Set-out and set-back collection แต่ต่างกันตรงที่เจ้าของบ้านนำเอาภาชนะรองรับมูลฝอยกลับคืนไปเอง

5) Back yard collection คือ การเก็บขนมูลฝอยที่พนักงานจอดรถเก็บขนมูลฝอยไว้เป็นจุด แล้วนำเอาอุปกรณ์เก็บขนของพนักงาน เช่น รถเข็นไปเก็บขนมูลฝอยจากภาชนะรองรับมูลฝอยในบริเวณบ้านของประชาชน แล้วนำมูลฝอยมาใส่รถเก็บขนมูลฝอยที่จอดอยู่

ทั้งนี้ การพิจารณาเลือกใช้รูปแบบการบริการเก็บขนมูลฝอย ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่

3) การแปรสภาพ (Processing) เป็นวิธีการที่จะทำให้มูลฝอยสะตวกแก่การเก็บขนหรือนำไปใช้ทำประโยชน์อย่างอื่น การแปรสภาพนี้ อาจทำได้โดยการบดอัดเป็นก้อน คัดแยกเอาส่วนที่ใช้ประโยชน์ได้ออกไปใช้ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

การแปรสภาพหรือแปรรูปมูลฝอยสำหรับมูลฝอยอินทรีย์สามารถนำมาแปรรูปได้ ดังนี้ คือ

(3.1) การนำมูลฝอยอินทรีย์มาหมักทำปุ๋ยเป็นการย่อยสลายอินทรีย์สารโดยขบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ เป็นตัวการย่อยสลายให้แปรสภาพเป็นแร่ธาตุที่มีลักษณะค่อนข้างคงรูป มีสีดำค่อนข้างแห้ง และสามารถใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของดิน ขบวนการหมักทำปุ๋ยสามารถแบ่งเป็น 2 ขบวนการ คือ ขบวนการหมักแบบใช้ออกซิเจน (Aerobic decomposition) ซึ่งเป็นการสร้างสภาวะที่จุลินทรีย์ ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจนย่อยสลายอาหารแล้วเกิดการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และกลายเป็นแร่ธาตุเป็นขบวนการที่ไม่เกิดก๊าซกลิ่นเหม็น ส่วนอีกขบวนการเป็นขบวนการหมักแบบไม่ใช้ออกซิเจน (Anaerobic decomposition) เป็นการสร้างสภาวะให้เกิดจุลินทรีย์ ชนิดที่ดำรงชีพโดยใช้ออกซิเจน เป็นตัวช่วยย่อยสลายอาหาร และแปรสภาพกลายเป็นแร่ธาตุขบวนการนี้มักเกิดก๊าซที่มีกลิ่นเหม็น เช่น ก๊าซไข่เน่า (Hydrogen Sulfide: H₂S) แต่ขบวนการนี้จะมีผลดีที่เกิดก๊าซมีเทน (Methane Gas) ซึ่งเป็นก๊าซที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นเชื้อเพลิง

(3.2) การนำมูลฝอยปรับปรุงพื้นที่ โดยนำมูลฝอยมากำจัดโดยวิธีฝังกลบอย่างถูกหลักวิชาการ (Sanitary Landfill) จะได้พื้นที่สำหรับใช้ปลูกพืช สร้างสวนสาธารณะ สนามกีฬา เป็นต้น

4) การกำจัดหรือทำลาย (Disposal) เป็นวิธีการกำจัดมูลฝอยขั้นสุดท้าย เพื่อให้มูลฝอยเหล่านั้นไม่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม อันมีผลกระทบต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ของมนุษย์ต่อไป

การกำจัดมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ และก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ใน ปัจจุบันที่ยอมรับมีอยู่ 3 วิธี คือ

(4.1) ระบบการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล (Sanitary landfill) วิธีกำจัดมูลฝอยโดยการฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล เป็นการนำมูลฝอยมาเทกองในพื้นที่ที่จัดเตรียมไว้ มีการป้องกันควบคุมน้ำชะล้างมูลฝอยไม่ให้ไหลซึมลงสู่ใต้ดิน โดยใช้เครื่องจักรกล หนักเกลี่ยและบดอัดมูลฝอยเป็นชั้นๆ สลับด้วยชั้นดินกลบทับเพื่อป้องกันปัญหากลิ่น แผลง และน้ำฝนชะล้าง วัสดุกลบทับ ประกอบด้วย ดินกลบรายวันชั้นกลางและชั้นสุดท้าย นอกจากนั้นยังมีการติดตั้งท่อระบายก๊าซ อันเกิดจากการย่อยสลายมูลฝอย โดยจุลินทรีย์ชนิดไร้อากาศ การฝังกลบที่ใช้งานทั่วไป 2 รูปแบบ คือ แบบกลบบนพื้นที่ (Area method) กับแบบขุดร่อง (Trench method) การเลือกใช้วิธีกำจัดแบบใดขึ้นอยู่กับขนาดและพื้นที่ที่จัดหาได้ และลักษณะกายภาพ

(4.2) วิธีหมักทำปุ๋ย (Composting) การผลิตปุ๋ยหมักเป็นกระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ โดยเฉพาะจุลินทรีย์ประเภทต้องการออกซิเจน ภายใต้สภาวะที่เหมาะสมด้านความชื้น อุณหภูมิรวมทั้งอัตราส่วนระหว่างคาร์บอนกับไนโตรเจน ภายหลังจากการหมักจะได้ผลผลิตเป็นก้อนเล็ก ๆ สีน้ำตาล สามารถนำไปใช้เป็นสารปรับปรุงคุณภาพดินได้ รูปแบบและวิธีหมักที่เหมาะสมนำไปใช้งาน คือ แบบกองบนพื้น (windrow system) กับระบบเติมอากาศแบบกองลงพื้น (Aerated static pile)

(4.3) การเผาในเตา (Incineration) การกำจัดมูลฝอยโดยใช้เตาเผา เป็นวิธีกำจัดมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพดีมากที่สุดวิธีหนึ่ง สามารถลดปริมาณมูลฝอยได้ประมาณร้อยละ 80 - 90 อาศัยลักษณะของมูลฝอย ซึ่งสามารถติดไฟได้ภายในเตาเผา โดยมีอากาศหรือเชื้อเพลิงเสริมภายใต้อุณหภูมิต่ำและแรงดันที่เหมาะสมขึ้นอยู่กับรูปแบบและขนาดของเตาเผาแต่ละประเภท ผลที่ได้จากปฏิกิริยาเผาไหม้จะเกิดก๊าซชนิดต่างๆ ไอ น้ำ ฝุ่นและขี้เถ้าขึ้นอยู่กับอุณหภูมิเผาไหม้ขั้นสุดท้ายภายในเตาโดยทั่วไปจะอยู่ในระหว่าง 850 - 1,200 องศาเซลเซียส

2.1.6 แนวทางในการแก้ไขปัญหามูลฝอย

แนวทางในการแก้ไขปัญหามูลฝอย ได้มีผู้ศึกษาแนวทางการจัดการมูลฝอยของนานาประเทศและของประเทศไทย ไว้ด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

1) กรณีศึกษาการจัดการมูลฝอยของต่างประเทศ

ปัญหาเรื่องมูลฝอยไม่ได้เป็นปัญหาเล็กๆ ในระดับพื้นที่เท่านั้น เพราะเมื่อรวมกันหลายพื้นที่ก็จะกลายเป็นปัญหาระดับประเทศที่ต้องเร่งวางแผนรับมืออย่างเร่งด่วน สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และคณะ (2543 อ้างใน สำนักงานสิ่งแวดล้อม, 2553) ได้รวบรวมการดำเนินงานจัดการมูลฝอยในแต่ละประเทศไว้ ดังนี้

(1) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน รัฐกำหนดให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้จำหน่ายต้องเรียกคืนบรรจุภัณฑ์ รัฐกำหนดเครื่องหมายประทับบนสินค้า เพื่อแสดงว่าบรรจุภัณฑ์จะถูกนำไปรีไซเคิล รวมทั้งกำหนดบรรจุภัณฑ์ 6 กลุ่ม เพื่อรีไซเคิล ได้แก่ แก้ว กระจก โลหะ พลาสติก กระดาษ อลูมิเนียม บรรจุภัณฑ์เคลือบ กำหนดให้ประชาชนคัดแยก 3 กลุ่ม ได้แก่ กระจก แก้ว วัสดุน้ำหนักเบา (อลูมิเนียม, พลาสติก, โฟม) จัดระบบการคัดแยก จัดเก็บและรวบรวม

(2) แคนาดา เน้นการลดมูลฝอยบรรจุภัณฑ์ที่ไม่จำเป็น ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม โดยนำเสนอข้อมูลและกิจกรรมต่างๆ ให้กับผู้บริโภค ดังนี้ 1) ใช้บรรจุภัณฑ์รวมห่อใหญ่ (Family pack) 2) ใช้สินค้าชนิดเติม (Refilled products) 3) มีระบบนำภาชนะไปบรรจุสินค้าด้วยตัวเอง (Reuse) 4) ออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สามารถรีไซเคิลให้มากที่สุด (recycle)

(3) ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดนโยบายการลดปริมาณมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดจากกิจกรรมการผลิต เช่น วางแผนการผลิตและเปลี่ยนแปลงวัตถุดิบในการผลิต ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดมลพิษน้อยที่สุด ซ่อมแซมได้และนำกลับมาใช้ใหม่ได้

(4) มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ประกาศเป้าหมาย “แคลิฟอร์เนีย มูลฝอยเป็นศูนย์” โดยให้ทุกคนร่วมมือกันด้วยการปฏิบัติการ reduce, reuse และ recycle ในชีวิตประจำวัน

(4.1) เน้นให้ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า

(4.2) การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและศักยภาพในการนำกลับมาใช้ใหม่เสมอเพื่อเป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องนำไปฝังกลบ

(4.3) มีเป้าหมายในการส่งเสริมการพัฒนาตลาดการประมวลสินค้านำรีไซเคิล

(4.4) การเพิ่มช่องทางการซื้อขายในคลังสินค้านำรีไซเคิล

(4.5) ดำเนินการวิจัยเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง

(4.6) มีศูนย์เก็บรวบรวมมูลฝอยพิษหรือมูลฝอยอันตราย

(4.7) จัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อเป็นศูนย์ประสานการใช้มูลฝอยก่อสร้างไว้บริการประชาชน

(5) ประเทศสิงคโปร์ Waste Management Department สิงคโปร์ มีกำหนดเป้าหมายไว้ว่าอีก 10 ปี ในอนาคตสิงคโปร์จะต้องเป็นเมืองที่ปราศจากมูลฝอย โดยดำเนินการ ดังนี้

(5.1) ขอความร่วมมือจากภาคประชาชน ในการจัดเก็บ และคัดแยกมูลฝอย รณรงค์ให้ใช้วัสดุรีไซเคิล

(5.2) ขอความร่วมมือจากภาคเอกชนผลิตวัสดุที่รีไซเคิลได้ทั้งหมด

(5.3) ประชาชนทุกคนก็ต้องทิ้งมูลฝอยให้เป็นเวลา เพราะจะมีการจัดเก็บมูลฝอย 2 อาทิตย์ ต่อ 1 ครั้ง โดยต้องจ่ายค่าธรรมเนียมเดือนละ 150 บาท สำหรับผู้อยู่แฟลต ส่วนผู้ที่มีบ้านเป็นของตนเองจะต้องเสียเกือบ 400 บาทต่อเดือน ขณะที่บริษัท โรงงานต่างๆ จะต้องเสียเป็นรายวัน โดยคิดเป็นลิตร เป็นการปลูกฝังวินัยให้ทุกฝ่ายตระหนักในการทิ้งมูลฝอยได้เป็นอย่างดีและจะเป็นการลดปริมาณมูลฝอยอีกด้วย

(6) มหานครโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ออกกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ เพื่อลดปริมาณมูลฝอย ต่อไปนี้

(6.1) กฎหมายส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการตลาดนำกลับไปใช้ซ้ำและการนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่

(6.2) กฎหมายว่าด้วยการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

(6.3) กฎหมายว่าด้วยภาชนะบรรจุและหีบห่อบรรจุภัณฑ์

(6.4) กฎหมายว่าด้วยการนำอุปกรณ์เครื่องใช้ในครัวเรือนที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่

(6.5) กฎหมายการจัดการเศษอาหารที่เหลือกลับมาใช้

(6.6) กฎหมายเกี่ยวกับการนำวัสดุก่อสร้างมาใช้ใหม่

(6.7) กฎหมายว่าด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

(6.8) กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมริเริ่มให้เป็นสังคมที่มีการนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ จัดเก็บมูลฝอยแยกประเภท ตามเวลานัดหมาย คัดแยกวัสดุรีไซเคิลกลับมาใช้ประโยชน์ที่แหล่งกำเนิด

(7) ประเทศเนเธอร์แลนด์ ออกระเบียบข้อบังคับจัดเก็บค่าธรรมเนียมการคัดแยกประเภทมูลฝอยจากครัวเรือนที่ไม่คัดแยกประเภทมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง เพื่อให้ชุมชนปฏิบัติการคัดแยกประเภทมูลฝอย หากไม่ต้องการจ่ายค่าธรรมเนียมดังกล่าว

(8) ประเทศไต้หวัน ออกกฎหมายสนับสนุนการรีไซเคิลโดยให้ทุกคนมีส่วนรับผิดชอบเสียภาษีให้รัฐ เพราะถือว่าเป็นภาระของสังคม และผู้สร้างมลภาวะเป็นผู้รับผิดชอบ เปลี่ยนพฤติกรรมของผู้บริโภคให้เน้นการนำมูลฝอยที่ยังใช้ได้กลับมาใช้ใหม่ เพื่อลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องกำจัดและใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

(9) ประเทศบราซิล ตั้งจุด Drop-off ในห้างสรรพสินค้าเพื่อรองรับวัสดุรีไซเคิลที่ประชาชนนำมาบริจาค ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประเภทของวัสดุรีไซเคิลในสถาบันการศึกษา สหกรณ์ อาจมาจากชาลิ่ง ประชาชน เป็นต้นโดยจะรับวัสดุรีไซเคิลจากโรงเรียน บริษัทเอกชนและ

บ้านเรือน จัดตั้งองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหาผลกำไร สนับสนุนระบบการจัดการมูลฝอยแบบผสมผสาน ยกระดับการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการมูลฝอย

(10) ประเทศออสเตรเลียเมืองซิดนีย์ (City of Sydney) ได้ประกาศใช้แผนการพัฒนา ซิดนีย์อย่างยั่งยืน 2030: อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ร่วมมือ/เชื่อมต่อ (Sustainable Sydney, 2030: Green/Global/Connected) เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2551 กิจกรรม/โครงการต่างๆ ถูกกำหนดขึ้น เพื่อให้ผลการพัฒนาเป็นไปตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในปี 2030 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย ได้แก่ การให้ความรู้เรื่องมูลฝอย และการบังคับใช้กฎหมาย กลยุทธ์ในการจัดการมูลฝอย โครงการลด ปริมาณมูลฝอยและนำกลับมาใช้ประโยชน์ เป็นต้น เป็นปัจจัยย่อยที่ช่วยเสริมความยั่งยืนของซิดนีย์ในปี 2030 ให้เป็นจริง

2) การจัดการมูลฝอยในประเทศไทย

ปริมาณมูลฝอยของประเทศไทยยังคงสูงขึ้น โดยในปี 2551 มีปริมาณมูลฝอยเกิดขึ้น ทั่วประเทศประมาณ 15.03 ล้านตันหรือวันละ 41,064 ตัน (ไม่รวมมูลฝอยก่อนทิ้งลงถัง) เพิ่มขึ้นจาก ปี 2550 ประมาณ 0.27 ล้านตัน หรือร้อยละ 1.81 และเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณมูลฝอยเมื่อ 10 ปี ที่ผ่านมาในปี 2542 มีมูลฝอยเกิดขึ้นทั่วประเทศ 13.83 ล้านตัน โดยในเขตกรุงเทพมหานคร มีปริมาณ มูลฝอยที่เก็บขนได้ประมาณวันละ 8,780 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 21 ในขณะที่ในเขตเทศบาลและ เมืองพัทยา มีมูลฝอย 14,915 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 36 และในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มีมูลฝอย 17,369 ตัน/วัน คิดเป็นร้อยละ 43 ของปริมาณมูลฝอยทั่วประเทศ มีการนำมูลฝอยชุมชนกลับมาใช้ ประโยชน์ใหม่ประมาณ 3.45 ล้านตันหรือคิดเป็นร้อยละ 23 ของปริมาณที่เกิดขึ้น ซึ่งมีปริมาณค่อนข้าง ต่ำเมื่อเทียบกับปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้น เนื่องจากการรณรงค์ให้กับประชาชน ชุมชนและผู้ประกอบการ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อการจัดการมูลฝอยไม่เพียงพอ และไม่ต่อเนื่อง ขาดแรงจูงใจ ในการลดและคัดแยกมูลฝอยในชุมชนและสถานประกอบการ ซึ่งมูลฝอยประมาณร้อยละ 34 ถูกนำไป ฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ร้อยละ 1 นำไปกำจัดโดยการเผา และที่เหลือยังคงใช้วิธีการกำจัดที่ไม่ ถูกต้อง เช่น การเทกองบนพื้น การเผากลางแจ้ง เป็นต้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2542-2551)

(1) สถานการณ์การจัดการมูลฝอยในประเทศไทย

ประเทศไทยมีอัตราการรีไซเคิลค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับประเทศอื่น กล่าวคือ อัตราการรีไซเคิลของประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ 23 ในขณะที่ฮ่องกงมีอัตราการรีไซเคิลร้อยละ 36 สิงคโปร์ มีอัตราการรีไซเคิลร้อยละ 39 และเกาหลีใต้มีอัตราการรีไซเคิลร้อยละ 45 ในประเทศจีน มีการรับซื้อ ขวดน้ำอัดลม และขวดน้ำมันพืช ชนิดใสที่เรียกว่าขวดเพท หรือ PET (พีอีที) เพื่อไปผลิตเป็นเส้นใย ก่อนนำไปผลิตเป็นเสื้อผ้า

(2) นโยบายการบริหารจัดการมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย

เพื่อให้การจัดการมูลฝอย สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยสนองตอบต่อเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 -2554) คือการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยคุกคามต่อระบบนิเวศ โดยเพิ่มประสิทธิภาพของกลไกการจัดการมูลฝอยชุมชน มูลฝอยอิเล็กทรอนิกส์ของเสียอันตรายและมูลฝอยติดเชื้อ ด้วยการสร้างแรงจูงใจทางเศรษฐกิจให้เกิดการลดและคัดแยกมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด สนับสนุนส่งเสริมการสร้างธุรกิจเอกชนจากมูลฝอยรีไซเคิล พัฒนาระบบรวบรวม คัดแยก และโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งออกกฎหมายให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อซากผลิตภัณฑ์ของตนเองและนำมาตรการทางภาษีมาใช้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) และเป็นแนวทางสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 มีเป้าหมาย ดังนี้

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการรวมกลุ่มพื้นที่เพื่อดำเนินการจัดการมูลฝอยไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ในปี 2553

2.2 กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน ร้อยละ 10 ของกลุ่มพื้นที่ที่มีความสำคัญเร่งด่วนมีการจัดตั้งศูนย์จัดการมูลฝอยรวมแบบครบวงจรในปี 2553

2.3 มูลฝอยได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและถูกสุขลักษณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2553 และไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2563

2.4 ของเสียอันตรายชุมชนได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและถูกสุขลักษณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2553 และไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2563

2.5 มูลฝอยติดเชื้อได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและถูกสุขลักษณะไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2563

2.6 ปริมาณความสกปรกกรรมของน้ำเสียจากชุมชนเมืองจะลดลงก่อนระบายออกสู่สิ่งแวดล้อมไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2553 และร้อยละ 50 ของปริมาณที่เกิดขึ้นในปี 2563

2.7 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมในการแก้ไขปัญหามูลฝอยและน้ำเสียไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ในปี 2553 และไม่น้อยกว่าร้อยละ 100 ในปี 2563

(3) มาตรการที่จะเสริมให้สามารถนำแนวนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

3.1 สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์กำจัดมูลฝอยใช้ร่วมกันหลายชุมชน

3.2 ส่งเสริมการลงทุนร่วมจากภาคเอกชนในการกำจัดมูลฝอย และนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์

3.3 สนับสนุนภาคเอกชนดำเนินธุรกิจการจัดการมูลฝอย การติดตามตรวจสอบ

3.4 ใช้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายอย่างยุติธรรมและเสมอภาค

3.5 ปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าธรรมเนียม ค่าบริการ เก็บขนส่งและกำจัดให้สอดคล้องกับค่าดำเนินการ

3.6 ปลุกฝังทัศนคติที่ถูกต้องแก่เยาวชน โดยให้การศึกษาและรณรงค์ให้เกิดความร่วมมือปฏิบัติ รวมทั้งให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

3.7 ฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

3.8 สนับสนุนการศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการมูลฝอยอย่างมีระบบ

(4) นโยบายและแผนส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2550) ได้กำหนดเป้าหมายดำเนินการด้านการจัดการมูลฝอยไว้ ดังนี้

1. ลดอัตราการเกิดมูลฝอยชุมชนโดยเฉลี่ยให้ไม่เกิน 1 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน

2. ให้มีการใช้ประโยชน์จากมูลฝอยชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นและ

3. ให้ทุกจังหวัดมีแผนหลักและแผนการจัดการมูลฝอยและมีระบบกำจัดมูลฝอยที่ถูกลักษณะ ซึ่งกำหนดแนวทางดำเนินการไว้ 4 แนวทาง ดังนี้

3.1 ด้านการจัดการ

1) ใช้หลักการ “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” ทั้งกับประชาชนและหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้ผลิตมูลฝอยดำเนินการจัดการมูลฝอยให้เหมาะสม

2) ให้มีการจัดการมูลฝอยระดับจังหวัดให้สอดคล้องกับแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบครบวงจร

3) สนับสนุนให้เอกชนดำเนินธุรกิจการบริการด้านการจัดการมูลฝอยทั้งในรูปแบบของการว่าจ้าง การร่วมลงทุน หรือการให้สัมปทานรับจ้างควบคุมระบบกำจัดมูลฝอย

4) กำหนดองค์กร และหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแลการจัดการมูลฝอยของหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้มีประสิทธิภาพ

5) ให้จังหวัดจัดเตรียมที่ดินที่เหมาะสมสำหรับใช้กำจัดมูลฝอยระยะยาวรวมทั้งการกำหนดพื้นที่ที่สงวนไว้เพื่อการกำจัดมูลฝอยในผังเมืองด้วย

6) ให้นำระบบที่ผู้ผลิตต้องรับผิดชอบต่อซากหรือบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้วจากผู้บริโภคเพื่อนำไปกำจัดหรือหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ รวมทั้งกำหนดประเภทผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ที่ผู้ผลิตต้องนำกลับคืนเพื่อลดปริมาณมูลฝอย

7) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินสภาพปัญหา และการจัดการมูลฝอยของชุมชน และกำเนิดต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาระบบข้อมูลการจัดการมูลฝอยให้เป็นมาตรฐานเดียวกันและทันสมัยตลอดเวลา รวมทั้งให้มีศูนย์ประสานข้อมูลการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์

3.2 ด้านการลงทุน

1) ให้มีการลงทุนก่อสร้างสถานที่กำจัดมูลฝอยที่ถูกสู่ลักษณะและจัดหาเครื่องจักรกลที่เหมาะสม โดยรัฐร่วมกับภาคเอกชนหรือรัฐสนับสนุนงบประมาณทั้งหมด หรือสมทบบางส่วนให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ

- 2) ส่งเสริมการลงทุนและให้สิ่งจูงใจแก่ภาคเอกชนที่ดำเนินธุรกิจหรือองค์กรสาธารณะประโยชน์ที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย รวมทั้งการนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์
- 3) จัดตั้งศูนย์กำจัดมูลฝอยส่วนกลางที่สามารถใช้ร่วมกันได้ระหว่างชุมชนหลายแห่งที่อยู่ใกล้เคียงกัน
- 4) ปรับปรุงและฟื้นฟูสถานที่กำจัดมูลฝอยเดิมที่ไม่ถูกสุขลักษณะในพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศ ตามลำดับความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น

3.3 ด้านกฎหมาย

- 1) ปรับปรุง แก้ไข กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับอัตราค่าธรรมเนียมการจัดการมูลฝอย และอัตราค่าธรรมเนียมการลดและใช้ประโยชน์จากมูลฝอย
- 2) กำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากสถานที่กำจัดมูลฝอย และกำหนดเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษที่จะต้องถูกควบคุมการระบายของเสียให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
- 3) กำหนดระเบียบ ข้อบังคับ มาตรฐาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างกลไกการเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อใช้ประโยชน์จากมูลฝอยและลดปริมาณมูลฝอยและมูลฝอยที่เกิดจากการก่อสร้าง
- 4) กำหนดให้มีระบบติดตามตรวจสอบบันทึกภาวะมลพิษจากแหล่งกำเนิดมลพิษ โดยส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีบทบาทในการตรวจสอบมากขึ้น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการติดตามตรวจสอบ

3.4 ด้านการสนับสนุน

- 1) สนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอย
- 2) ให้มีการฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาการและการบริหารจัดการ แก่เจ้าหน้าที่ของภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย

1.6.3 แนวทางปฏิบัติของประชาชนในการแก้ไขปัญหามูลฝอย

การที่จะแก้ไขปัญหามูลฝอยตกค้างได้นั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนเพื่อที่จะได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาตามแนวทาง ดังต่อไปนี้ (สำนักงานสิ่งแวดล้อม, 2553)

1. แต่ละครัวเรือนต้องมีถังมูลฝอยประจำบ้านอย่างเพียงพอ และทิ้งมูลฝอยลงถังมูลฝอยเท่านั้นเพื่อสะดวกในการเก็บขนไปกำจัด
2. ไม่ทิ้งมูลฝอยลงบนถนน ตรอก ซอย ทางเดินเท้า ตลอดจนที่สาธารณะต่างๆ เพราะจะทำให้สกปรกรกรุงรัง ไม่สวยงามและแหล่งแพร่เชื้อโรคต่าง ๆ
3. ไม่ทิ้งมูลฝอยลงในแม่น้ำลำคลองตลอดจนแหล่งน้ำต่าง ๆ เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดการอุดตัน ต้นเงิน เกิดน้ำท่วมขังทำให้เกิดน้ำเสียส่งผลกระทบต่อสุขภาพมนุษย์และสัตว์น้ำ อื่น ๆ
4. ไม่เผามูลฝอยโดยไม่จำเป็น เพราะอาจเป็นการแพร่เชื้อโรคไปในอากาศและอาจก่อให้เกิดอัคคีภัยได้
5. ควรมีการแยกมูลฝอยก่อนนำไปทิ้งลงในถังมูลฝอย โดยใช้ระบบถัง 2 ใบ สำหรับเก็บมูลฝอยแยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ มูลฝอยเปียกที่เน่าเปื่อยง่ายจำเป็นต้องเก็บทุกวัน เช่นเศษอาหาร

เศษผักผลไม้ และถังอีกใบเก็บมูลฝอยแห้งอื่น ๆ เช่น เศษกระดาษ เศษผ้า พลาสติก เพื่อความสะดวกในการที่เทศบาลจะได้นำไปกำจัดได้รวดเร็ว สะดวกและเหมาะสม

6. พยายามนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งหมายถึง การแยกมูลฝอยเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งเป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่ต้องการกำจัด และสามารถใช้มูลฝอย เป็นทรัพยากรทดแทนทรัพยากรธรรมชาติได้ ตัวอย่างเช่น เศษพืช สามารถหมักปุ๋ยสำหรับบำรุงดินใช้ในการเกษตร เศษอาหารนำมาใช้เลี้ยงสัตว์ ถ้าจากเตาเผา สามารถใช้ผสมทำอิฐในการก่อสร้างได้

7. ควรแยกมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้จำพวกกระดาษหนังสือพิมพ์ ขวด พลาสติก เหล็ก โลหะออกจากมูลฝอยอื่น ๆ เพื่อลดปริมาณมูลฝอยลดค่าใช้จ่ายในการเก็บขนและสามารถเพิ่มรายได้

8. มูลฝอยประเภทแก้วแตก ขวดแก้ว ควรห่อด้วยกระดาษหนาๆ ให้มิดชิดเขียนด้วยข้อความว่า “อันตรายของแตก” เพื่อความปลอดภัยของพนักงานเก็บขน

9. อย่าซื้อสินค้าเพราะราคาถูกดี แต่ให้ซื้อเพราะมีความจำเป็นต้องใช้จริงๆ เพื่อลดปริมาณมูลฝอย

10. หลีกเลี่ยงการใช้พลาสติก และโฟม เพราะเป็นวัสดุที่ย่อยสลายยากถ้าเผาไหม้เกิดมลภาวะทางอากาศ ถ้าฝังกลบเกิดมลภาวะทางดิน ควรใช้วัสดุย่อยสลายง่ายตามธรรมชาติ เช่น กระดาษ ใบตอง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

มีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

เบอร์นาร์ด (Bernard, 1959) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การแสดงออกถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อสถานะร่วมสถานการณ์ของกลุ่ม

รีดเดอร์ (Reeder, 1963) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ด้านสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

คีธ (Keith, 1971) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

เออร์วิน (Erwin, 1976) ได้ให้แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา

เอิร์นสไตน์ (Arnstein, 1969) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นความหมายที่สมบูรณ์ของคำว่า “พลังประชาชน” แสดงให้เห็นพลังความสามารถของประชาชนแยกจากการเมืองและกระบวนการทางเศรษฐกิจ ในอนาคต “การมีส่วนร่วมของประชาชน” จะรวมเป็นสิ่งเดียวกันเป็นกลยุทธ์ที่จะตัดสินใจ ใช้ข้อมูลข่าวสาร วางนโยบาย และเป้าหมาย การจัดสรรทรัพยากร การจัดทำแผนปฏิบัติการ รับผิดชอบร่วมกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน หรือความหมายสั้น ๆ คือ “การมีส่วนร่วม

ของประชาชน” เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิรูปสังคม ที่สามารถรับผลประโยชน์จากความมั่งคั่งของสังคมร่วมกัน

ยูนิเซฟ (UNICEF, 1978) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ

1. ในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม และการจัดสรรทรัพยากร
2. ในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและต่อโครงการ

ยาตาฟ (1979 อ้างใน พันธุ์ศักดิ์ เกตุวัตถา และคณะ, 2543: 18) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและแผนงาน (Implementation)
3. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมและประเมินผลโครงการและการพัฒนา (Evaluation)
4. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ของการพัฒนา (Benefits)

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้สรุปความหมายโดยรวมของการมีส่วนร่วมและให้ความหมายดังนี้ การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง

ประसार แสงเพชร (2548) ได้สรุปความหมายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่บุคคลได้นำสติปัญญาและอารมณ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับภายในกลุ่ม เพื่อสนับสนุนส่งเสริมและร่วมรับผิดชอบให้งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยคำนึงถึงความจำเป็นประเด็นสำคัญ คือ การเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมช่วย และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่เป็นการดำเนินงานในกิจกรรมที่รับผิดชอบอันเกิดจากทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่จะตัดสินใจกระทำด้วยความสมัครใจ โดยการให้ความร่วมมือ และการเข้าร่วมกลุ่มในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้เป็นไปตามแผนงานและโครงการ พร้อมทั้งร่วมรับผลประโยชน์จากการพัฒนาด้วย

โคเฮนและอัฟฮอฟ (1975 อ้างใน พันธุ์ศักดิ์ เกตุวัตถา และคณะ, 2543) ได้แบ่งชนิด (Kinds) ของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจดำเนินการ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ทางสังคมหรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 อ้างอิงจาก พันธุ์ศักดิ์ เกตุวัตถา และคณะ, 2543) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข เพื่อลดปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
 3. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือกิจกรรม เพื่อขจัดและแก้ปัญหาและความต้องการของชุมชน
 4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
 5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
 6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
 7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- จากที่คณะที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของการมีส่วนร่วมนั้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของตนเป็นหลัก โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และสามารถที่จะดำเนินการพัฒนาต่อไปด้วยตนเอง โดยกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุม การแสดงความคิดเห็น การร่วมประสานงาน การร่วมรับผิดชอบโครงการ การร่วมชักชวนเพื่อนบ้าน การร่วมเสียสละอุปกรณ์ แรงงาน ทรัพย์สิน และการร่วมติดตามประเมินผลโครงการ เป็นต้น

2.2.1 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนในการมีส่วนร่วม โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการค้นหาสาเหตุของปัญหาในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการหาประโยชน์ให้โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุแรงงาน หรือโดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการว่าการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวยอดของโครงการทั้งหมด

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548) ได้สรุปกระบวนการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมกันค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน โดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะต้องใช้
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือ
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจ โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคล และสังคม
5. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที

นอกจากนี้ อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึงการที่บุคคลในองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และรับผลประโยชน์ทุกขั้นตอนที่เกิดขึ้น ขั้นตอนการมีส่วนร่วมสรุปเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

2.2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น

จรัส สุวรรณมาลา (2548) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารงานของสังคมยุคใหม่ ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support) เป็นสิ่งที่แสดง

ถึงความสำคัญและวิธีการบริหารจัดการสังคมและชุมชนร่วมกัน การที่จะทำให้สังคมและระบบการเมือง อยู่ในดุลยภาพได้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยปัจจัยในด้านความร่วมมือของประชาชนในการบริหารจัดการ และการนำเสนอข้อมูล ตลอดจนการตรวจสอบระบบของสังคม ซึ่งถ้าหากระบบการเมืองปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

เสน่ห์ จามริกและคณะ (2523) กล่าวว่า ในกรณีของไทย การมีส่วนร่วมของประชาชน ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) เป็นต้นมา และรัฐได้ใช้การมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยในเบื้องต้นคำจำกัดความในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนมีจำนวนมาก ทั้งในแง่ทางการปกครองที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมของชาวชนบท เป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังเป็นการปูพื้นฐานที่มั่นคง สำหรับวิวัฒนาการของการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะสัมพันธ์ กับเรื่องที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง อาทิการสร้างแหล่งเก็บกักน้ำ การศึกษา การสาธารณสุข ซึ่งเป็นเรื่อง ที่สัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญเป็น อย่างมากต่อการบริหารงานในภาคสาธารณะตามระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานของ รัฐระดับชาติ หรือการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น เนื่องจากปัจจัยในการชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงาน ว่ามีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลเพียงใดนั้น เรื่องของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน นับได้ว่าเป็น ตัวแปรที่สำคัญที่จะทำให้ภารกิจดังกล่าวสามารถบรรลุได้ตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนเป็นประการสำคัญ ในการลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นต่อสังคม และชุมชน ทั้งนี้พึงระลึกอยู่เสมอว่า การบริหารงาน ของภาครัฐไม่ว่าจะเป็นในระดับของส่วนกลางหรือท้องถิ่นก็ตามที่ เป็นการบริหารที่อยู่บนพื้นฐานของ ความเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบในระดับกว้างต่อประชาชนในสังคมและชุมชน ทั้งจากผลของการบังคับ ใช้กฎหมาย การดำเนินงานตามนโยบายสาธารณะที่กำหนดไว้ ทั้งนี้หากประชาชนได้มีโอกาสในการเข้า มามีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลหรือสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีการอื่นใดก็ตาม ที่ทำให้ประชาชน ส่วนใหญ่ไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นผู้ถูกปกครองอยู่เพียงฝ่ายเดียว มีวิธีและช่องทางให้ประชาชนสามารถที่จะ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางความเป็นไปของการบริหารได้จะเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้าง ความชอบธรรมของการดำเนินการใดๆ และลดอุปสรรคในเรื่องของแรงต้าน ตลอดจนความขัดแย้งที่จะ เกิดขึ้นจากการดำเนินนโยบายได้

อรรถัย ก๊กผล (2547) กล่าวว่า ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public participation) เป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการที่ประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐาน ของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิดมีความรู้ความสามารถในการกระทำและมีความเต็ม ใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ โดยที่การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่าง ครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุด กล่าวคือ

1. เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็น ส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่
2. ร่วมคิดด้วยกันว่า อะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับ ความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง

3. ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใดและใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา

4. ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง การจัดการและบริหารการใช้ทรัพยากร การจัดสรรและควบคุมทางการเงินรวมทั้งการบริการด้านต่าง ๆ การค้นหารูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชนเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และการปฏิบัติและดำเนินการนโยบายแผนงาน/โครงการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

5. การติดตามประเมินผล หมายถึง ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด การตรวจสอบถึงปัญหา อุปสรรค และการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ตรวจสอบติดตามหรือสังเกตการณ์การใช้จ่ายงบประมาณในการจัดซื้อจัด/จ้าง ให้เป็นไปตามหลักความคุ้มค่า ตามการประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย การตรวจติดตามถึงผลงานที่ได้ทำ หรือปฏิบัติไปแล้วเพื่อหาข้อสรุป

6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน การนำกิจกรรมต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ การเสนอแผนงาน/โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามความเหมาะสมของชุมชนหรือตามสภาพพื้นที่ การร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัสดุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบายความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

อรรถัย ก๊กผล (2547) กล่าวว่า ในการทำงานเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมนั้น ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหา/ตัดสินใจเรื่องนั้น ๆ

2. กระบวนการมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

3. การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ/อิสรภาพที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับ หรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

นอกจากนี้ในเรื่องแนวคิดการมีส่วนร่วมนั้นได้มีนักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นจะแสดงออกผ่านการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะทำการเมืองเป็นการเมืองเพื่อความสมัคครสมานมากกว่า เพื่อการแข่งขัน แยกแยก ขัดแย้ง ซึ่งการมีส่วนร่วมในทัศนะนี้จะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาชนเอง หรือที่เรียกว่า “Civil society” (ซึ่งในสังคมอาจเรียกกันไปในหลายความหมาย เช่น ประชาสังคม สังคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น)

นอกจากนี้ในอดีตเมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเรามักจะ หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง โดยการให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งเป็นไปในลักษณะของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative democracy) คือ การที่ประชาชนมอบอำนาจให้แก่ผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจและแก้ปัญหาแทนตน ซึ่งภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความสลับซับซ้อนความคิด ความเห็นของประชาชนก็มีความหลากหลาย

ทำให้ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่อาจที่จะตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้ทำให้ปัจจุบันสังคมได้หันมาให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) ซึ่งเป็นรูปแบบที่นอกจากประชาชนจะเลือกผู้แทนเข้าไปทำการปกครองและบริหารงานแล้ว ยังจะต้องมีความตื่นตัวต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของรัฐบาลที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาเองอีกด้วย

อรรถัย ก๊กผล (2547) ยังกล่าวอีกว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy) จะสะท้อนถึงแนวคิดที่เน้นย้ำความสำคัญของการกระจายอำนาจ และขยายความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ เราอาจสรุปหลักการสำคัญ ๆ ของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ได้ดังนี้ คือ

1. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
2. เน้นการกระจายอำนาจการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้มีความเท่าเทียม
3. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
4. เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
5. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้และมีความโปร่งใส

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาตามความหมายและหลักการข้างต้น จะทำให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความกว้างขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้มีความหมายเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการรอรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาจากภาครัฐเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการร่วมรับรู้ร่วมให้ความคิดเห็นในกระบวนการตัดสินใจของภาครัฐหรือท้องถิ่น และร่วมสนับสนุนติดตามการทำงานตลอดจนร่วมกันในการตรวจสอบด้วย

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้แตกต่างกันในรายละเอียด แต่ในสาระสำคัญแล้วมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอ ดังนี้

จันทรานี สงวนนาม (2545) ให้ความหมายว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานทั้งด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจและการปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล

สมยศ นาวิการ (2545) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหารที่สำคัญ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ที่ถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้เข้ากับผู้ใต้บังคับบัญชาและต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์การไม่ใช่เพียงแค่สัมผัสปัญหาหรือแสดงความห่วงใย

วันชัย โกลละสุต (2549) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อจัดการงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

และสำเร็จ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้นๆ จะอยู่ในขั้นตอนใด ๆ ก็ตาม โดยขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่บุคคล ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้าน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผนการปฏิบัติงานตลอดจนการประเมินผล โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารงานในองค์การ

2.2.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2544) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและมีความต่อเนื่อง ซึ่งข้อดีของการมีส่วนร่วม คือ ก่อให้เกิดการผลิต นโยบายและการบริการสาธารณะ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และเป็นการเสริมสร้าง พัฒนาประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะให้สูงขึ้น ทั้งนี้ ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถแยกพิจารณาเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

1. เพิ่มคุณภาพในการตัดสินใจ กระบวนการปรึกษาหารือกับประชาชนและการให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยทำให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของนโยบายและโครงการ นั้น ๆ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการพิจารณาทางเลือกใหม่ ๆ แทนวิธีการที่เคยใช้ในอดีต ซึ่งเป็นการทำให้การตัดสินใจการดำเนินการต่าง ๆ มีความรอบคอบมากขึ้น

2. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา โดยทั่วไปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างเต็มรูปแบบมักจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและเสียเวลา แต่ในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ต้น สามารถที่จะลดความล่าช้า และลดค่าใช้จ่าย ที่เกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งของประชาชนได้ การตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันของคนหลายฝ่าย อาจจะดูว่าสิ้นเปลืองและเสียเวลามากกว่าที่จะสามารถตัดสินใจได้ แต่เมื่อตัดสินใจได้แล้ว และนำไปสู่การปฏิบัติอาจจะเป็นวิธีที่ประหยัดกว่าด้วยซ้ำ การตัดสินใจ อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างรวดเร็วโดยที่ไม่ได้ทำการตกลงระหว่างกลุ่มหรือขอความเห็นชอบจากกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง อาจนำความขัดแย้งมาสู่เมื่อมีการตัดสินใจดังกล่าวมาทำการปฏิบัติได้

3. การสร้างฉันทามติ เป็นการลดความขัดแย้งทางการเมืองและก่อให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจ

4. เพิ่มความง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ เป็นการสร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

5. การมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นสามารถลดการเผชิญหน้าและความขัดแย้งที่รุนแรงได้ ความขัดแย้งในโครงการอาจนำไปสู่การเป็นปฏิปักษ์อันยากที่จะแก้ไขกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นในการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาสามารถที่จะลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่ยาวิเศษมันไม่อาจลดหรือกำจัดความขัดแย้งในทุกกรณีได้

6. ความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม โดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นวิธีการที่นำไปสู่ความชอบธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการตัดสินใจก่อให้เกิดความขัดแย้ง จำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการตัดสินใจซึ่งมีความโปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อประชาชน และประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม

นอกจากนี้โครงการที่ได้รับการยอมรับหรือเข้าร่วมจากประชาชนยังก่อให้เกิดโครงการนั้นได้รับการเชื่อถือ และการดำเนินการก็คือความชอบธรรมตามไปด้วย

7. การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ ให้แก่ประชาชนในชุมชนถือเป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนในอีกมิติหนึ่ง เป็นการเรียนรู้ในกระบวนการตัดสินใจ และเป็นเวทีในการฝึกฝน ผู้นำท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

8. ช่วยให้ประชาชนสนใจในประเด็นสาธารณะมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และเป็นการช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

2.3 แนวคิดทฤษฎีกระบวนการเอไอซี (A-I-C)

2.3.1 ความสำคัญและขั้นตอนของกระบวนการ A-I-C

1. ความสำคัญของกระบวนการ A-I-C (ประชาสรรค์ แสนภักดี, 2552)

1.1 กระบวนการ A-I-C ช่วยให้ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วม มีความกระตือรือร้น ในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

1.2 การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้แทนกลุ่มต่างๆ ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด กำหนดแนวทางการพัฒนา และจัดสรรทรัพยากร การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นการรวมพลังเชิงสร้างสรรค์

1.3 ประชาชน กลุ่มองค์กรต่างๆ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของทั้งกิจกรรม โครงการ ผลของการพัฒนา และความเป็น เจ้าของชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดความมีพลัง รู้ถึงศักยภาพในการพึ่งตนเอง

1.4 องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเรียนรู้ที่จะเข้าร่วมมือกันในการพัฒนาอย่างประสานสอดคล้อง

2. ขั้นตอนของกระบวนการ AIC มีขั้นตอนสำคัญ คือ

2.1 ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation: A) แบ่งเป็น 2 ส่วน

A1: การวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน

A2: การกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์

2.2 ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence: I) แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

I1: การคิดเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพ
พึงประสงค์

I2: การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการโดย

1. กิจกรรม หรือโครงการที่หมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่นทำเองได้เลย

2. กิจกรรมหรือโครงการที่บางส่วนต้องการความร่วมมือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่ร่วมทำงานสนับสนุนอยู่

3. กิจกรรมที่หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล ไม่สามารถดำเนินการได้เอง ต้องขอความร่วมมือ เช่น ดำเนินการจากแหล่งอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

2.3 ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control: C) ขั้นตอนกิจกรรม ประกอบด้วย

C1: การแบ่งความรับผิดชอบ

C2: การตกลงใจในรายละเอียดของการดำเนินการจัดทำแผนปฏิบัติ

2.3.2 จุดแข็งและจุดอ่อนของ A-I-C

วิระ นิยมวัน (2542) ได้กล่าวถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของ A-I-C ไว้ในเอกสารการประชุมทำงานอย่างมีส่วนร่วมความคิดสร้างสรรค์ A-I-C ว่า

จุดแข็งของ A - I - C ได้แก่

- 1) ความร่วมมือกันทั้งด้านสติปัญญาและทรัพยากรทำให้มีพลัง
- 2) ทุกคนได้ความเป็นผู้นำ และรู้ว่าเมื่อใดควรแสดงออก
- 3) สามารถประสานความแตกต่างความถนัดของแต่ละคน มาเป็นพลังในการจัดการ

ดำเนินงานและประเมินผลอย่างสร้างสรรค์ได้

4) เป็นเครื่องมือของการจัดการ เพื่อวางแผนกลยุทธ์ หาวิธีแก้ปัญหา ลดความขัดแย้งของคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในเรื่องเดียวกัน

5) สร้างทีมงาน พัฒนาหน่วยงาน พัฒนากลุ่มชุมชน เพิ่มการมีส่วนร่วม

6) พัฒนาการจัดการ ด้วยวิธีการใหม่ที่ได้ผลในการพัฒนาคนไปพร้อมกัน

จุดอ่อนของ A - I - C ได้แก่

1) กระบวนการนี้ต้องทำอย่างต่อเนื่องในหน่วยงานจึงจะสัมฤทธิ์ผลและทุกคนมีความรู้สึกพอใจกับงาน

2) ทำแผนร่วมกับผู้อื่น หลายระดับงานและต่างประสบการณ์ จะต้องเชื่อผู้อื่นบ้าง จึงยากที่ผู้เคยชินการทำแผนกับคนพวกเดียวกันจะยอมเปลี่ยนแปลง

2.3.3 องค์ประกอบสู่ความสำเร็จในการทำ A - I - C

1. การจัดประชุมกระบวนการ A-I-C นี้ "เน้นความเป็นกระบวนการ" จะดำเนินการข้ามขั้นตอนหรือสลับขั้นตอนไม่ได้ เน้นการระดมความคิด และสร้างการยอมรับซึ่งกันและกัน ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจ การกำหนดอนาคตร่วมกัน และเน้นการสร้างพลังความคิด วิเคราะห์ และเสนอทางเลือกในการพัฒนาและพลังความรัก ความเอื้ออาทร การสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร อันเป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนา

2. การศึกษาและเตรียมชุมชน

2.1 การศึกษาชุมชนเพื่อให้เข้าใจสภาพของหมู่บ้าน ชุมชน หรือตำบล ความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ การทราบความสามารถ ศักยภาพของกลุ่ม สภาพการพึ่งตนเอง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอ เป็นข้อเท็จจริง ในการกำหนดอนาคตทางเลือก รวมทั้งกลวิธีที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหา และการประสานความร่วมมือ

2.2 การเตรียมชุมชนเพื่อทำให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชน ประชาชนเข้าใจ และส่งผู้แทนที่มีอำนาจในการตัดสินใจของ กลุ่ม เข้าร่วมประชุม รวมทั้งมีการพิจารณาเพื่อกระจายโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม เช่น กลุ่มสตรี เด็ก คนจน ผู้ประสบปัญหาต่างๆ เป็นต้น

3. วิทยาการกระบวนการที่เข้าใจขั้นตอนของกระบวนการ A-I-C มีประสบการณ์ ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องในการ ประชุม มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ เฉพาะหน้า สามารถไกล่เกลี่ย หรือมีวิธีการในการจัดการกับความขัดแย้ง ที่เหมาะสมในกรณีที่อาจเกิดขึ้น โดยสามารถทำหน้าที่

- 3.1 เตรียมชุมชน เตรียมการประชุม ดำเนินการประชุม และสรุปผล
- 3.2 สร้างบรรยากาศในการประชุม เพื่อคลายความตึงเครียดของผู้เข้าร่วมประชุม
- 3.3 ความคุมขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามกระบวนการ
- 3.4 สรุปความเห็นที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมประชุม โดยไม่สอดแทรกความเห็นหรือทัศนคติของตนเองลงไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและองค์การบริหารส่วนตำบล

การสร้างประชาธิปไตยหรือการพัฒนาการเมืองที่มั่นคงจะต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นก่อน จากนั้นจึงขยายไปถึงระดับประเทศ ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับชาติ เพราะจะทำให้เกิดการพัฒนาการเมืองในวงกว้าง ซึ่งในที่สุดแล้วจะนำไปสู่ความเข้าใจการเมืองระดับชาติโดยง่าย ผู้เขียนได้รวบรวมเนื้อหา ที่มีความเกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นไว้ ดังนี้

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้นได้มีผู้ให้ความหมายหรือคำนิยามไว้มากมาย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคำนิยามเหล่านั้นต่างมีหลักการที่สำคัญคล้ายคลึงกัน จะมีต่างกันบ้างก็คือสำนวนและรายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งสามารถพิจารณาได้ ดังนี้

วิลเลียม วี. ฮอลโลเวย์ (William V. Holloway, 1959: อ้างใน โกวิทย์ พวงงาม, 2546) นิยามว่าการปกครองท้องถิ่น หมายถึง องค์การที่มีอาณาเขตแน่นอน มีประชากรตามหลัก ที่กำหนดไว้ มีอำนาจการปกครองตนเอง และมีสภาท้องถิ่นที่สมาชิกได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน

เดเนียล วิท (Daniel Wit, 1967 อ้างใน โกวิทย์ พวงงาม, 2546) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนในการบริหารท้องถิ่นตามหลักการที่ว่าถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลของท้องถิ่นก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้น การบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลกลาง โดยให้องค์กรอันมีได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน

แฮร์ริส จี. มอนตากู (Harris G. Mongtagu, 1984 อ้างถึงใน โกวิทย์ พวงงาม, 2546) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครอง ซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระพร้อมความรับผิดชอบ ซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศ ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

อุทัย หิรัญโต (2523 อ้างใน โกวิทย์ พวงงาม, 2546) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยดำเนินการกันเองเพื่อบำบัดความต้องการของตน การบริหารงานของท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การ มีเจ้าหน้าที่ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมด หรือบางส่วน ทั้งนี้มีความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐบาลได้ไม่เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น

โกวิทย์ พวงงาม (2546) ได้รวบรวมนิยามต่าง ๆ และประมวลได้เป็นหลักการปกครองท้องถิ่น โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกัน ในด้านความเจริญ จำนวนประชากร หรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองท้องถิ่นของไทย จัดเป็นกรุงเทพมหานคร เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลและเมืองพัทยา

2. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขต หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น จะกลายสภาพเป็นรัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนั้นมีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชน ในท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับใดจึงจะเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองท้องถิ่นจะมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่ และเพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับสุขาภิบาล เป็นต้น

3.2 สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ

4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์กรที่จำเป็นของท้องถิ่นจัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายบริหาร และองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาลจะมี คณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติหรือในแบบมหานคร คือ กรุงเทพมหานคร จะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหารสภากรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น จากแนวความคิดที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่จะรู้ปัญหาและวิธีการแก้ไขของตนเองอย่างแท้จริง หน่วยการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีคนในท้องถิ่นมาบริหารงาน เพื่อให้สมเจตนารมณ์และความต้องการของชุมชน และอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจในระบบกลไกของประชาธิปไตยอย่างแท้จริงอีกด้วย

องค์ประกอบของการปกครองท้องถิ่น

อุทัย หิรัญโต (2523 อ้างใน โกวิทย์ พวงงาม, 2546) กล่าวว่า ระบบการปกครองท้องถิ่น จะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 8 ประการ คือ

1. สถานะตามกฎหมาย (Legal Status) หมายความว่า หากประเทศใดกำหนดเรื่อง การปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่น เพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า ประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

2. พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชน จึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่ และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 ระดับ คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้ความเห็นว่า หน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ควรมีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่จะต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหาร รายได้ และบุคลากร เป็นต้น

3. การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมือง และการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

4. องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติ มีขอบเขตการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ออกกฎ ข้อบังคับควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ

5. การเลือกตั้งสมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

6. อิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติ กิจการภายใน ขอบเขตของกฎหมาย โดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลาง และไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชา ของหน่วยงานทางราชการ

7. งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขต ที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

8. การควบคุมดูแลของรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐ เพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยส่วนรวม โดยการมีอิสระในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้ได้หมายความว่า มีอิสระเต็มที่ทีเดียว คงหมายถึง เฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้น เพราะมิฉะนั้นแล้วท้องถิ่นจะกลายเป็นรัฐอธิปไตย รัฐจึงต้องสงวนอำนาจในการควบคุมดูแลอยู่

ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

โกวิทย์ พวงงาม (2546) กล่าวถึง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิดความคุ้นเคยในการใช้สิทธิ และหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย
2. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล
3. การปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเอง ต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน
4. การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ
5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารประเทศในอนาคต
6. การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง

หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น

โกวิท พวงงาม (2546) ได้กล่าวถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ควรจะพิจารณาถึง กำลังเงิน กำลังงบประมาณ กำลังคน กำลังความสามารถของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และหน้าที่ความรับผิดชอบควรเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากเกินกว่า ภาระหรือเป็นนโยบายซึ่งรัฐบาลต้องการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งประเทศก็ไม่ควรมอบให้ท้องถิ่น ดำเนินการ เช่น งานทะเบียนที่ดิน การศึกษาในระดับอุดมศึกษา การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ หน่วยการปกครองท้องถิ่นดำเนินการมีข้อพิจารณา ดังนี้

1. เป็นงานที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น และงานที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ในชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ได้แก่ การจัดทำถนน สะพาน สวนหย่อม สวนสาธารณะการกำจัดขยะ มูลฝอย เป็นต้น
2. เป็นงานที่เกี่ยวกับการป้องกันภัย รักษาความปลอดภัย เช่น งานดับเพลิง
3. เป็นงานที่เกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ด้านนี้มีความสำคัญต่อประชาชนในท้องถิ่นมาก เช่น การจัด ให้มีหน่วยบริการทางสาธารณสุข จัดให้มีสถานสงเคราะห์เด็กและคนชรา เป็นต้น
4. เป็นงานที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ท้องถิ่นเป็นงานที่หากปล่อยให้ประชาชนดำเนินการเองอาจ ไม่ได้รับผลดีเท่าที่ควรจะเป็น จัดให้มีโรงรับจำนำ การจัดตลาดและงานต่าง ๆ ที่มีรายได้ โดยสามารถ เรียกค่าบริการจากประชาชน

กล่าวโดยสรุป การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ ประชาชนในท้องถิ่นได้ดำเนินการปกครองกันเอง โดยสภาท้องถิ่นที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน ในท้องถิ่น มีงบประมาณเป็นของตนเอง มีอาณาเขตในการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจอิสระในการบริหาร งานภายใต้การควบคุมดูแลจากรัฐบาลกลางตามที่กฎหมายกำหนด

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคล และราชการส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2538 พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 กำหนดให้สภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมา ติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท อาจจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ โดยทำเป็นประกาศของ กระทรวงมหาดไทย และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา (โกวิท พวงงาม, 2546)

โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีโครงสร้างการบริหารงานตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2552 มีโครงสร้างการบริหารงาน ประกอบด้วย

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่มาจากการเลือกตั้ง โดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 6 คน และถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 2 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหมู่บ้านละ 3 คน ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้นายอำเภอแต่งตั้งประธานและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

1.1 ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

1.3 ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบล กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

2. คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนึ่งคน และรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลตามที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมายได้ไม่เกิน 2 คน และอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ 4 ประการ ดังนี้

2.1 บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบัญญัติและแผนพัฒนาตำบล และรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 จัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

2.3 รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

โครงสร้างองค์กรขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลมีโครงสร้างองค์กร ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2552 ดังนี้

1. สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานบริหารทั่วไปงานธุรการ งานพิมพ์ดีด งานการเจ้าหน้าที่ งานสวัสดิการ งานการประชุม งานเกี่ยวกับการตราข้อบัญญัติตำบล งานนิติกร งานการพาณิชย์ งานรัฐพิธี งานประชาสัมพันธ์ งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานจัดทำข้อบัญญัติ งานงบประมาณประจำปี งานขออนุมัติดำเนินการตามข้อบัญญัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

2. ส่วนการคลัง ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับเงิน การเบิกจ่ายเงิน การฝากเงิน การเก็บรักษาเงิน การตรวจเงิน การหักภาษีรายได้และการนำส่งภาษี งานเกี่ยวกับการตัดโอนเงินเดือน งานรายงานเงินคงเหลือประจำวัน งานขออนุมัติเบิกตัดปีและขอขยายเวลาเบิกจ่าย งานจัดทำงบแสดงฐานะทางการเงิน งบทรัพย์สิน หนี้สิน งบโครงการเงินสะสม งานการจัดทำบัญชีทุกประเภท งานทะเบียนคุมเงินรายได้ รายจ่าย งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

3. ส่วนโยธา ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสำรวจ ออกแบบ เขียนแบบถนน อาคาร สะพาน แหล่งน้ำ ฯลฯ งานประมาณการราคาค่าใช้จ่ายตามโครงการ งานควบคุมอาคาร งานการก่อสร้างและซ่อมบำรุง ทาง อาคาร สะพาน แหล่งน้ำ งานควบคุมการก่อสร้าง งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล

บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามพระราชบัญญัติ สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2552 ได้แก่

1. บุคลากรฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มาจากการเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 คน และถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียง 2 หมู่บ้าน ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละ 3 คน อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง สำหรับประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีนายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้ง มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันที่ได้รับเลือก ส่วนเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน เลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2. บุคลากรฝ่ายบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ นายกององค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองนายกององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน และเลขานุการนายกององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน

3. บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

3.1 พนักงานส่วนตำบล ซึ่งเป็นบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ได้รับเงินเดือนจากงบประมาณหมวดเงินเดือนที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งขึ้น

3.2 ลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

3.3 ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร้องขอให้ไปดำรงตำแหน่งหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการชั่วคราว

ภารกิจและหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

1. พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546 บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีภารกิจและหน้าที่ในการพัฒนาตำบล ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นอกจากนี้ ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายดังกล่าวองค์การบริหารส่วนตำบลยัง**ต้องมีภารกิจและหน้าที่** ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ดังนี้ (พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2552)

- 1.1 จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- 1.2 รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอย

และสิ่งปฏิกูล

- 1.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
- 1.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 1.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
- 1.7 คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 1.8 บำรุงรักษาศิลป จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 1.9 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมายโดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็นและสมควรตามภารกิจและหน้าที่ที่อาจจัดทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่

- 1.9.1 ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
- 1.9.2 ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
- 1.9.3 ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
- 1.9.4 ให้มีและบำรุงรักษาสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะ
- 1.9.5 ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
- 1.9.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
- 1.9.7 บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
- 1.9.8 การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณะสมบัติแผ่นดิน
- 1.9.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
- 1.9.10 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
- 1.9.11 กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์
- 1.9.12 การท่องเที่ยว
- 1.9.13 การผังเมือง

2. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ยังบัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีภารกิจและหน้าที่ ในการจัดระบบการบริหารสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น 31 ประการ (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542) ได้แก่

- 2.1 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
- 2.2 การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำและทางระบายน้ำ
- 2.3 การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้ามและที่จอดรถ
- 2.4 การสาธารณสุขภิบาลและการก่อสร้างอื่นๆ
- 2.5 การสาธารณสุขการ
- 2.6 การส่งเสริม การฝึกและประกอบอาชีพ
- 2.7 การพาณิชย์และการส่งเสริมการลงทุน
- 2.8 การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- 2.9 การจัดการศึกษา
- 2.10 การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส
- 2.11 การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
- 2.12 การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
- 2.13 การจัดให้มีและบำรุงรักษาสถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 2.14 การส่งเสริมกีฬา
- 2.15 การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- 2.16 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
- 2.17 การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
- 2.18 การกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสีย
- 2.19 การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และรักษาพยาบาล
- 2.20 การจัดให้มีและการควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
- 2.21 การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
- 2.22 การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
- 2.23 การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย โรงมหรสพ และสาธารณสถานอื่น ๆ
- 2.24 การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.25 การผังเมือง
- 2.26 การขนส่งและวิศวกรรมจราจร
- 2.27 การดูแลรักษาที่สาธารณะ
- 2.28 การควบคุมอาคาร
- 2.29 การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- 2.30 การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 2.31 กิจการอื่นที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

จากบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2552 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าภารกิจขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเกี่ยวข้องกับและมีความสำคัญกับประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจทางด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาทางด้านการเมืองในเรื่องของการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นในระดับตำบล การพัฒนาทางการบริหารของประชาชน โดยให้ประชาชนเป็นผู้บริหารให้เกิดความก้าวหน้าของชุมชน การพัฒนาทางด้านสังคม และวัฒนธรรม การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนในทุกด้านอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ซึ่งตำบลเลม็ด ที่อยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด ยังไม่มีการจัดการใดๆ เกี่ยวกับมูลฝอย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะยังไม่มี ความเข้าใจและยังไม่มี ความพร้อมทั้งเรื่ององค์ความรู้ บุคลากร ในท้องถิ่น และไม่ มีงบประมาณ ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยโดยองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่มีประสิทธิภาพ และอาจก่อปัญหามลพิษต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมขึ้นได้ในอนาคต

2.5 การร่าง พ.ร.บ.มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม (สถาบันนโยบายสาธารณะ, 2557)

2.5.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทยในกว่าสามทศวรรษที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชน ดังตัวอย่างการฟ้องศาลปกครองโดยภาคประชาชน ซึ่งนำไปสู่การระงับโครงการขนาดใหญ่ในพื้นที่มาตาพุด ความเหลื่อมล้ำด้านสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ในหลายรูปแบบด้วยกัน ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มรายได้ หรือระหว่างคนจนกับคนรวย เพราะคนจนไม่มีทรัพยากรเพียงพอที่จะซื้อตัวเองจากสิ่งแวดล้อมแล้วได้ ความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ เช่น ผู้อยู่ต้นน้ำที่ปล่อยมลพิษในการประกอบกิจการของตน ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีพของผู้อยู่ปลายน้ำ และความเหลื่อมล้ำระหว่างรุ่น มลพิษที่สะสมเกินกำลังรองรับของธรรมชาติและมลพิษที่มีผลตกค้างยาวนานอาจจะไม่ก่อผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่ได้รับมลพิษโดยทันที แต่จะเกิดผลกระทบต่ออนุชนรุ่นหลัง หรืออาจจะเกิดผลต่อเมื่อผู้ก่อมลพิษปิดกิจการไปแล้ว (ในกรณีของเหมืองแร่)

2.5.2 เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม

เท่าที่ผ่านมารัฐมักใช้มาตรการกำกับและควบคุม (command and control) เป็นหลัก ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติโรงงาน ซึ่งกำหนดค่ามาตรฐานมลพิษจากแหล่งกำเนิด และกำหนดวิธีการที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษต้องปฏิบัติเพื่อบำบัดมลพิษก่อนปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อม ภายนอก อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรการกำกับและควบคุมแต่เพียงอย่างเดียวมีข้อจำกัด เนื่องจากความไม่เข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย บทลงโทษและค่าปรับตามกฎหมายต่ำ และหน่วยงานรัฐขาดการติดตามตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษอันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ

ในปัจจุบัน นานาประเทศได้นำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Instruments) อันได้แก่ มาตรการภาษีและค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม ระบบมัดจำคืนเงินเพื่อเรียกคืนซากผลิตภัณฑ์ การวางเงินประกันความเสี่ยง และเงินอุดหนุน มาเสริมมาตรการกำกับและควบคุมในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เป็นกลไกสำคัญอันหนึ่งในการทำให้สินค้าและบริการสะท้อนต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมตามหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle) เป็นมาตรการที่สร้างแรงจูงใจให้ผู้ก่อมลพิษและผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและดำเนินกิจกรรมที่ลดการสร้างมลพิษ เช่น การใช้เทคโนโลยีที่สะอาดกว่าในการผลิต ลดการใช้พลังงาน และเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเคยถูกมองว่ามีความสำคัญน้อยกว่าปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้กลายเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ จนก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนผู้ได้รับผลกระทบหรือความเสียหายจากกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ กับภาครัฐผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และภาคเอกชนซึ่งเป็นผู้ประกอบการในกิจการที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในพื้นที่มาบตาพุดเป็นตัวอย่งล่าสุดของความขัดแย้งที่ต้องการทางออก เพื่อให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสามารถก้าวเดินต่อไป

การนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมจึงเป็นหนทางหนึ่งของทางออกในการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและความสำคัญในการคุ้มครองและรักษาสิ่งแวดล้อม เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ทำให้สามารถนามาตรการภาษีและค่าธรรมเนียมมาใช้ เพื่อทำให้ผู้ก่อมลพิษต้องรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายของการจัดการและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้นามาตรการอุดหนุนมาใช้ในการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม และก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการควบคุมให้มลพิษอยู่ในระดับที่ไม่เกินความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ แรงจูงใจที่เกิดจากมาตรการซึ่งกำหนดให้ผู้ก่อมลพิษมีหน้าที่ต้องเสียภาษีสิ่งแวดล้อม (แม้ว่าตนจะได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดค่ามาตรฐานของมลพิษจากแหล่งกำเนิดแล้วก็ตาม) จะช่วยลดปริมาณมลพิษในสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว

2.5.3 กรอบแนวคิดของกฎหมายว่าด้วยมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมมีหลากหลายประเภท และเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่มีพันธกิจทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ข้อพิจารณาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ จะต้องมียกเว้นที่เอื้ออำนวยให้สามารถนำเงินได้จากภาษีและค่าธรรมเนียมกลับมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ กฎหมายว่าด้วยมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมจึงต้องมีลักษณะดังนี้

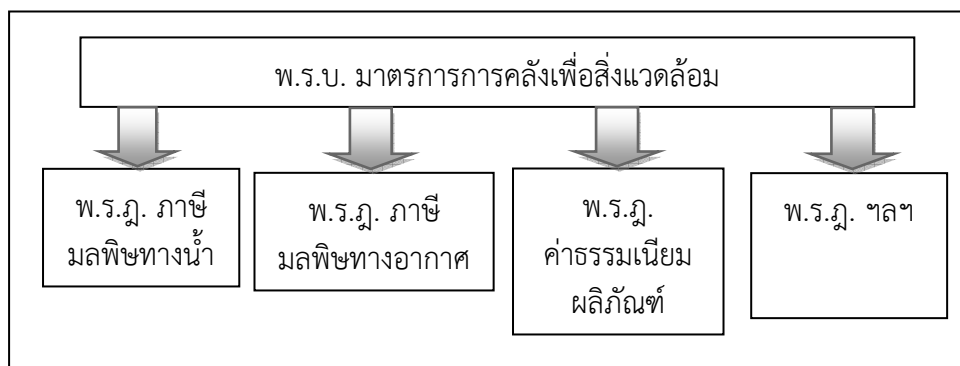
- 1) เป็นกฎหมายที่บูรณาการและเอื้ออำนวยให้หน่วยงานต่างๆ สามารถใช้กฎหมายนี้ร่วมกันได้
- 2) ให้อำนาจแก่ อปท. ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินภารกิจด้านสิ่งแวดล้อมตามหลักการกระจายอำนาจ ในการบริหารระบบจัดเก็บภาษีและได้รับการจัดสรรเงินภาษีเพื่อนำมาจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนได้

3) มีกลไกที่สามารถนำเงินภาษีและค่าธรรมเนียมกลับคืนมาใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และใช้ในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้

2.5.4 ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (สศค.) ในสังกัดกระทรวงการคลัง ได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ประเภทต่างๆสำหรับให้หน่วยงานที่มีพันธกิจด้านสิ่งแวดล้อมสามารถใช้กฎหมายนี้ร่วมกันได้ และสามารถกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการในการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์แต่ละประเภทในกฎหมายระดับรอง อันได้แก่ พระราชกฤษฎีกา (แผนภาพที่ 1) ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ไว้ 6 ประเภท คือ

- 1) ภาษีสิ่งแวดล้อม (ซึ่งรวมถึงภาษีการปล่อยมลพิษ)
- 2) ค่าธรรมเนียมการจัดการ เช่น ค่าบำบัดน้ำเสีย ค่ากำจัดขยะ ฯลฯ
- 3) ภาษีและค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์
- 4) การวางเงินประกันความเสี่ยงหรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม
- 5) การกำหนดสิทธิการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสิทธิการปล่อยมลพิษ
- 6) การให้เงินอุดหนุน มาตรการสนับสนุน หรือสิทธิพิเศษอื่นๆ

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการจัดทางกฎหมายว่าด้วยมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังกำหนดระบบสถาบันเพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกันของกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสร้างกลไกที่เอื้ออำนวยต่อการนำเงินได้จากภาษีและค่าธรรมเนียมกลับคืนมาจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการกำกับนโยบายการใช้มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธาน ทำหน้าที่ประสานงานการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในภาพรวม คณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานรัฐต่างๆ ที่มีพันธกิจด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้แทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เมื่อหน่วยงานใดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความประสงค์ที่จะนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ประเภทใดประเภทหนึ่งไปใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามอำนาจหน้าที่ของตน ก็สามารถเสนอให้คณะกรรมการพิจารณาและเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจัดทำพระราชกฤษฎีกาซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์นั้นตามพระราชบัญญัตินี้ได้

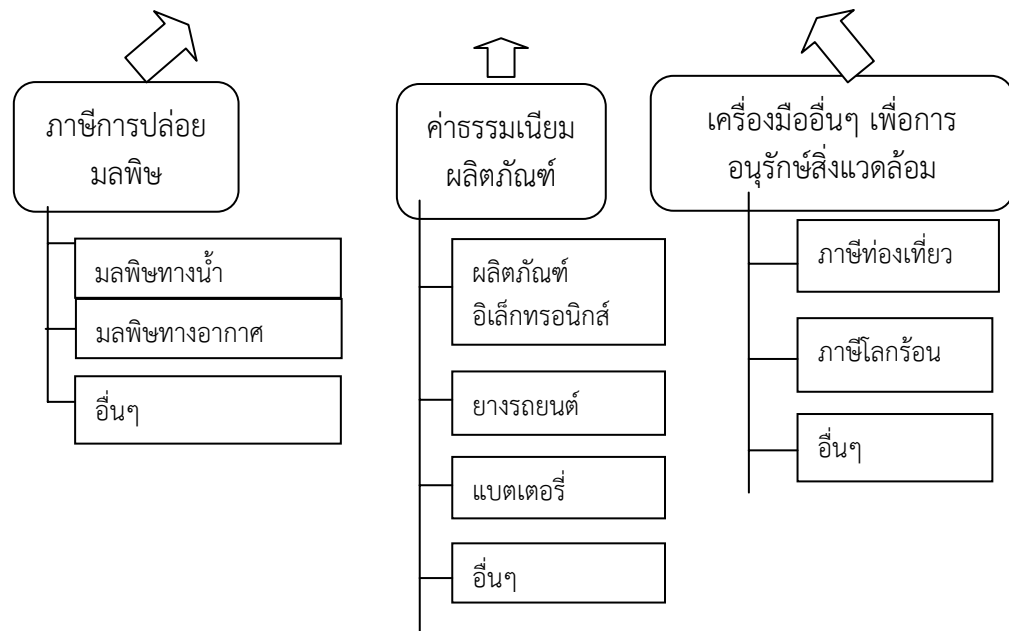
2. กองทุนภาษีและค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

ประกอบด้วย รายได้จากการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม และภาษีและค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ที่เรียกเก็บตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้แยกเงินในกองทุนออกเป็นบัญชีตามที่มาของเงินได้จากภาษีและค่าธรรมเนียม (แผนภาพที่ 2) เงินกองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น

- อุดหนุนหรือให้กู้ยืมแก่โครงการควบคุมหรือลดการปล่อยมลพิษ ซึ่งเสนอโดยหน่วยงานรัฐ และผู้ประกอบการภาคเอกชน
- อุดหนุนโครงการวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมลพิษและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสนอโดยหน่วยงานรัฐและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม
- เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการของเสียรวมทั้งการจัดระบบรวบรวมหรือรับซื้อคืนผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว
- เป็นเงินช่วยเหลือหรือให้กู้ยืมแก่กิจการนำของเสียกลับมาใช้ซ้ำ หรือการแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่
- อุดหนุนกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสนอโดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบ
- เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่สูญหาย หรือได้รับความเสียหายจากการทำลายหรือจากการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษ
- อุดหนุนกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่คณะกรรมการกำหนด

กองทุนมีคณะกรรมการกองทุนซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งผู้แทน อปท. ทำหน้าที่กำกับดูแลแผนการใช้เงินและการบริหารจัดการกองทุน แต่ละบัญชีที่มีผู้จัดการรับผิดชอบการประเมินข้อเสนอโครงการและอนุมัติการใช้เงินกองทุน นอกจากนี้ การเงินและบัญชีของกองทุนจะต้องมีกระบวนการตรวจสอบภายใน มีการสอบบัญชี โดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน และมีคณะกรรมการประเมินผลการดำเนินงานของกองทุน

กองทุนภาษีและ
ค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 2.2 โครงสร้างเงินกองทุนภาษี และค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม

2.1.5 ร่างพระราชกฤษฎีกาจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษ

ภายใต้ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลัง เพื่อสิ่งแวดล้อม ได้มีการจัดเตรียมร่างพระราชกฤษฎีกาแล้ว 2 ฉบับ ได้แก่

1. ร่างพระราชกฤษฎีกาจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษทางน้ำจากค่าบีโอดี (BOD) และปริมาณสารแขวนลอย (TSS)

จัดทำโดยสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กำหนดให้แหล่งกำเนิดมลพิษทุกประเภท อันได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งกำเนิดมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข มีหน้าที่ต้องเสียภาษีการปล่อยมลพิษทางน้ำ สำหรับประเภท ชนิด และขนาดของแหล่งกำเนิดมลพิษที่มีหน้าที่ต้องเสียภาษีให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม และประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ร่างพระราชกฤษฎีกาจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษทางอากาศจากค่าซัลเฟอร์ไดออกไซด์ (SO₂) ออกไซด์ของไนโตรเจน (NO_x) และฝุ่นละอองรวม (TSP)

จัดทำโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม ร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง และแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสช.) โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กำหนดให้โรงงานจำพวกที่ 3 ตามประเภท ชนิด และขนาดที่ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม กำหนดมีหน้าที่ต้องเสียภาษีการปล่อยมลพิษทางอากาศ

อัตราภาษีตามร่างพระราชกฤษฎีกาทั้ง 2 ฉบับ แบ่งออกเป็น อัตราคงที่ (Fixed Fee) และอัตราแปรผัน (Variable Fee) โรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษขนาดเล็กและขนาดกลางต้องเสียภาษีในอัตราคงที่ และโรงงานหรือแหล่งกำเนิดมลพิษขนาดใหญ่ต้องเสียภาษีในอัตราแปรผัน กรมสรรพสามิตและสรรพสามิตพื้นที่เป็นหน่วยงาน ผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บภาษีจากโรงงานจำพวกที่ 3 และ อปท. เป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บภาษีจากแหล่งกำเนิดมลพิษอื่นๆ ทั้งหมดที่มีใช้ โรงงานจำพวกที่ 3 ผู้ประกอบการที่ได้ชำระค่าบริการบำบัดน้ำเสียให้แก่โรงงานบำบัดน้ำเสียรวมแล้ว ไม่ต้องเสียภาษีตามกฎหมายนี้อีก เงินได้จากการจัดเก็บภาษีหลังหักค่าใช้จ่ายให้หน่วยงานที่รับผิดชอบแล้วให้ส่งเข้ากองทุน ในกรณีที่ อปท. เป็นผู้รับผิดชอบจัดเก็บภาษี ให้จัดสรรรายได้แก่ อปท. ผู้รับผิดชอบ เป็นจำนวนไม่เกินร้อยละ 70 ของเงินที่ได้จากภาษีการปล่อยมลพิษ

2.1.6 เครื่องมือเศรษฐศาสตร์อื่นๆ

ณ ปัจจุบัน แผนงาน นสธ. ได้มีการศึกษาวิจัยที่จะขยายจำนวนเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่อาจนำมาใช้ภายใต้ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แก่ ภาษีนักท่องเที่ยวต่างชาติ ภาษีการ์บอน ที่เรียกเก็บจากยานยนต์และเชื้อเพลิง ซึ่งกำลังรอให้มีการจัดทำเป็นร่างพระราชกฤษฎีกาต่อไป

2.1.7 บทสรุป

กฎหมายว่าด้วยมาตรการการคลัง เพื่อสิ่งแวดล้อม เป็นนวัตกรรมที่จะมาช่วยเสริมความเข้มแข็งให้แก่กฎหมายสิ่งแวดล้อมตามหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ซึ่งเป็นหลักการสำคัญอันหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ทั้งที่เป็นประเทศกำลังพัฒนา เช่น จีน เวียดนาม และฟิลิปปินส์ และประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยยังนำหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ น้อยมาก เท่าที่ผ่านมา ผู้ที่ต้องได้รับผลกระทบจากความไม่เป็นธรรมและความขาดประสิทธิภาพของกฎหมายมักได้แก่กลุ่มคนที่ยากจนและด้อยโอกาสในสังคม

ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นความหวังและทางออกอันหนึ่งไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น ร่างพระราชกฤษฎีกาที่จัดทำขึ้นแล้วและที่กำลังจะจัดทำต่อไปในอนาคตจะช่วยให้สังคมมีเครื่องมือที่หลากหลายมากขึ้นในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจะได้ผลประโยชน์สองต่อทั้งจากคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นและจากรายได้ที่เกิดจากภาษีและค่าธรรมเนียมสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถนำกลับมาสร้างประโยชน์สุขให้แก่ส่วนรวม ด้วยเหตุนี้ จึงควรระดมการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนแนวทางต่อไปนี้ให้เป็นนโยบายสาธารณะ คือ

1) สนับสนุนให้มีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม ร่างพระราชกฤษฎีกา การจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษทางน้ำ ร่างพระราชกฤษฎีกาการจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษทางอากาศ และร่างพระราชกฤษฎีกาการจัดเก็บค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ (ซึ่งกรมควบคุมมลพิษกำลังจัดทำ) โดยเร็ว

2) ต่อยอดงานศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการจัดทำร่างพระราชกฤษฎีกาฉบับอื่นๆ ต่อไป เช่น ร่างพระราชกฤษฎีกาการจัดเก็บภาษีจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ การจัดเก็บภาษีการ์บอนจากยานยนต์และเชื้อเพลิง

3) ขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจในหลักการและประโยชน์ของกฎหมายมาตรการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างรอบด้าน เพื่อพัฒนาร่างพระราชกฤษฎีกาภายใต้กฎหมายนี้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมมากที่สุด

2.6 พื้นที่ที่ศึกษา

จากสรุปผลการดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเสม็ด (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเสม็ด, 2552) พบว่า สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีลักษณะ ดังนี้

1 ประวัติของหมู่บ้าน

บ้านเสม็ดและบ้านโคกหม้อ ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ที่ 5 สองบ้านนี้เป็นบ้านที่อยู่ติดกันไม่อาจจะทราบที่มาได้ แต่สำหรับบ้านเสม็ดนั้นถ้าพิจารณาจากที่ตั้งของหมู่บ้านแล้วจะเห็นว่าที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ลึกเข้าไปและมีหมู่บ้านอื่นบังส่วนหน้า ส่วนหลังบ้านติดทุ่งนาจะเห็นได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่อยู่มิดชิดเข้าไป แต่ที่อยู่มิดชิดนั้นภาษาไชยาเรียกว่า “เม็ด” จึงเรียกบ้านว่า บ้านเม็ด หรือบ้านเสม็ด แต่จากคำเล่าเป็นนิทานเล่ากันว่า ครั้งหนึ่งมียักษ์ตนหนึ่งได้ผุดขึ้นจากบ่อโคลน เมื่อยักษ์ตนนั้นเดินผ่านมาหมู่บ้านแห่งนี้ ชาวบ้านนั้นเกรงกลัวยักษ์จึงช่วยกันตีหม้อ เคาะไห หมู่บ้านที่ช่วยกันตีหม้อหรือเคาะไหจึงเรียกชื่อหมู่บ้านนั้นว่า “บ้านเคาะหม้อ” ส่วนยักษ์ตนนั้นเมื่อได้ยินเสียงดังเช่นนั้นเกิดอาการกลัวจึงรีบเดินหายไป หรือเดิน “เม็ด” ที่หมู่บ้านถัดมา จึงเรียกหมู่บ้านนั้นว่า “บ้านเม็ด” หรือ บ้านเสม็ด ในปัจจุบัน

2. สภาพทางภูมิศาสตร์

ตำบลเสม็ด เป็นตำบลหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ดที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไชยา ประมาณ 5 กิโลเมตร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประมาณ 60 กิโลเมตร เดินทางโดยใช้ถนนทางหลวงหมายเลข 41 แบ่งเขตรับผิดชอบออกเป็น 7 หมู่บ้าน

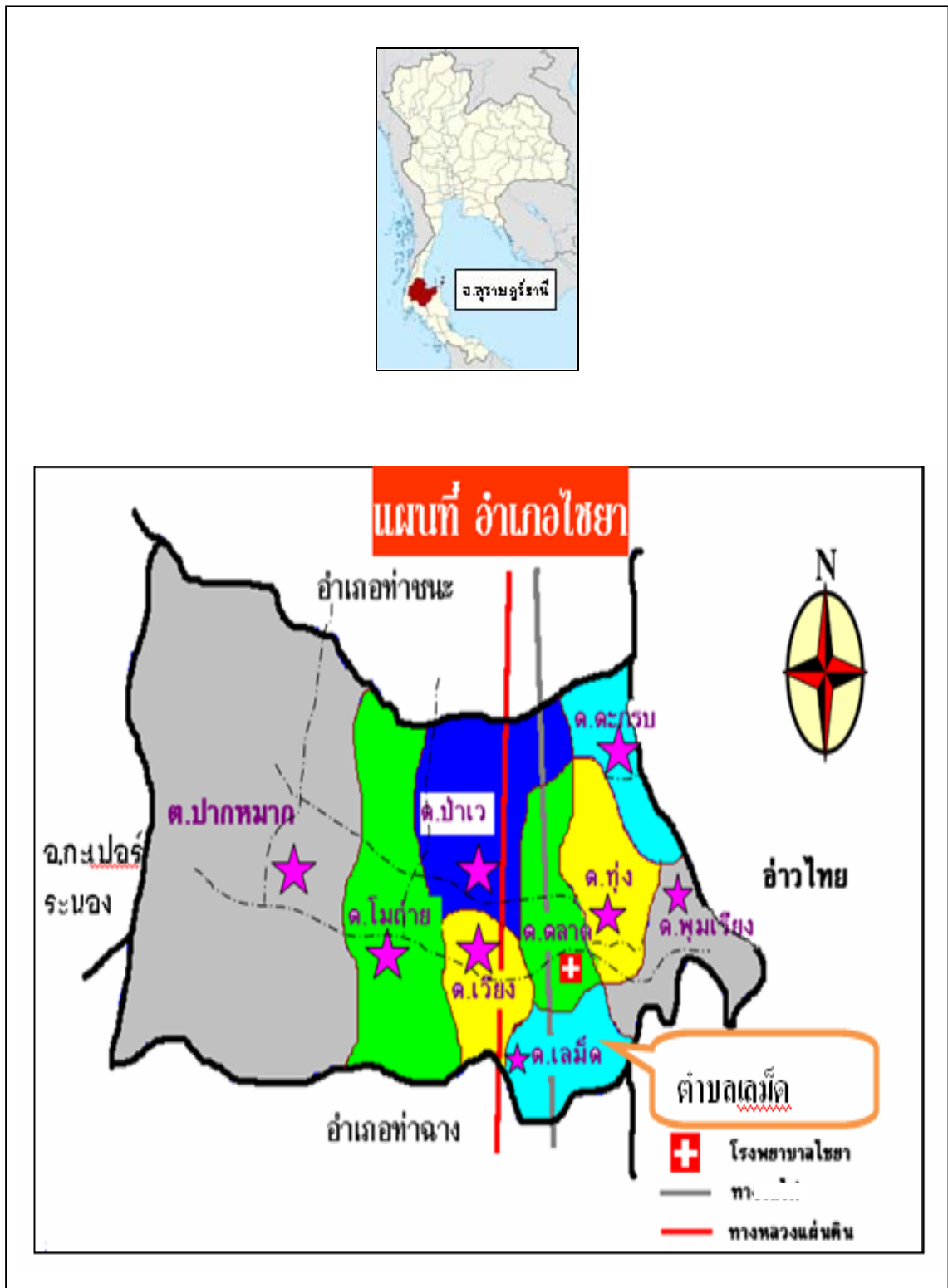
อาณาเขต

ทิศเหนือ จรดเขตตำบลตลาด, ตำบลทุ่ง, ตำบลเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศใต้ จรดเขตตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันออก จรดเขตตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันตก จรดเขตตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา และอำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คือ เป็นทราบสูงทางทิศตะวันตกในพมทหมู่ 6 มาคลองไหลผ่านตลอดแนว พนทเหมาะแก่การทำ การเกษตร เช่น สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้ และการเกษตรอื่น ๆ เป็นที่ราบลุ่มในพื้นที่ หมู่ที่ 2, 3, 5 และหมู่ที่ 6, 7 เป็นที่ตั้งชุมชนและพื้นที่การเกษตร การทำนาข้าว และเลี้ยงสัตว์ และเป็น ที่ราบชายฝั่งทะเลอยู่ทางทิศตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ของหมู่ที่ 1, 4, 7 เหมาะแก่การทำนาถุ้ง

ลักษณะภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศ มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน ช่วงเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม และฤดูฝน ช่วงเดือนมิถุนายน ถึงเดือนกุมภาพันธ์

ทรัพยากรธรรมชาติ ดิน เป็นดินร่วนปนทราย สภาพดินเหมาะแก่การทำการเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ แม่น้ำลำคลอง ในพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเลม็ดในมีลำธารสายเล็กๆ ไหลผ่านเป็นบางหมู่บ้าน

3. โครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคม การคมนาคมของตำบลเลม็ดกับพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดใกล้เคียง โดยใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินสาย 41 ถนนเพชรเกษม และถนนลาดยาง ตัดผ่านตำบลและหมู่บ้าน ดังนี้

- ถนนสายไชยา – พุมเรียง เป็นถนนลาดยาง
- ถนนสายวัดหน้าเมือง – สะพานหิน เป็นถนนลูกรัง
- ถนนสายพ่อตาเขียว เป็นถนนลูกรัง
- ถนนสะพานจันทร์ – คลองท่าปูน เป็นถนนลาดยาง
- ถนนสายสวนโมกข์ – บ้านในเขา เป็นถนนลาดยาง
- ถนนสายประมง เป็นถนนลูกรัง

การสื่อสาร ไปรษณีย์จะเข้ามาส่งจดหมายภายในหมู่บ้าน ในส่วนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเลม็ด มีวิทยุสื่อสาร โทรศัพท์ และอินเทอร์เน็ตขององค์การโทรศัพท์ติดต่อระหว่างสำนักงานสาธารณสุขอำเภอและหน่วยงานภายในจังหวัด

การไฟฟ้า ประชากรมีไฟฟ้าใช้แล้วประมาณร้อยละ 100 และมีสำนักงานการไฟฟ้า อำเภอไชยา ตั้งอยู่หมู่ที่ 1

การประปา ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเลม็ด ตำบลเลม็ดมีระบบน้ำประปาใช้ทุกหมู่บ้าน

4. สภาพทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

พืชเศรษฐกิจ พืชเศรษฐกิจ เช่น นาข้าว สวนยาง สวนปาล์ม และสวนผลไม้

รายได้เฉลี่ยต่อคน ประชากรมีรายได้เฉลี่ยมากกว่า 15,000 บาท/เดือน/ครอบครัว

การประกอบอาชีพ ประชากรตำบลเลม็ด ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำสวน ยางพารา สวนปาล์ม นาทุ้ง ประมง สวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย อื่นๆ ซึ่งจะแตกต่างกันตามภูมิภาค คือ ในที่ราบสูงทางตะวันตกจะทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และค้าขาย และในที่ราบลุ่มจะทำนา เลี้ยงสัตว์ ส่วนในที่ราบชายฝั่งทางทิศตะวันออก จะทำนาทุ้ง ประมง

สถาบันทางการเงิน ตำบลเลม็ดมีกลุ่มออมทรัพย์เป็นแหล่งออมเงิน ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนสวัสดิการชมรมผู้สูงอายุตำบลเลม็ด กองทุนสวัสดิการชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลเลม็ด และกองทุนสุขภาพองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด

5. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษา มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็กบ้านปากด่านศูนย์เด็กเล็กบ้านวัดแก้ว ศูนย์เด็กเล็กบ้านปากท่อ ศูนย์เด็กเล็กบ้านไทรงาม โรงเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดธารน้ำไหล โรงเรียนวัดรัตนาราม โรงเรียนวัดจาย โรงเรียนบ้านไทรงาม และมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยฯ

การศาสนา ศาสนสถาน มีวัด 4 แห่ง ได้แก่ วัดสวนโมกขพลาราม วัดแก้ว วัดป่าลิไลย์ วัดประสพการนับถือศาสนา ประชาชนในพื้นที่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99 และศาสนาอื่นๆ ร้อยละ 1

6. สถานที่ท่องเที่ยว/แหล่งประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ เขาน้ำร้อน 2 แห่ง สวนป่าไทรงาม บ่อน้ำร้อนในสวนโมกข์นานาชาติ เป็นสถานที่ร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อนและปฏิบัติธรรม

7. ข้อมูลด้านประชากรแยกหมู่บ้าน

ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีจำนวน 1,308 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด 5,155 คน เพศชาย 2,466 คน เพศหญิง 2,689 คน ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย 54.72 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราเพิ่มของประชากร ร้อยละ 1.15

8. ข้อมูลด้านสุขภาพอนามัย

มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเลม็ด ตั้งอยู่ที่บ้านปากด่าน หมู่ที่ 6 ประชาชนทุกหลังคาเรือนจะมาใช้บริการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ผ่าศรรภ์ วางแผนครอบครัว ฉีดวัคซีนป้องกันโรค และตรวจคัดกรองโรคเบื้องต้น เช่น การตรวจหาเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ตรวจมะเร็งเต้านมและตรวจมะเร็งปากมดลูก หากเกินขีดความสามารถของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จะส่งต่อไปยังโรงพยาบาลไชยา ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ อยู่ห่างจากตำบลเลม็ด 5 กิโลเมตร และมีโรงพยาบาลศูนย์สุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำจังหวัด อยู่ห่างจากตำบลเลม็ด 60 กิโลเมตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเลม็ดได้รับผิดชอบประชากร ทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลได้จัดทำบัตรทองในการรักษาให้แก่ประชาชนทุกคน ตามสิทธิของแต่ละบุคคล เพื่อให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงการบริการสุขภาพอย่างเท่าเทียมกัน

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปานกมล พิสิฐอรุณกุล และเสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี (2547) ได้ศึกษา เรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน เทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอย ได้แก่ การขาดผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง สถานการณ์ความขัดแย้งด้านการเมืองในชุมชน สภาพสังคมและข้อจำกัดของเทศบาลด้านบุคลากร งบประมาณและเวลา สำหรับปัจจัยที่สนับสนุน ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสาร การดำเนินการเชิงรุกโดยใช้รูปแบบวิจัยเชิง

ปฏิบัติการ แบบมีส่วนร่วม การได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอก และการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง

กัญญา จาอ้าย (2549) ได้ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้เอไอซี (A-I-C) เป็นกระบวนการทำให้กลุ่มตัวอย่าง ผู้นำชาวบ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงปัญหากำหนดเป้าหมาย คิดค้นวิธีการแก้ปัญหา และการดำเนินการแก้ไขปัญหามูลฝอย และทำให้เกิดกิจกรรมโครงการที่ได้ดำเนินงานในชุมชน คือ 1) โครงการให้ความรู้เกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ 2) โครงการจัดตั้งกองทุนขยะ 3) โครงการหน้าบ้านนำมอง จากการติดตามการดำเนินโครงการ พบว่า คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชาวบ้านได้ไป ทักตักศึกษาดูงานการจัดการขยะ ได้จัดตั้งกองทุนขยะ และได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมการทำขยะเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ เอ็นไซม์และบำบัดของเสีย รวมทั้งได้ดำเนินโครงการหน้าบ้านนำมอง ซึ่งสรุปว่าเทคนิคเอไอซี (A-I-C) ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการยอมรับ และรู้สึกว่าเป็นเจ้าของปัญหา อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาร่วมกัน

พรพิมล วิกฤษพัฒน (2549) ศึกษา เรื่อง การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนช่างเคียน 3 จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะมีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ผลการศึกษา พบว่า จัดเก็บขยะในครัวเรือนเกินกว่าสามในห้า แม่บ้านเป็นผู้ทำหน้าที่เก็บใส่ถุงแล้วนำไปทิ้งนอกบ้านและขยะที่นำไปทิ้งเหล่านั้นจำนวนกว่าครึ่งไม่มีการคัดแยกขยะแต่อย่างใด ขณะเดียวกันเมื่อสำรวจความคิดเห็น พบว่ากลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งเห็นว่าขยะทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทุกคนควรร่วมรับผิดชอบ แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มตัวอย่างยังคิดว่าหน่วยงานรัฐต้องเป็นหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบในการจัดการ

สมควร กาฬรัตน์ (2549) ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน เทศบาลเมืองนาสาร โดยใช้กระบวนการ AIC ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษานำมาเป็นข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลเมืองนาสาร โดยใช้กระบวนการ AIC ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในชุมชนของผู้เข้าร่วมปฏิบัติการตามกระบวนการ AIC จำนวน 32 คน สรุปได้ว่า ผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้วิเคราะห์สถานการณ์ แสดงความคิดเห็นที่จะจัดการกับขยะมูลฝอยในชุมชนร่วมกันกำหนดแนวทางในการพัฒนา โดยการจัดทำเป็นแผนงานโครงการเพื่อพัฒนาชุมชน สำหรับผลของการประเมินการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดยการทดสอบความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน และทดสอบ เจตคติที่มีต่อกระบวนการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมทั้งก่อน และหลังการประชุมปฏิบัติการ พบว่า หลังจากการประชุมปฏิบัติการ ผู้เข้าประชุมมีความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการ ขยะมูลฝอย และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนมากขึ้น ส่วนการทดสอบทักษะความสามารถในการปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน พบว่า ผู้เข้าประชุมมีทักษะและความสามารถในการปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนในระดับปานกลางขึ้นไป

วรรณวิมล แพ่งประสิทธิ์ (2550) ได้ศึกษา เรื่อง การจัดทำร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย พบว่า เรื่อง การขาดความร่วมมือ จากประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ ขบประมาณ

ที่ใช้จัดการขยะค่อนข้างมาก และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ตลอดจนปัญหาการบริหารจัดการในองค์กร ที่ภาระงานยังกระจุกอยู่ที่หน่วยงานเดียว และการจัดทำแผนงานโครงการยังคงเป็นกิจกรรมเดิมๆ หรือเป็นกิจกรรมที่จัดถาวรครั้งขึ้นเป็นครั้งคราว ขาดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำร่างแผน ปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยเทศบาลตำบลแม่ใจ โดยใช้เทคนิค A-I-C ทำให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบสถานการณ์ปัญหา มีการกำหนดวิสัยทัศน์การจัดการขยะมูลฝอยร่วมกัน มีการคิดกิจกรรมและวิธีการจนกระทั่งได้ร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยที่เป็นรูปธรรม และส่งมอบให้เทศบาลนำไปจัดทำแผนปฏิบัติการต่อไป

บัญชา สุวรรณสิทธิ์ (2550) พบว่า พฤติกรรมครัวเรือนมีจิตสำนึกในการจัดการมูลฝอย เช่น การเก็บรวบรวมมูลฝอยไว้ตามจุดที่เทศบาลกำหนด รวมทั้งวิธีการจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 7Rs ของกรมควบคุมมลพิษ ซึ่งหมายถึง การเลือกใช้สินค้าที่เหมาะสมหรือการดัดแปลง ซ่อมแซมให้น่ากลับมาใช้ ได้อีกครั้งหนึ่ง เป็นต้นในส่วนของบริหารจัดการมูลฝอย ด้านการลงทุนเนื่องจากเทศบาลตำบลสันทรายหลวงเป็นส่วนราชการ มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติเทศบาลในการรักษาความสะอาดของบ้านเมือง ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ต้องกระทำ โดยไม่คำนึงถึงผลกำไร/ขาดทุน แต่การศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาในส่วนของการลงทุนให้มีประสิทธิภาพ คุ่มค่า โดยการลงทุนในงบประมาณจัดการขยะมูลฝอย พบว่าเป็นการลงทุนที่เพิ่มขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะการจ้างเหมาเอกชนในการนำขยะไปกำจัด ดังนั้นการใช้กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนภาคครัวเรือนให้ความร่วมมือบริหารจัดการขยะมูลฝอยร่วมกับเทศบาล การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เป็นวิธีสร้างมวลชนสัมพันธ์ในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในครัวเรือน และสิ่งที่สำคัญ คือ การกำหนดรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะมูลฝอยในอนาคตต่อไป

หนึ่งฤทัย สังข์จิ้น (2550) ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ ของเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา จำนวน 400 ครัวเรือน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลา ในด้านการคิดและเสนอแนวทางการดำเนินงาน กับด้านการประเมินผล มีส่วนร่วมในระดับน้อย ส่วนด้านการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ด้านการดำเนินงาน และการรับผลประโยชน์ มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนผลการศึกษาการวิเคราะห์ความแตกต่าง ของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลา ระหว่างกลุ่มที่เคยเข้าร่วมโครงการ กับกลุ่มที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการขยะแห้งแลกไข่ พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่างกันเลย ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลา พบว่าประชาชนบางส่วนนั้นมีข้อจำกัดทางด้านเวลา ไม่มีเวลามาทำการคัดแยกมูลฝอย อีกทั้งไม่มีเวลาในการนำมูลฝอยมารวมแลกไข่ของทางเทศบาล นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ของทางเทศบาลก็ไม่ทั่วถึงและไม่มีอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการคัดแยกมูลฝอย

อัญชลี เฉลยรัตน์ (2550) ผลการศึกษา พบว่า กรอบแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย ประเด็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีลักษณะ/กิจกรรม แตกต่างกันตามความต้องการของประชาชนในแต่ละประเด็นจะมีระยะเวลาการดำเนินงานภายในปีงบประมาณ ซึ่งจะใช้งบประมาณจากองค์การบริหาร

ส่วนตำบล (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก กรอบแผนพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วมของประชาชน ตำบลวัดยม มีจำนวน 9 โครงการ คือ ก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ติดตั้งระบบประปา หมู่บ้าน ติดตั้งไฟฟ้าบริเวณทางเข้าหมู่บ้าน จัดตั้งร้านค้าชุมชน ส่งเสริมอาชีพ ฝึกอบรม จัดตั้งถังขยะ และปลูก ต้นไม้ปรับปรุงภูมิทัศน์

ณิรวรรณ ศรีผลง (2552) ผลการศึกษา พบว่า ผลเบื้องต้นจากการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการปฏิบัติอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวม อยู่ในระดับ ปานกลาง ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย คือ 1) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ความเชื่อถือศรัทธาต่อนายกเทศมนตรีและคณะมนตรี และความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ 2) ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ความเป็นชุมชนเมือง ข้อจำกัดด้านเวลาของสมาชิกในชุมชน 2) ปัจจัยข้อจำกัดของเทศบาล ได้แก่ การขาดการสนับสนุนโครงการอย่างต่อเนื่อง การขาดการประชาสัมพันธ์ และข้อจำกัดด้านเวลาของเทศบาลและภาวะหน้าที่ของบุคลากร ผลการทดสอบทางสถิติโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.5 และพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย ได้แก่ ความเชื่อถือศรัทธาต่อคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลเชิงทะเล พฤติกรรมด้านการจัดการมูลฝอย การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการมูลฝอย อธิบายการผันแปรของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย ในเขตเทศบาลตำบลเชิงทะเล ได้ร้อยละ 57.9 ($R^2 = 0.579$)

จุฑาภรณ์ ตาแก้ว (2553) ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชนบ้านนางลาด ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง รวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชากรในชุมชนบ้านนางลาด ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง จำนวน 323 ราย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา การทดสอบ t-test และสถิติ F-test (one-way ANOVA) ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ไม่เคยติดตามข่าวสารเลย คิดเป็นร้อยละ 20.7 ส่วนที่เหลือติดตามข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ซึ่งแหล่งข่าวสารที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสนใจหรือติดตามมากที่สุด คือ ข่าวสารจากทางเทศบาลเมืองพัทลุง เมื่อจำแนกความถี่การรับข่าวสารจากแหล่งสื่อต่างๆ ปรากฏว่า ร้อยละ 44.9 ติดตามข่าวสารจากทางเทศบาลเมืองพัทลุง เป็นลำดับแรก ร้อยละ 34.4 ติดตามจากวิทยุกระจายเสียง เป็นลำดับที่สอง ร้อยละ 22.2 การกำจัดขยะมูลฝอยกลุ่มตัวอย่างนิยมทิ้งรวม คือ เศษอาหารและเปลือกผลไม้ ร้อยละ 87.30 รองลงมา คือ โฟม ร้อยละ 75.8 และถุงพลาสติก ร้อยละ 69.3 การกำจัดขยะมูลฝอยแบบนำกลับมาใช้ใหม่ที่นิยม คือ ขยะประเภทถุงพลาสติก ร้อยละ 20.4 รองลงมา คือ หนังสือพิมพ์เก่า หรือกล่องกระดาษ ร้อยละ 17.3 ขยะที่นิยมแยกไว้ขายมากที่สุด คือ ขวด กระป๋อง หรือภาชนะพลาสติกเหลือใช้ ร้อยละ 78.6 รองลงมา คือ เศษสิ่งโลหะ อลูมิเนียม แสตทนเลส และหนังสือพิมพ์เก่า หรือกล่องกระดาษ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.06 (S.D.= 0.45) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการธนาคารขยะของชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2.15 (S.D.= 0.54) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกำหนดค่าเก็บขยะโครงการ ของชุมชน ค่าเฉลี่ย 2.11 (S.D.= 0.51) และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับจัดการขยะด้วยวิธีต่างๆ ของชุมชน ค่าเฉลี่ย 2.08 (S.D.= 0.46) ปัญหาอุปสรรคใน

การจัดการขยะของชุมชน คือ การทิ้งขยะปะปนกันโดยไม่แยกประเภทขยะ มากที่สุด ร้อยละ 81.7 รองลงมา คือ ในชุมชนมีถังสำหรับทิ้งขยะแต่ไม่พอเพียง ร้อยละ 64.3 และขยะถูกทิ้งกระจัดกระจายไม่เป็นที่ทาง ร้อยละ 46.9 ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน คือ ไม่มีโอกาสเข้าไปร่วมวางแผนแก้ไขปัญหา มากที่สุด ร้อยละ 71.9 รองลงมา คือ ไม่มีโอกาสเข้าไปร่วมคิดค้นปัญหาร่วมกับหน่วยงาน ร้อยละ 68.7 และไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมประเมินผลกิจกรรม ร้อยละ 67.8 และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ ตำแหน่งทางสังคมในชุมชน ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะของชุมชน แต่การจัดการขยะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะของชุมชน

ศุภิศร์มา ยี่สุนศรี (2554) ศึกษาวิจัย เรื่อง ผลของความรู้ และเจตคติ ที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง; (2) ศึกษาระดับเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง; (3) ศึกษาระดับการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง; (4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลในด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย และประเภทที่อยู่อาศัย กับการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง; (5) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยกับการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง; (6) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยกับการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง และ (7) ศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหามูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นคำถามเชิงปริมาณเกี่ยวกับความรู้ เจตคติ และการจัดการมูลฝอยของประชาชน และเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) แบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหามูลฝอย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคล กับการจัดการมูลฝอย ด้วยสถิติ Chi-Square วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย กับการจัดการมูลฝอย ด้วยสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยการตีความหมายในรูปของการวิเคราะห์เนื้อหา และผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการติดตามข่าวสาร (ร้อยละ 91.50) โดยติดตามข่าวสารจากแหล่งข่าวสารโทรทัศน์มากที่สุด (ร้อยละ 60.66) เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลฉลุง (ร้อยละ 57.92) โดยความถี่ของการติดตามข่าวสาร ที่มีความถี่มากกว่า 4 ครั้งต่อเดือน จากแหล่งติดตามข่าวสารโทรทัศน์ (ร้อยละ 25.68) ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 76.50) เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.25) การจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล อยู่ในระดับดี (ร้อยละ 38.50) ผลการทดสอบ พบว่า อายุ อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่อาศัย ประเภทที่อยู่อาศัย การติดตามข่าวสารเกี่ยวกับมูลฝอย และเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย มีความสัมพันธ์กับระดับจัดการมูลฝอย แต่ตัวแปรข้อมูลส่วนบุคคลในด้าน เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพทางสังคม และความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย ไม่มี

ความสัมพันธ์กับระดับจัดการมูลฝอย ผลการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลฉลุง พบว่า ประชาชนประสบกับปัญหาถังรองรับมูลฝอยชำรุด ปัญหามูลฝอยตกค้างมีกลิ่นเหม็นเน่า และปัญหาบ่อทิ้งมูลฝอยของเทศบาลเต็ม โดยประชาชนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา ให้หน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วนมีการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ลดปริมาณมูลฝอย โดยการใช้มาตรการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การขายมูลฝอยรีไซเคิล การทำปุ๋ยหมัก การนำกลับมาใช้ใหม่ ปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จนกลายเป็นนิสัยถาวร และควรมีการบริหารจัดการบ่อทิ้งมูลฝอยของเทศบาลอย่างมีประสิทธิภาพโดยการเปิดประมูลให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ ภายใต้การควบคุมกำกับของเทศบาล เพื่อให้เกิดรายได้นำมาพัฒนาด้านการจัดการมูลฝอยในเขตเทศบาลต่อไป

นฤมล กุศลชู (2554) ผลการศึกษา พบว่า ปริมาณการเกิดขยะในแต่ละครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง (0.088 – 2.292 กิโลกรัม) ถึงร้อยละ 95 โดยแบ่งประเภทขยะเป็น ขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ส่วนวิธีการจัดการขยะ ผู้สูงอายุจะลดการเกิดขยะโดยการทำอาหารให้พอดีกับการรับประทาน การใช้ผ้าเช็ดหน้าแทนกระดาษทิชชู การเลือกซื้อสินค้าที่ลดการเกิดขยะ และพบว่ามี การคัดแยกขยะก่อนนำไปกำจัด โดยการเผา การใส่หลุมขยะ การฝัง และการเทกองกับพื้น แต่ในส่วนของการนำขยะมาใช้ประโยชน์พบได้น้อยมาก ดังนั้น ในการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการหาแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะ ผู้สูงอายุจึงต้องการนำขยะมาใช้ประโยชน์มากขึ้น จึงเกิดเป็นโครงการ “ธนาคารขยะร่วมใจ เพื่อผู้สูงวัยสุขภาพดี” ผลการดำเนินโครงการพบว่า มีปริมาณขยะที่นำมาเข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น 37.5 กิโลกรัม/เดือน การคัดแยกขยะถูกต้อง ร้อยละ 91 มีสมาชิกให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น 12 คน/เดือน โดยสมาชิกมีความพึงพอใจในกิจกรรมร้อยละ 85 จากการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้ปริมาณขยะที่นำไปกำจัดลดลง และจากการสรุปบทเรียนกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพ การได้ประโยชน์จากการจัดการมูลฝอย 2) ปัจจัยภายนอกที่มีส่วนสนับสนุน ได้แก่ ผู้นำกลุ่ม ผู้ให้การสนับสนุน และขั้นตอนกระบวนการทำงาน

กอบแก้ว ปัญญาไทย (2554) ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะในระดับสูง ชุมชนสามารถคัดแยกขยะ การนำขยะไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับสูง พฤติกรรมการกำจัดขยะภายในครัวเรือนของชุมชน พบว่ามีการคัดแยกขยะ มีการกำชับสมาชิกในครัวเรือนคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ขยะเปียกจะบรรจุทิ้งลงถังเทศบาล ขยะแห้งบางส่วนนำไปกำจัดโดยการเผา ขยะรีไซเคิลเก็บรวบรวมไว้เพื่อขาย บางส่วนนำกลับมาใช้ใหม่ พฤติกรรมการกำจัดขยะภายในครัวเรือนอย่างถูกต้องอยู่ในระดับสูง และความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับปัญหาขยะกับการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะในด้านต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จิตสำนึกของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการปัญหาขยะอยู่ในระดับปานกลาง การศึกษา พบว่าเหตุผลสำคัญที่ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการขยะกับทางเทศบาล เพื่อเป็นการทำให้ชุมชนสะอาดน่าอยู่ มีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นการลดปัญหาสิ่งแวดล้อมและเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและแนวทางและมาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวิธีการและขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

- 3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มประชากร
- 3.2 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย
- 3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มประชากร

3.1.1 การเลือกพื้นที่ศึกษา

การเลือกพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เหตุที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ดังกล่าว ตำบลเสม็ด เป็นชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทและเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นชุมชนที่ติดกับเขตเมืองมาก ด้วยความเจริญที่เริ่มเข้ามาประกอบกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีอย่างจำกัด และมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นสิ่งที่ตามมาเกิดแหล่งสาธารณสุขโรคตามมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นตลาดหรือร้านขายของชำ ซึ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดมูลฝอยทั้งสิ้นและยังไม่มีระบบการจัดการมูลฝอยในพื้นที่

3.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนเขตตำบลเสม็ด หลังคาเรือนละ 1 คน จำนวน 7 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 1,308 หลังคาเรือน

กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาโดยการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ซึ่งมีระดับความเชื่อมั่น (Confidence Level) 95 % และมีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ในครั้งนี้ 5 % ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 306 หลังคาเรือนแล้วผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนจำแนกตามหมู่บ้านแบ่งตามหน่วยงานโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จากสูตร } n_i = \frac{nN_i}{N}$$

เมื่อ	n_i	=	จำนวนตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน
	n	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
	N	=	จำนวนประชากรทั้งหมด
	N_i	=	จำนวนประชากรแต่ละหน่วยหมู่บ้าน

ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนตัวอย่าง
หมู่ที่ 1 บ้านท่าโพธิ์	189	44
หมู่ที่ 2 บ้านวัดแก้ว	231	54
หมู่ที่ 3 บ้านนาหลวง	102	24
หมู่ที่ 4 บ้านปากท่อ	199	47
หมู่ที่ 5 บ้านเลม็ด	169	40
หมู่ที่ 6 บ้านปากด่าน	265	62
หมู่ที่ 7 บ้านไทรงาม	153	35
รวม	1,308	306

การสุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มตัวอย่างในแต่ละหมู่บ้าน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลากชื่อแบบไม่คืนที่จากฐานข้อมูลจากทะเบียนราษฎร

2) เมื่อได้รายชื่อกลุ่มตัวอย่างครบตามจำนวนแล้ว นำรายชื่อที่ได้ไปตรวจสอบกับอาสาสมัครสาธารณสุขในแต่ละหมู่บ้านว่าบุคคลดังกล่าวอยู่อาศัยจริงในพื้นที่หรือไม่

3) ในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างไม่ได้อยู่ในพื้นที่จริง จึงใช้วิธีจับฉลากชื่อใหม่ทดแทนจนครบตามจำนวน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากเป็นกระบวนการสำคัญ ในการค้นหามาตรการและแนวทางในการจัดการมูลฝอย รวมทั้งสามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยได้ ซึ่งได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ ลูกจ้างประจำ ลูกจ้างชั่วคราว ในองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กลุ่มนักวิชาการหรือข้าราชการที่พักอาศัยหรือปฏิบัติงานอยู่ในชุมชน และประชาชนกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของตำบล จำนวน 46 คน

3.2 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือ 2 ชนิด ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ประกอบด้วย แบบสอบถาม จำนวน 6 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ ซึ่งเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check Lists)

ตอนที่ 2 ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามปลายปิดและปลายเปิดรวมกัน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เป็นคำถามแบบเลือกตอบถูกหรือผิด จำนวน 12 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำถามเชิงบวกและเชิงลบ ดังนี้

คำถามเชิงบวก

ตอบถูกใช้ 1 คะแนน

ตอบไม่ใช่ 0 คะแนน

คำถามเชิงลบ

ตอบถูกใช้ 0 คะแนน

ตอบไม่ใช่ 1 คะแนน

การแปรผลคะแนนความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย และการคัดแยกมูลฝอย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับคะแนนแบบอ้างอิงเกณฑ์ตามหลักการของบลูม (Bloom, 1971) โดยมีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 0 – 12 คะแนน ออกเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนร้อยละ 80 – 100 (ได้คะแนน มากกว่า 9.48 คะแนน) อยู่ในระดับสูง

คะแนนร้อยละ 60 – 79 (ได้คะแนน 7.20 – 9.48 คะแนน) อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60 (ได้คะแนนน้อยกว่า 7.20 คะแนน) อยู่ในระดับต่ำ

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของคะแนนด้านความรู้ก่อนและหลังการพัฒนาใช้สถิติ Paired t-test

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย เป็นคำถามที่ประยุกต์จากแบบมาตรวัดประมาณค่า (rating scale) ของลิเคิร์ต (Likert Scale) จำนวน 10 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ยึดเนื้อหาของข้อความเป็นหลัก ถ้าข้อความใดมีลักษณะเป็นบวก คือ มีเนื้อความเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้คะแนนตรงกับที่ต้องการศึกษา ข้อความใดมีลักษณะเป็นลบ มีเนื้อความตรงข้ามกับวัตถุประสงค์ จะให้คะแนนกลับกัน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2549) ดังนี้

ข้อความลักษณะเป็นบวก

เห็นด้วย ได้ 3 คะแนน

ไม่แน่ใจ ได้ 2 คะแนน

ไม่เห็นด้วย ได้ 1 คะแนน

ข้อความลักษณะเป็นลบ

ได้ 1 คะแนน

ได้ 2 คะแนน

ได้ 3 คะแนน

ช่วงคะแนนเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย ใช้เกณฑ์ประเมินแบบอิงกลุ่มของเบสท์ (Best, 1977) แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนมากกว่า	$\bar{X} + SD$	หมายถึง	เจตคติอยู่ในระดับสูง
คะแนนอยู่ระหว่าง	$\bar{X} \pm SD$	หมายถึง	เจตคติอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนน้อยกว่า	$\bar{X} - SD$	หมายถึง	เจตคติอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เป็นลักษณะแบบสอบถามปลายปิดแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 14 ข้อ โดยมีหลักเกณฑ์การให้คะแนน 3 ระดับ ดังนี้

ระดับความสำคัญ	เกณฑ์การให้คะแนน	
ปฏิบัติทุกครั้ง	ให้	3 คะแนน
ปฏิบัติบางครั้ง	ให้	2 คะแนน
ไม่เคยปฏิบัติ	ให้	1 คะแนน

แปรผลคะแนนโดยใช้เกณฑ์การแบ่งระดับคะแนนแบบอ้างอิงเกณฑ์ตามหลักการของบลูม (Bloom, 1971) โดยแบ่งระดับการปฏิบัติ ออกเป็น 3 ระดับ คือ

คะแนนร้อยละ 80 – 100	(มากกว่า 27.15 คะแนน)	การปฏิบัติอยู่ในระดับสูง
คะแนนร้อยละ 61 – 79	(25.77 – 27.15 คะแนน)	การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60	(น้อยกว่า 25.77 คะแนน)	การปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย เป็นคำถามที่ประยุกต์ขึ้นจากแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับความสำคัญ	เกณฑ์การให้คะแนน	
มากที่สุด	ให้	5 คะแนน
มาก	ให้	4 คะแนน
ปานกลาง	ให้	3 คะแนน
น้อย	ให้	2 คะแนน
น้อยที่สุด	ให้	1 คะแนน

จะใช้การแปลผล 5 ระดับ ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	หมายถึง มีส่วนร่วมด้านการจัดการมูลฝอยมากที่สุด

3.51 – 4.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมด้านการจัดการมูลฝอยมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมด้านการจัดการมูลฝอยมาก
1.51 – 2.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมด้านการจัดการมูลฝอยน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	มีส่วนร่วมด้านการจัดการมูลฝอยน้อยที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

2.1 แบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ พูดคุยทั่วไป แต่มีจุดมุ่งหมายว่าต้องการข้อมูลเรื่องใด โดยทำการสัมภาษณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่ผ่านมา การสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ การแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชน

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการสังเกตพร้อมกับการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอย กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ใช้วิธีการสังเกตโดยตรง เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของชุมชน พฤติกรรม การทิ้งขยะของประชาชนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรม

2.4 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ผู้วิจัยจัดประชุม เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการดำเนินงานการจัดการมูลฝอย และเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตระหนักในปัญหาและยังทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และความรู้สึกของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการดำเนินการวิจัย โดยเนื้อหาในการสนทนาประกอบด้วย วิเคราะห์สถานการณ์มูลฝอยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต สาเหตุของปัญหาในชุมชน ผลกระทบของปัญหามูลฝอย หน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการจัดการมูลฝอย การสนับสนุนหรือบริการต่างๆในการจัดการมูลฝอย ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการมูลฝอย แนวทางในการแก้ปัญหา และแนวทางในการจัดการมูลฝอย ในตำบลให้ดีขึ้น

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

1) ศึกษารวบรวมเนื้อหาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อให้มีความรู้ในเรื่องที่จะศึกษาอย่างถูกต้อง

2) กำหนดขอบเขตและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ โดยยึดตามเนื้อหาซึ่งถูกต้องตามหลักวิชาการ แนวคิดทฤษฎี เพื่อให้เกิดความถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิด

3) สร้างข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับตอบคำถามในแต่ละข้อ

4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมครบถ้วน และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ตรงตามเนื้อหาที่ต้องการวัด มีความสอดคล้องกันตามเนื้อหา และตรงตามกรอบแนวคิด การใช้ภาษา และความชัดเจนของภาษา และเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเสนอแนะกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

3.2 การตรวจสอบความเที่ยงของเครื่องมือ (Reliability)

1) ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการทดลองใช้ (Try out) สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวแทนองค์กรชุมชน และกลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการในท้องถิ่นในตำบลเวียง อำเภอไชยา

จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีขนาดและลักษณะใกล้เคียงกับ ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่จะศึกษาครั้งนี้ เพื่อดูความชัดเจนของข้อคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ความเข้าใจของภาษาที่ใช้ การเรียงลำดับ เวลาที่เหมาะสม ซึ่งมีคุณสมบัติความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามากที่สุด และนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้อง รวมทั้งพิจารณาใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจนของภาษา

2) หาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถาม

โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach's method) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha) ด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เท่ากับ 0.71 เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย เท่ากับ 0.82 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เท่ากับ 0.85 และแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย เท่ากับ 0.95 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ขั้นตอนการก่อนเก็บข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

- 1) ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา
- 2) ทำหนังสือประสานงานและขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลผู้รับผิดชอบพื้นที่
- 3) จัดการประชุมเพื่อปรึกษาหารือที่วิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมและกำหนดแผนเข้าศึกษาในชุมชน
- 4) สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้นำชุมชนและประชาชน

3.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลที่ทีมผู้วิจัยชี้แจงทำความเข้าใจในการเก็บข้อมูล เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงกันก่อนการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลมีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ
 - 1.1) ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ จากแหล่งข้อมูลเอกสารของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยข้อมูลที่เก็บควรพิจารณาความถูกต้องและน่าเชื่อถือได้
 - 1.2) ใช้แบบสอบถาม โดยการไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัย ซึ่งมีการนัดหมายไว้ล่วงหน้าและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการและสร้างความคุ้นเคย ความเป็นกันเองต่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงและถูกต้องมากที่สุด
- 2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้การสัมภาษณ์และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) แหล่งข้อมูลคือ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุข ประชาชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม และการดำเนินงานในการจัดการมูลฝอย ในเรื่องสถานการณ์มูลฝอยในตำบล หน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วม การสนับสนุนหรือบริการต่างๆ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน แนวทางการแก้ปัญหา ตลอดจนมาตรการและแนวทางการจัดการมูลฝอยให้ดีขึ้น

3.3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ (Pre-research phase) มีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การติดต่อประสานงานในหน่วยงานต่างๆ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน ระยะดำเนินการวิจัย (Research phase) ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษา 5 ขั้นตอน คือ

- 1) การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา
- 2) การหาแนวทางแก้ไขปัญหา
- 3) การวางแผนดำเนินงานแก้ไขปัญหา
- 4) การปฏิบัติตามแผน
- 5) การติดตามประเมินผล

ซึ่งมีรายละเอียดในการศึกษาแต่ละขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ระยะเตรียมการ (Pre - research phase)

1) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เนื่องจากการวิจัยเป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีความเชื่อถือและให้ความร่วมมือในการวิจัยอย่างเต็มที่ จึงจะทำงานวิจัยประสบผลสำเร็จ โดยการเข้าไปพบปะพูดคุยกับประชาชนในหมู่บ้าน

2) การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบพื้นที่ เช่น นักวิชาการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

3) การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน

3.1) ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชากร เศรษฐกิจสังคม สถานที่ตั้งของหมู่บ้านทางด้านกายภาพ ส่วนมากจะได้จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

3.2) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ด้านสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) ในกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุข ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ความต้องการสนับสนุนหรือบริการต่างๆ ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ในการจัดการมูลฝอย โดยการสอบถามกลุ่มในกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุข

3.3.2 ระยะดำเนินการวิจัย (Research phase) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและการวิเคราะห์ปัญหา เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ซึ่งในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้ คือ

1) จัดทำแบบสอบถามในการจัดการมูลฝอย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน และแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมในกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจะทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาของการจัดการมูลฝอย สถานการณ์ของมูลฝอยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ยิ่งก่อให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาการจัดการมูลฝอยของชุมชน

2) เมื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาแล้ว ทำการสรุปสภาพปัญหาสาเหตุของปัญหา และนำเสนอข้อมูลทั้งหมดต่อที่ประชุม เพื่อร่วมกันรับทราบปัญหาต่างๆ ของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ว่าเป็นปัญหาของชุมชน และชุมชนควรร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ประกอบด้วย กิจกรรม ดังนี้ คือ

1) จัดประชุมเพื่อหามาตรการการจัดการมูลฝอย ด้วยเทคนิค A-I-C ในกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุข จะทำให้ทราบแนวทางและมาตรการในการจัดการขยะ โดยชุมชนคิดเอง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ทราบความต้องการของชุมชนในการดำเนินการแก้ไขปัญหและเป็นความต้องการของชุมชน

2) คัดเลือกวิธีการแก้ไขปัญหามากมาย วิธีที่กลุ่มนำเสนอ เพื่อให้ได้มาตรการที่เหมาะสมและสามารถทำได้ในด้านต่างๆ ดังนี้ งบประมาณ เวลา ความสามารถของชุมชนและความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินงานแก้ไขปัญห การจัดการมูลฝอย ในขั้นตอนที่ 2 หลังจากได้วิธีในการแก้ไขปัญหแล้ว ก็จะร่วมกันในการจัดทำแผนปฏิบัติการโดยประชุมกลุ่มด้วยเทคนิค A-I-C ในกลุ่มแกนนำ ผู้นำชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และอาสาสมัครสาธารณสุข ร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติงาน โดยในแผนปฏิบัติงานจะประกอบด้วยกิจกรรม/โครงการ วิธีดำเนินการ ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบ

ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติตามแผน ในขั้นตอนที่ 3 จะได้แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหที่ชัดเจน และในขั้นตอนนี้จะปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้ ในการปฏิบัติตามแผนนั้นทางผู้วิจัยจะมีหน้าที่ในการสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่ผู้เข้าร่วมโครงการต้องการ ซึ่งในการดำเนินการจัดการมูลฝอย จะเป็นหน้าที่ของชุมชนเอง

ขั้นตอนที่ 5 การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เมื่อดำเนินการปฏิบัติตามแผนในการจัดการมูลฝอย ไประยะหนึ่งแล้วจะมีการติดตามผล เพื่อให้ทราบความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานเพื่อจะได้แนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติตามแผน จะทำการประเมินครั้งสุดท้าย พร้อมสรุปผลการดำเนินงานพร้อมปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้แก่ชุมชนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้องทราบ

3. สรุปแผนการดำเนินการวิจัย

กระบวนการดำเนินงานในขั้นตอนต่างๆ สามารถสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 สรุปแผนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน / กิจกรรม	วิธีการ
ระยะเตรียมการ (Pre-research)	
- การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน	- ศึกษาเอกสาร, งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- สัมภาษณ์	- ประชุมชาวบ้านเตรียมชุมชน
- สสำรวจข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน	- สสำรวจข้อมูลพื้นฐานโดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนและศึกษาเอกสารรายงานต่างๆ

ระยะทำการวิจัย (Research)

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหา

1.1 ศักยภาพปัญหาดังนี้	- การสัมภาษณ์และแบบสอบถามการจัดการ
มูลฝอยของประชาชน
- สภาพปัญหามูลฝอย	- ประชุมกลุ่มโดยเทคนิค A-I-C ในกลุ่มแกนนำ
- สถานการณ์ของการจัดการมูลฝอย	ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง
1.2 ระบุสภาพปัญหา สาเหตุปัญหาและนำเสนอ	- สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
	- สรุปลวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
	- แจ้งให้ชุมชนทราบ

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา	- ประชุมกลุ่มโดยเทคนิค A-I-C ในกลุ่มแกนนำ
ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทาง
แก้ไขปัญหาร่วมกัน
2.2 คัดเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม	- คัดเลือกวิธีแก้ไขที่เหมาะสม โดยคำนึง
ถึงความเป็นไปได้ในด้านเวลา งบประมาณ
ความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนแก้ไขปัญหา

- ดำเนินการวางแผนแก้ไขปัญหา	- ประชุมกลุ่มโดยเทคนิค A-I-C ในกลุ่มแกนนำ
ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมกัน
วางแผนกำหนดแผนการปฏิบัติงาน |
|-----------------------------|--|

ตารางที่ 3.2 สรุปแผนการดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน / กิจกรรม	วิธีการ
<p>ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติตามแผน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินงานตามกิจกรรมที่ได้จากการประชุม A-I-C - การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน - สรุปผลการศึกษา 	<ul style="list-style-type: none"> - แผนปฏิบัติงานที่ได้จากการประชุมโดยเทคนิค A-I-C
<p>ขั้นตอนที่ 5 การติดตามประเมินผล</p> <p>5.1 ประเมินผลระหว่างการทำงานและประเมินโครงการ/กิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอย</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุมกลุ่มร่วมกันระหว่างกลุ่มแกนนำผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 2. สัมภาษณ์และเก็บข้อมูล <ul style="list-style-type: none"> - ประมวลจากผลดำเนินงาน - สังเกตการณ์มีส่วนร่วมจากขั้นตอนต่างๆ - เขียนรายงานการวิจัย

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภายหลังจากได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงได้นำเอาข้อมูลมาเพื่อนำไปประมวลผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในด้านข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการจัดการมูลฝอย ข้อมูลด้านความรู้ เจตคติ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วม

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการประชุมวางแผน แบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม จะนำมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล หลังจากตรวจสอบความถูกต้องแล้ว จะนำมาแยกออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นปัญหา เช่น สภาพปัญหาของมูลฝอย การจัดการมูลฝอย ฯลฯ และนำมาทำการตีความหมายจากข้อมูลที่ได้ ซึ่งทั้งหมดนั้นเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) เพื่อสรุปและนำไปเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการทำการศึกษาศึกษา

บทที่ 4

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) เพื่อศึกษาสถานการณ์การกำจัดมูลฝอยในตำบลเลม็ด การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด และหาแนวทางและมาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการศึกษาจากประชาชนตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยได้นำเสนอ ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 ผลการวิจัย

4.1.1 สถานการณ์การกำจัดมูลฝอยของประชาชนในตำบลเลม็ด

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

สภาพปัญหาขยะมูลฝอยในปัจจุบัน จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด ยังไม่มีแผนแม่บท และยังไม่มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยแต่อย่างใด และตำบลเลม็ด มีพื้นที่ประมาณ 94.2 ตารางกิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท และเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ด้วยความเจริญที่เริ่มเข้ามาประกอบกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยมีอย่างจำกัด และมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นสิ่งที่ตามมาเกิดแหล่งสาธารณูปโภคตามมาด้วยไม่ว่าจะเป็นตลาดหรือร้านขายของชำ ซึ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดมูลฝอยทั้งสิ้น ปัจจุบันมีปริมาณมูลฝอยประมาณ 2-2.5 ตัน/วัน อัตราการผลิตมูลฝอย โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 0.54 กิโลกรัม/คน/วัน โดยมีมูลฝอยประเภทเศษอาหารมูลฝอยประเภทกระดาษ มูลฝอยประเภทโลหะ มูลฝอยประเภทพลาสติกของขนม คิดเป็นร้อยละ 38.95, 20.28, 16.74 และ 5.57 ตามลำดับ (องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด, 2552) และจากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงวิธีการทิ้งมูลฝอยในชุมชน พบว่าไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง วิธีการกำจัดมูลฝอยประเภทเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภค จะให้สัตว์เลี้ยงหรือนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่างรอบบ้าน หรือมีการทิ้งใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุงแล้วทิ้งลงถังมูลฝอยร่วมกับเศษกระดาษ ถุงพลาสติก กระป๋องหรือของที่ไม่ใช่แล้ว ถึงขยะซึ่งเป็นของส่วนตัวส่วนใหญ่จะใช้ถังเพียงใบเดียว ไม่มีการใช้ถุงรองด้านในเพื่อรองรับมูลฝอย การทิ้งมูลฝอยจะทิ้งตามที่สาธารณะหรือพื้นที่ว่างของผู้อื่น รวมไปถึงการเผามูลฝอยที่กลางแจ้ง ซึ่งมีทั้งมูลฝอยอินทรีย์ เช่น กิ่งไม้ เศษใบไม้หรือมูลฝอยที่เผาแล้วทำลายชั้นบรรยากาศ เช่น โฟม ถุงพลาสติก นอกจากนี้บางส่วนมีการทิ้งในแม่น้ำลำคลอง

ภาพที่ 4.1 สภาพการทิ้งขยะตามริมถนน

ภาพที่ 4.2 สภาพการเผาขยะกลางแจ้ง

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานะสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และสถานภาพในชุมชนโดยการแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ นำเสนอ ในรูปแบบตาราง ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 306)

1. เพศ	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
ชาย	148	48.4	48.4	48.4
หญิง	158	51.6	51.6	100
รวม	306	100	100	

2. อายุ	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
20 ปีหรือน้อยกว่า	5	1.6	1.6	1.6
21 – 30 ปี	32	10.5	10.5	12.1
31 – 40 ปี	127	41.5	41.5	53.6
41 – 50 ปี	75	24.5	24.5	78.1
51 – 60 ปี	65	21.2	21.2	99.3
มากกว่า 60 ปี	2	0.7	0.7	100
รวม	306	100	100	

3. สถานะสมรส	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
โสด	49	16.0	16.0	16.0
สมรส	194	63.4	63.4	79.4
หม้าย/หย่า/แยกกัน อยู่	63	20.6	20.6	100
รวม	306	100	100	

4. ระดับการศึกษา	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
ประถมศึกษา	132	43.1	43.1	43.1
มัธยมศึกษาตอนต้น	79	25.8	25.8	68.9
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ ปวช./ปวศ.ต้น	42	13.7	13.7	82.6
ปวส./อนุปริญญา/ปวท.	13	4.2	4.2	86.8
ปริญญาตรี	37	12.1	12.1	98.9
สูงกว่าปริญญาตรี	3	1.1	1.1	100
รวม	306	100	100	

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 306) (ต่อ)

5. อาชีพ	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
เกษตรกร	107	35.0	35.0	35.0
รับจ้างทั่วไป	77	25.2	25.2	60.2
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	19	6.2	6.2	66.4
ทำงานโรงงาน/บริษัท	8	2.6	2.6	69.0
เอกชน				
ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว	61	19.9	19.9	88.9
ทำงานบ้าน/แม่บ้าน/ พ่อบ้าน	30	9.8	9.8	98.7
ไม่มีงานทำ/ว่างงาน	4	1.3	1.3	100
รวม	306	100	100	
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
ไม่เกิน 5,000 บาท	94	30.7	30.7	30.7
5,000-10,000 บาท	103	33.7	33.7	64.4
10,001-15,000 บาท	59	19.3	19.3	83.7
15,001-20,000 บาท	16	5.2	5.2	88.9
20,001-25,000 บาท	12	3.9	3.9	92.8
มากกว่า 25,000 บาท	22	7.2	7.2	100
รวม	306	100	100	
7. สถานภาพทางสังคม	ความถี่	ร้อยละ	Valid Percent	Cumulative Percent
สมาชิก อบต.	8	2.6	2.6	2.6
อสม.	43	14.1	14.1	16.7
สมาชิกกลุ่มในชุมชน	58	19.0	19.0	35.7
ผู้ใหญ่บ้าน	7	2.3	2.3	38.0
กำนัน	1	0.3	0.3	38.3
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	4	1.2	1.2	39.5
ประชาชนทั่วไป	185	60.5	60.5	100
รวม	306	100	100	

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.6 อายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 41.5 สถานะสมรส ร้อยละ 63.4 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบประถมศึกษา ร้อยละ 43.1 อาชีพส่วนใหญ่เกษตรกร ร้อยละ 35.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 5,000 -10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 33.7 และสถานภาพทางสังคม ประชาชนทั่วไป ร้อยละ 60.5

ด้านการจัดการมูลฝอยของชุมชน

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการลดขยะในครัวเรือนของท่าน คือ การพยายามไม่สร้างขยะเพิ่มขึ้น (n = 306)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ใช่	292	95.4
ไม่ใช่	14	4.6
รวม	306	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 95.4 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้ดำเนินการลดปริมาณขยะในครัวเรือนของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 4.6

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือไม่ (n = 306)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
แยก	197	64.4
ไม่ได้แยก	109	35.6
รวม	306	100.0

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ได้มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง คิดเป็นร้อยละ 64.4 แต่ยังมีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ยังไม่ได้คัดแยกขยะก่อนทิ้ง คิดเป็นร้อยละ 35.6

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะการแยกขยะก่อนนำไปทิ้ง
(n = 306)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
ทิ้งรวมกันในถุงเดียว	133	43.5
แยกขยะที่ขายได้และขยะที่ขายไม่ได้	98	32.0
แยกถุงขยะตามแต่ละประเภทก่อนทิ้ง	75	24.5
รวม	306	100.0

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกวิธีทิ้งรวมกันในถุงเดียว รองลงมา คือ วิธีการแยกขยะที่ขายได้และขยะที่ขายไม่ได้และแยกถุงขยะตามแต่ละประเภทก่อนทิ้ง คิดเป็นร้อยละ 43.5, 32.0, 24.5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวิธีการจัดการขยะในครัวเรือน
(n = 306)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
เผา	128	41.8
ใส่ในหลุมขยะ	103	33.7
กองบนพื้นดิน	35	11.4
ฝังกลบ	20	6.5
ส่งต่อให้เทศบาล	20	6.5
รวม	306	100.0

จากตารางพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกวิธีการจัดการขยะในครัวเรือนโดยวิธีเผา คิดเป็นร้อยละ 41.8 รองลงมา คือ จัดการโดยการใส่ในหลุมขยะ, วิธีกองบนพื้นดิน คิดเป็นร้อยละ 33.7, 11.4 ตามลำดับ ส่วนการจัดการโดยวิธีการฝังกลบ และส่งต่อให้เทศบาล น้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.5

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ขยะประเภทใดมากที่สุดในครัวเรือน (n = 306)

ข้อความ	มาก		ปานกลาง		น้อย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร	176	57.5	58	19.0	20	6.5
2. กล่อง กระดาษ และหนังสือพิมพ์	18	5.9	25	8.2	61	19.9
3. ขวด กระจก และถุงพลาสติก	73	23.9	146	47.7	30	9.8
4. กล่องโฟม และวัสดุที่ทำมาจากโฟม	5	1.6	25	8.2	40	13.1
5. เศษไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้	14	4.6	41	13.4	130	42.5
6. วัสดุที่ชำรุดแล้ว เช่นโต๊ะเก้าอี้และตู้	0	0.0	2	0.7	1	0.3
7. ขวดแก้ว หลอดไฟ และกระจก	4	1.3	1	0.3	20	6.5
8. เศษเหล็ก โลหะ และกระป๋อง	2	0.7	2	0.7	2	0.7
อะลูมิเนียม						

จากตาราง พบว่า ขยะที่ทิ้งจากครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นขยะประเภทผักผลไม้ และเศษอาหาร คิดเป็นร้อยละ 57.5 รองลงมา คือ ขยะประเภท ขวด กระจก และถุงพลาสติก คิดเป็นร้อยละ 47.7 ส่วนขยะที่เหลือที่น้อยที่สุด เศษไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้ คิดเป็นร้อยละ 42.5

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะ (n = 306)

ข้อความ	มากที่สุด		มาก		ปานกลาง		น้อย		รวม
	จำนวน	คะแนน	จำนวน	คะแนน	จำนวน	คะแนน	จำนวน	คะแนน	
1. วิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธี	121	484	58	174	75	150	52	52	860
2. วิธีการลดปริมาณขยะ	78	312	94	282	68	136	66	66	796
4. การนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ใหม่	54	216	79	237	96	192	77	109	722
3. วิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก	54	216	74	222	69	138	109	109	685

จากตาราง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะ ด้านวิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธีมากที่สุด 860 คะแนน รองลงมา คือ ด้านวิธีการลดปริมาณขยะ 796 คะแนน และด้านที่ต้องการได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะน้อยที่สุด คือ วิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก 685 คะแนน

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

ตารางที่ 4.8 ระดับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย (n = 306)

ระดับความรู้	ระดับความรู้ (มากกว่า 9.48 คะแนน)	จำนวน	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง	(มากกว่า 9.48 คะแนน)	56	18.30
ระดับปานกลาง	(7.20 – 9.48 คะแนน)	139	45.42
ระดับต่ำ	(น้อยกว่า 7.20 คะแนน)	111	36.28

Mean = 7.59, S.D. = 2.41

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ระดับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย และการคัดแยกมูลฝอย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เฉลี่ยเท่ากับ 7.59 (คะแนนเต็ม 12 คะแนน) เมื่อจำแนกระดับความรู้ พบว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้ระดับปานกลาง ร้อยละ 45.42

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย จำแนกรายข้อ
(n = 306)

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย	มีความรู้ถูกต้อง	มีความรู้ไม่ถูกต้อง
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
1. มูลฝอย หมายถึงสิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก	125 40.85	181 59.15
2. มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น	229 74.84	77 25.16
3. มูลฝอยอันตรายหรือเป็นพิษ เช่น แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย กระจบองยาฆ่าแมลง ควรกำจัดโดยวิธีการนำไปฝังดิน	156 50.98	150 49.02
4. สุนัขและแมวที่ชอบหาอาหารกินตามกองมูลฝอย สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อีกทางหนึ่ง	259 84.64	47 11.11
5. เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้	272 88.89	34 15.36
6. มูลฝอยพวกกระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระจบองอะลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก	179 58.50	127 41.50
7. มูลฝอยทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค	197 64.38	109 35.62
8. มูลฝอยทุกประเภทสามารถนำมาเลี้ยงสัตว์ได้	139 45.42	167 54.58
9. การกำจัดมูลฝอยโดยการทำขยะหอม (ปุ๋ยหมักชีวภาพ) เป็นการนำเศษอาหารมาหมักโดยไม่ต้องผ่านการคัดแยกก่อน	172 56.21	134 43.79
10. การคัดแยกมูลฝอยควรเริ่มมาจากครอบครัวก่อน	136 44.44	170 55.56

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย จำแนกรายข้อ
(n = 306) (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย	มีความรู้ถูกต้อง	มีความรู้ไม่ถูกต้อง
------------------------	------------------	---------------------

	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
11. ผู้รับผิดชอบการจัดการมูลฝอยในชุมชน อบต.เลม็ด เท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ของชุมชนหรือครอบครัวแต่ อย่างไร	229 74.84	77 25.16
12. การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้ง ออกจากกัน	232 75.82	74 24.18

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างรายข้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ถูกต้องในหัวข้อ เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้ มากที่สุด ร้อยละ 88.89 รองลงมา คือ สุนัขและแมวที่ขบหาอาหารกินตามกองมูลฝอย สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อีกทางหนึ่ง ร้อยละ 84.64 และการทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน ร้อยละ 75.82

ด้านเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย

ตารางที่ 4.10 ระดับเจตคติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย (n = 306)

ระดับเจตคติ	ระดับเจตคติ	จำนวน	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง	(มากกว่า 23.92 คะแนน)	63	20.59
ระดับปานกลาง	(22.40 – 23.92 คะแนน)	206	67.32
ระดับต่ำ	(น้อยกว่า 22.40 คะแนน)	37	12.09

Mean = 23.16, S.D. = 0.76

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง มีเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีคะแนนความเฉลี่ยเจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เฉลี่ยเท่ากับ 23.16 (คะแนนเต็ม 30 คะแนน) เมื่อจำแนกเจตคติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเจตคติระดับปานกลาง ร้อยละ 67.32

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชน จำแนกรายข้อ (n = 306)

เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
	จำนวน	จำนวน	จำนวน

	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
1. การแก้ปัญหามูลฝอยเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการเท่านั้น	77	215	14
	25.20	70.30	4.60
2. การคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือนไม่ใช่หน้าที่	176	110	20
	56.50	35.90	6.50
3. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอยจะช่วยให้มูลฝอยลดลง	173	72	61
	56.50	23.50	19.90
4. การลดปริมาณมูลฝอยช่วยลดปัญหาโลกร้อนได้	209	57	40
	68.30	18.60	13.10
5. ยินดีที่จะช่วยคัดแยกมูลฝอยขายเพื่อแปรรูปใหม่อย่างสม่ำเสมอ	185	82	39
	60.50	26.80	12.70
6. ยินดีที่จะช่วยลดมูลฝอยเปียกในชุมชนโดยการนำมูลฝอยเปียกในบ้านมาทำปุ๋ยหมัก	174	100	32
	56.9	32.70	10.50
7. คิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดี หากมีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน	75	198	33
	24.50	65.70	10.80
8. อยากให้มีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน	219	42	45
	71.60	13.70	14.70
9. ถ้ามีเวลา ยินดีเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการมูลฝอยในชุมชน	159	93	54
	52.00	30.40	17.60
10. การจัดการมูลฝอยที่ได้ผลดีมากที่สุด ควรเริ่มมาจากครัวเรือนก่อน	298	7	1
	97.40	2.30	0.30

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างรายชื่อ พบว่า เจตคติที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย มากที่สุด คือ การจัดการมูลฝอยที่ได้ผลดีมากที่สุด ควรเริ่มมาจากครัวเรือนก่อน ร้อยละ 97.40 รองลงมา คือ อยากให้มีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน ร้อยละ 71.60 และ การลดปริมาณมูลฝอยช่วยลดปัญหาโลกร้อนได้ ร้อยละ 68.30 และเจตคติที่กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยมากที่สุด คือ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอย จะช่วยให้มูลฝอยลดลง ร้อยละ 19.90 รองลงมา คือ ถ้ามีเวลา ยินดีเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการมูลฝอยในชุมชน ร้อยละ 17.60 (ตารางที่ 4.11)

ด้านพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

ตารางที่ 4.12 ระดับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน (n = 306)

ระดับพฤติกรรม	ระดับพฤติกรรม	จำนวน	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับสูง	(มากกว่า 27.15 คะแนน)	82	26.80
ระดับปานกลาง	(25.77 – 27.15 คะแนน)	204	66.67

ระดับต่ำ	(น้อยกว่า 25.77 คะแนน)	20	6.53
Mean = 26.46, S.D. = 0.69			

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ในด้านพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความเฉลี่ยของพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน เท่ากับ 26.46 (คะแนนเต็ม 42 คะแนน) เมื่อจำแนกระดับคะแนนพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับคะแนนพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน ระดับปานกลาง ร้อยละ 66.67 (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จำแนกรายข้อ
(n = 306)

พฤติกรรมกรรมการจัดการมูลฝอย	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
1. ทิ้งมูลฝอยในถังขยะทุกครั้ง	12 3.90	262 85.60	32 10.50
2. คัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขาย หรือนำมาใช้ใหม่	49 16.00	120 39.20	137 44.80
3. หลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติก กล่องโฟม	18 5.9	79 25.80	209 68.30
4. นำตะกร้า หรือกระเป๋าผ้าไปใส่ของเมื่อไปซื้อ ของ หรือจ่ายตลาด	15 4.90	108 35.30	183 59.80
5. ได้ขายของที่ใช้แล้ว ให้รถ/ร้านรับซื้อของเก่า	54 17.60	174 56.90	78 25.50
6. ใช้เศษหญ้า เศษใบไม้คลุมดิน มากกว่าการทิ้งลง ในถังขยะ	95 31.00	145 47.40	66 21.60
7. นำเศษอาหารไปใช้เลี้ยงสัตว์	62 20.30	170 55.60	74 24.20
8. นำถุงพลาสติก ถุงหิ้ว ที่ยังมีสภาพดีกลับมาใช้ ซ้ำอีก	112 36.60	145 47.40	49 16.00
9. นำเสื้อผ้าเก่าไปซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ใหม่	165 53.90	76 24.80	65 21.20
10. ส่งเสริมให้ผู้อื่นคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง	27 8.80	185 60.50	94 30.70

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จำแนกรายข้อ
(n = 306) (ต่อ)

พฤติกรรมกรรมการจัดการมูลฝอย	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
	จำนวน	จำนวน	จำนวน

	ร้อยละ	ร้อยละ	ร้อยละ
11. คัดแยกมูลฝอยอันตรายออกจากมูลฝอยประเภทอื่นก่อนทิ้ง	38	206	62
	12.40	67.30	20.30
12. ส่งเสริมให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอยกับหน่วยงานต่างๆ	22	189	95
	7.20	61.80	31.00
13. ชักชวนเพื่อนบ้านนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์	32	156	118
	10.50	51.00	38.60
14. ใช้กระดาษทั้งสองหน้าช่วยลดปริมาณมูลฝอย	121	155	30
	39.50	50.70	9.80

จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ในด้านพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติทุกครั้ง คือ นำเสื้อผ้าเก่าไปซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ร้อยละ 53.90 รองลงมา คือ ใช้กระดาษทั้งสองหน้าช่วยลดปริมาณมูลฝอย ร้อยละ 39.50 และพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ หลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติก กล่องโฟม ร้อยละ 68.30 รองลงมา คือ นำตะกร้าหรือกระเป๋าผ้าไปใส่ของเมื่อไปซื้อของ หรือจ่ายตลาด ร้อยละ 59.80 (ตารางที่ 4.13)

4.1.2 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย

ตารางที่ 4.14 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน (n = 306)

การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอย ในชุมชน	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1. การประชุมเพื่อพิจารณาหาสาเหตุของปัญหามูลฝอย และสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่าน	2.38	0.84	น้อย
2. การเลือกแนวทางการค้นหาสาเหตุของปัญหามูลฝอย และสิ่งแวดล้อมของชุมชนกับกรรมการชุมชน และ เจ้าหน้าที่ทางราชการ	2.39	0.96	น้อย
3. การเสนอปัญหา สาเหตุของปัญหาในการจัดการมูลฝอย ในชุมชนของท่านในที่ประชุม	2.49	0.98	น้อย
4. การเลือกหาสาเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการ มูลฝอยชุมชนท่าน	2.39	0.83	น้อย
5. การจัดลำดับความสำคัญสาเหตุของปัญหามูลฝอยใน ชุมชนของท่านว่าจะทำสิ่งไหนก่อนหรือหลัง	2.58	1.14	ปานกลาง
ภาพรวม	2.45	0.95	น้อย

จากตารางที่ 14 พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ของประชาชนตำบลเลม็ด ด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชนภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.45 (S.D.= 0.95) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าการจัดลำดับความสำคัญ สาเหตุของปัญหามูลฝอยในชุมชนเฉลี่ยสูงสุด ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.58 (S.D.=1.14) ระดับน้อย คือ การเสนอปัญหา สาเหตุของปัญหาในการจัดการมูลฝอยในชุมชนระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.49 (S.D.=0.98) และน้อยที่สุด คือ การประชุมเพื่อพิจารณาหาสาเหตุของปัญหามูลฝอยและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.38 (S.D.= 0.84)

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ด้านการวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน (n = 306)

การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1. ให้ข้อมูลที่จำเป็นในการประชุมการวางแผนขั้นตอนในการจัดการมูลฝอยในชุมชน	2.90	1.35	ปานกลาง
2. การวางแผน การแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบในการจัดการแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชน	2.31	1.10	น้อย
3. การวางแผนจัดหาเงินทุนหรือแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชน	2.41	1.08	น้อย
4. การวางแผนจัดหาสิ่งของ เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาด ถังขยะ เป็นต้น เพื่อแก้ปัญหามูลฝอยในชุมชน	2.64	1.10	ปานกลาง
5. การวางแผนรณรงค์การกำจัดมูลฝอยในชุมชน	2.28	0.95	น้อย
ภาพรวม	2.50	1.15	น้อย

จากตารางที่ 4.15 พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเสมีด ด้านการวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.50 (S.D. = 1.15) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ให้ข้อมูลที่จำเป็นในการประชุมการวางแผนขั้นตอนในการจัดการมูลฝอยในชุมชน มีเฉลี่ยสูงสุด ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.90 (S.D.=1.35) รองลงมาคือ การวางแผนจัดหาสิ่งของ เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาด ถังขยะ เป็นต้น เพื่อแก้ปัญหามูลฝอยค่าเฉลี่ย 2.64 (S.D.=1.10) ระดับน้อย คือ การวางแผนจัดหาเงินทุนหรือแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอย เฉลี่ยสูงสุด ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.41 (S.D.=1.08) และน้อยที่สุด คือ การวางแผนรณรงค์การกำจัดมูลฝอยในชุมชน ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.28 (S.D.=0.95)

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ด้านการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน (n = 306)

การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1. ให้ความร่วมมือกับ อบต.ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็น	1.92	0.69	น้อย

การแก้ไขมูลฝอย			
2. ชวนคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดท้องถิ่นว่าด้วยมูลฝอยและร่วมมือกับชุมชนในการแก้ไขปัญหามูลฝอย	2.35	0.97	น้อย
3. ร่วมกิจกรรมเพื่อรณรงค์การทำความสะอาดชุมชนในวันสำคัญที่ทางราชการกำหนด	2.55	0.94	ปานกลาง
4. ร่วมให้การสนับสนุนวัสดุหรือบริจาคเงินในการแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชน	2.28	0.75	น้อย
5. มีส่วนร่วมกับ อบต. ในการเข้ารับการฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย	2.29	0.80	น้อย
ภาพรวม	2.28	0.87	น้อย

จากตารางที่ 4.16 พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเลม็ด ด้านการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.28 (S.D.=0.87) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ร่วมกิจกรรมเพื่อรณรงค์การทำความสะอาดชุมชนในวันสำคัญที่ทางราชการกำหนด มีเฉลี่ยสูงสุด ระดับปานกลางค่าเฉลี่ย 2.55 (S.D.=0.94) รองลงมา คือ ชวนคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดท้องถิ่น ว่าด้วยมูลฝอยและร่วมมือกับชุมชนในการแก้ไขปัญหามูลฝอยค่าเฉลี่ยสูงสุด ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.35 (S.D.=0.97) รองลงมา คือ มีส่วนร่วมกับ อบต. ในการเข้ารับการฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.29 (S.D.=0.87) และน้อยที่สุด คือ ให้ความร่วมมือกับ อบต. ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นการแก้ไขมูลฝอย มีระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.92 (S.D.=0.69)

ตารางที่ 4.17 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ด้านการรับผลประโยชน์ (n = 306)

การรับผลประโยชน์	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1. มีรายได้จากการนำมูลฝอยบางประเภทไปขาย	1.87	0.55	น้อย
2. ทำปุ๋ยหมัก หรือน้ำหมักชีวภาพ จากมูลฝอยอินทรีย์ในครัวเรือน	2.34	0.69	น้อย
3. สามารถติดต่อ สื่อสารกับ อบต. ได้สะดวกขึ้น	2.29	0.93	น้อย
4. มีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนสะอาด เรียบร้อย	1.97	1.03	น้อย
5. มีส่วนร่วมในการลดมลพิษในชุมชนให้น้อยลง	2.69	0.59	ปานกลาง
ภาพรวม	2.23	0.84	น้อย

จากตารางที่ 4.17 พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเลม็ด ด้านการรับผลประโยชน์ ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.23 (S.D. = 0.84) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีส่วนร่วมในการลดมลพิษในชุมชนให้น้อยลงเฉลี่ยสูงสุด ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.69 (S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ จากมูลฝอยอินทรีย์ในครัวเรือน ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.34 (S.D. = 0.69) และน้อยที่สุด คือ มีรายได้จากการนำมูลฝอยบางประเภทไปขาย ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.87 (S.D. = 0.55)

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน ด้านการติดตามประเมินผล (n = 306)

การติดตามประเมินผล	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1. ทำเกณฑ์ประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอย ในชุมชน	2.19	0.86	น้อย
2. การประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอย ลักษณะใดลักษณะหนึ่งในชุมชน	2.46	0.79	น้อย
3. ได้รับทราบผลการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการ มูลฝอยในชุมชน	2.48	0.80	น้อย
4. ให้ข้อมูลตามแบบของการประเมินผลการดำเนินงาน การจัดการมูลฝอยในชุมชน	2.33	0.89	น้อย
5. ช่วยประชาสัมพันธ์ผลการประเมินผลการดำเนินงาน การจัดการมูลฝอยในชุมชน	2.23	0.54	น้อย
ภาพรวม	2.34	0.77	น้อย

จากตารางที่ 4.18 พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเลม็ด ด้านการติดตามประเมินผล ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.34 (S.D. = 0.77) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ได้รับทราบผลการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน มีเฉลี่ยสูงสุด ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.48 (S.D. = 0.80) รองลงมา คือ การประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยลักษณะใด ลักษณะหนึ่งในชุมชน ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.46 (S.D. = 0.79) และน้อยที่สุด คือ ทำเกณฑ์ประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.19 (S.D. = 0.86)

4.1.3 แนวทางและมาตรการในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในชุมชนเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินงานเพื่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมการจัดการมูลฝอย โดยประยุกต์ใช้เทคนิค A-I-C (Appreciation Influence Control) ในการระดมการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ครั้งนี้ผู้วิจัยและคณะเตรียมความพร้อมของเครือข่ายโดยระดมความร่วมมือจากบุคคล 3 ฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1. ประชาชน ที่เป็นตัวแทนของชุมชน ได้แก่ สมาชิก อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้เป็นบุคคลที่มีความรู้และมีการติดต่อประสานงานกับ อบต. และชาวบ้านอยู่เสมอ รวมทั้งทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นแหล่งรวมของปัญญา และสามารถนำออกมาพัฒนาก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนได้ หมู่บ้านละ 20-40 คน

2. นักวิจัย ได้แก่ ผู้ศึกษาเองที่ได้ศึกษาข้อมูลความรู้ เกี่ยวกับงานวิจัยที่ได้ศึกษาให้ได้มากที่สุด รวมทั้งศึกษาระเบียบวิจัยเพื่อให้งานวิจัยถูกต้องตามหลักวิชาการ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และอ้างอิงได้

3. ผู้ร่วมวิจัย ผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสานงานกับข้าราชการหลายหน่วยงาน ได้แก่ นักวิชาการ สังกัดสำนักงานสาธารณสุขอำเภอไชยา ครู ปลัด อบต. เนื่องจากผู้ร่วมวิจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการวิจัย เพราะเป็นพนักงานใกล้ชิดกับชุมชน และเป็นผู้ช่วยในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ เทคนิค A-I-C

นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และได้นำเสนอผลการสำรวจการจัดการมูลฝอยในชุมชน แก่ผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อเป็นข้อมูลในการหาแนวทางและมาตรการในการจัดการมูลฝอยต่อไป ทั้งนี้การหามาตรการในการจัดการมูลฝอย โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการ A-I-C (Appreciation Influence Control) ตามกระบวนการ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการเข้าใจสถานการณ์และกำหนดเป้าหมายร่วมกันของประชาชน (A: Appreciation)

ในวันที่ 29 มกราคม 2554 ผู้วิจัยและคณะได้จัดเตรียมสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ ห้องประชุม อบต.เลม็ด โดยกำหนดเวลาที่ได้นัดหมายกลุ่มตัวอย่างไว้ในเวลา 09.00 น. ปรากฏว่ามีประชาชนบางส่วนมาตามนัดและได้เริ่มลงทะเบียน พร้อมทั้งแจกปากกา เอกสารความรู้ บรรยากาศในช่วงแรกเงียบ ผู้วิจัยได้สังเกตท่าทีของประชาชน บางคนมีสีหน้าเคร่งเครียด บางคนมีท่าทีกระตือรือร้น โดยสังเกตจากการเปิดแฟ้มแล้วหยิบเอกสารขึ้นมาอ่าน เวลาผ่านไป 09.30 น. มีประชาชนอีกส่วนเริ่มทยอยเดินมาที่ห้องประชุม ครึกครื้น สังเกตเห็นจากการทักทายของประชาชน เมื่อทุกคนลงทะเบียนพร้อมแล้ว จึงเริ่มพิธีเปิด โดยเรียนเชิญนายเกรียงศักดิ์ สิทธิวาชีวะ ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด กล่าวเปิดการประชุม ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้แนะนำตัวเอง กล่าววัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมประชุม พร้อมทั้งแนะนำวิทยากรร่วม 2 ท่าน คือ นาย กำธร รักษาพรามณ์ ตำแหน่งนักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการและนายสมชาย ทะเขี้ยว ตำแหน่งเจ้าพนักงานสาธารณสุขชำนาญงาน

จากนั้นเริ่มที่กิจกรรมสันตนาการ และละลายพฤติกรรม โดยใช้กิจกรรมส่งลูกบอล รายละเอียดของกิจกรรมเป็นลักษณะการส่งลูกบอลตามเสียงเพลงถ้าเสียงเพลงหยุดอยู่ที่ใคร คนนั้นก็ยืนแนะนำตัว ใช้เวลาประมาณ 15 นาที ในช่วงนี้สังเกตเห็นประชนมีสีหน้ายิ้มแย้ม รู้สึกบรรยากาศมีการผ่อนคลาย ช่วยส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นมิตรนอกจากนี้ยังเป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมประชุม ผู้วิจัยได้เปิดวีดิทัศน์ เกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศไทย และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้ประชาชนได้รับชมกัน และนำเสนอผลการสำรวจการจัดการมูลฝอยในชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย ผู้เข้าร่วมประชุมมีท่าทีสนใจ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวได้สร้างความตระหนักให้กับประชาชนกับผล กระทบต่อสุขภาพ ผู้วิจัยได้ยื่นเสียงอุทธรณ์ที่กล่าวขึ้นว่า “ไอ้ยะ มันมากพันนี้เลยเหอ” (ไอ้ยะ! ขยะมากมีมากขนาดนี้เลยเหอ) ซึ่งส่วนใหญ่จะชักสีหน้าขยะเขยง และมีหญิง 2 คน กระซิบบว่า “เออจริงอันแหละเราไม่ได้มีส่วนร่วมเรื่องขยะ” (เป็นความจริงที่เราไม่ได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องขยะ) ผู้วิจัยได้แบ่งประชาชนเป็น 2 กลุ่ม เพื่อบอกหมายภารกิจในการร่วมกันระดมความคิดเห็นในเรื่องสถานการณ์ปัญหามูลฝอยในชุมชน โดยวิเคราะห์ประเด็นหัวข้อต่อไปนี้

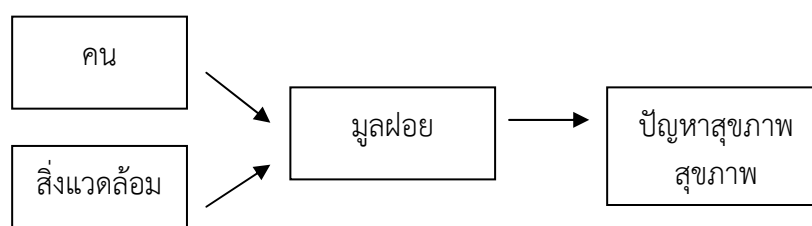
- 1) วิเคราะห์สถานการณ์มูลฝอยทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต
- 2) สาเหตุของปัญหาในชุมชน
- 3) ผลกระทบของปัญหามูลฝอย

ผู้ช่วยผู้วิจัยได้แจกกระดาษบริฟ ให้กลุ่มละ 1 แผ่น แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 23 คน โดยวิเคราะห์สาเหตุของมูลฝอยทั้ง 2 กลุ่มมีการรวบรวมความคิดเห็นกัน ในขั้นนี้มีวิทยากรร่วม 2 คน ได้อยู่ประจำกลุ่ม คอยช่วยสังเกตการณ์กระบวนการในกลุ่ม และช่วยกระตุ้นในการแสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มสามารถเขียนได้อิสระ โดยใช้เวลาประมาณ 25 นาที จึงจะเสร็จ และให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอผลการวิเคราะห์ ซึ่งสมาชิกได้สรุปประเด็นลงในกระดาษบริฟแผ่นใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 4.19 การวิเคราะห์สาเหตุการเกิดมูลฝอยในชุมชนตำบลเลม็ด

กลุ่มใบไม้	กลุ่มต้นหญ้า
1. ประชาชนทิ้งมูลฝอยไม่เป็นที่	1. ของที่หมดอายุในการใช้
2. ไม่มีสถานที่ทิ้งมูลฝอย	2. ประชาชนไม่คัดแยกมูลฝอย
3. มูลฝอยที่เป็นขวดแก้ว ก่องโฟมมีมาก	3. ความมั่งง่ายของมนุษย์
4. คนในชุมชนยังไม่เข้าใจเรื่องมูลฝอย	4. ขาดวิธีการกำจัดมูลฝอยที่ถูกต้อง
5. ขาดการจัดทำถังที่ถูกต้อง	5. ไม่มีการจัดการมูลฝอยของ อบต.
6. ไม่มีถังขยะในชุมชน	6. ความต้องการความสะดวกสบายของมนุษย์
	7. ใบไม้ที่ร่วงลงมาจากต้น

จากตารางที่ 4.19 แสดงการเกิดมูลฝอยจากการวิเคราะห์ของประชาชนผ่านกระบวนการ A-I-C เมื่อทั้งสองกลุ่มได้นำเสนอเกี่ยวกับที่ได้รับมอบหมาย ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสาเหตุของมูลฝอยที่เกิดจากคนและสิ่งแวดล้อม ก็จะเกิดผลกระทบต่อสุขภาพ โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ในขั้นทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาขยะชุมชน (A1) นี้ สังเกตได้ว่าประชาชนให้ความสนใจและร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างกระตือรือร้น ตลอดจนการนำเสนอรายงานต่อกลุ่มอื่น มีการเสริมรายละเอียดซึ่งกันและกัน เพราะก่อนเข้าร่วมได้รับรู้และทำความเข้าใจกับสถานการณ์ขยะแล้ว

ผู้วิจัยได้นำเข้าสู่การกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์การจัดการมูลฝอยในชุมชนตำบลเลม็ด (A2) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และสร้างอุดมการณ์ร่วมกันในการแก้ปัญหามูลฝอย วิทยากรได้ชักชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่า “ในอนาคต ข้างหน้าอยากให้มีการกำจัดมูลฝอยอย่างไรในชุมชนตำบลเลม็ด” ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ช่วยกันคิดและเสนอความคิดเห็น โดยให้พิจารณาจากสถานการณ์ปัญหาและความฝันบนพื้นฐานบนความจริง โดยกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมของทุกคนในภาพรวมได้ ดังนี้

เป้าหมาย

“ภายใน 1 ปี มีระบบการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง”

วิสัยทัศน์

“ชุมชนปลอดมูลฝอย ร่วมกันกำจัดอย่างถูกวิธี ส่งเสริมการใช้ประโยชน์”

ในขั้นตอนนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ช่วยกันคิดและนำเสนอความคิดเห็นกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน จากการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์แสดงให้เห็นว่าประชาชนเริ่มเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าวแล้ว ถ้าปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันกำหนด จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนตำบลเสม็ดได้

2. ขั้นตอนวิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย (Influence)

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการประชุมทุกคน ช่วยกันคิด และแสดงความคิดเห็นว่าหากจะไปให้ถึงเป้าหมาย จะทำได้โดยต้องมีแผนงานอะไรบ้าง จากนั้นนำกิจกรรมหรือวิธีการที่ร่วมกันคิดมาสรุปว่า กิจกรรมที่ทำได้ด้วยตัวเอง กิจกรรมที่ต้องการขอความช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงานของรัฐร่วมด้วย และกิจกรรมที่ทำได้เองและกิจกรรมที่ต้องการขอความช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงานของรัฐร่วมด้วย ซึ่งสรุปได้ ดังนี้ คือ

ปัญหา	สาเหตุของปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา	กิจกรรมแก้ไขปัญหา
1. ไม่มีการคัดแยกมูลฝอย	ขาดความรู้ในการจัดการมูลฝอยและไม่ทราบประโยชน์	การให้ความรู้	อบรม/ประชาสัมพันธ์
2. ไม่มีภาชนะรองรับมูลฝอย	ขาดงบประมาณในการจัดซื้อ	- ดัดแปลงวัสดุที่เหลือใช้เช่น ถังสี - ขอบจาก อบต.	- สาธิตการทำถุงเก็บมูลฝอย - เขียนแผนเสนอขอบจาก อบต.
3. ไม่มีการนำมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ใหม่	ไม่ทราบประโยชน์และกรรมวิธีของการนำมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่	- การให้ความรู้ - การศึกษาจากตัวอย่างจริง	- การสาธิต - การฝึกปฏิบัติ - การจัดตั้งกองทุนขยะ

ปัญหา	สาเหตุของปัญหา	วิธีการแก้ไขปัญหา	กิจกรรมแก้ไขปัญหา
4. ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบ	- ระบบของราชการ อบต. ไม่เห็นความสำคัญ	เสนอแผนเข้าสู่ อบต. และหน่วยงานที่รับผิดชอบ	อบต. หรือหน่วยงานภาครัฐดำเนินการแก้ไข ปัญหา

	- ขาดงบประมาณ		
5. ไม่มียานพาหนะในการเก็บข้อมูล และขาดสถานที่ตั้ง	ขาดงบประมาณ	เสนอแผนเข้าสู่ อบต. และหน่วยงาน ที่รับผิดชอบ	อบต. หรือหน่วยงาน ภาครัฐดำเนินการแก้ไข ปัญหา
ข้อมูล			

3. ขั้นตอนการกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ (C: Control)

ในขั้นของการกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ ประชาชนที่เข้าร่วมประชุม ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นโดยอภิปรายร่วมกัน โดยอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ในการพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ น่าอาศัยและเกิดเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งขึ้นได้ จากกระบวนการสังเกต สัมภาษณ์ และพบเห็นในเชิงประจักษ์ ทำการวิเคราะห์จากการเก็บข้อมูลทางสถิติ และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ซึ่งสามารถนำมาวางแผนโครงการ เพื่อหาวิธีแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยโครงการที่ได้มา ได้นำกิจกรรมมาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญว่าควรเลือกกิจกรรมใด โดยตั้งข้อสังเกตใน 5 ประเด็น คือ ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ประโยชน์ที่ได้รับ ความเป็นไปได้ ความร่วมมือของชุมชน ประหยัดงบประมาณ จากการหามาตรการและแนวทางในการจัดการขยะ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนได้คิดโครงการหรือกิจกรรม เพื่อตอบสนองแนวทางส่งเสริมการจัดการขยะร่วมกัน ภายใต้ชื่อโครงการ “เลม็ดน่าอยู่ ไร้มูลฝอย” โดยให้ที่ประชุมร่วมกันคิดแผนดำเนินงาน รวมทั้งผู้รับผิดชอบแต่ละหน้าที่ ซึ่งสมาชิกในที่ประชุมร่วมกันกำหนด และร่วมกันรับผิดชอบต่อโครงการ ซึ่งทำให้รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ นำไปสู่การยอมรับ และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) ชื่อกิจกรรม/โครงการ
- 2) กลวิธี/การดำเนินงาน
- 3) ระยะเวลาในการดำเนินงาน
- 4) แหล่งขอรับสิ่งสนับสนุน
- 5) ผู้รับผิดชอบโครงการ

โครงการเลม็ดนำอยู่ไร่มูลฝอย

โครงการ	กลวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา ดำเนินงาน	แหล่ง สนับสนุน	ผู้รับผิดชอบ
โครงการ เลม็ดนำอยู่ ไร่มูลฝอย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชุมวางแผนในการจัดตั้งคณะกรรมการกองทุน 2. เสนอแผนงาน/โครงการเพื่อขออนุมัติงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด 3. ประกาศ/ประชาสัมพันธ์เพื่อเปิดรับสมัครสมาชิก 4. จัดตั้งคณะทำงานโครงการธนาคารขยะประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 4.1 ผู้จัดการธนาคารขยะ 4.2 เจ้าหน้าที่รับขยะ คัดแยกขยะ 4.3 เจ้าหน้าที่จดบันทึกและคิดเงิน 4.4 เจ้าหน้าที่บัญชีและเอกสารอื่นๆ 5. มอบหมายภารกิจให้เจ้าหน้าที่ในคณะทำงานปฏิบัติงานในเบื้องต้น ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 5.1 จัดหาสถานที่ที่ใช้เป็นจุดรับขยะก่อนที่พ่อค้าจะรับซื้อ 5.2 จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำธนาคารขยะ เช่น เครื่องชั่ง 5.3 จัดทำเอกสารสมาชิก สมุดบัญชีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 5.4 ประสานกับร้านค้าของเก่าในเรื่องการรับซื้อและราคา 	มกราคม – กันยายน พ.ศ. 2554	ขอสนับสนุน จากองค์การ บริหารส่วน ตำบลเลม็ด เป็นเงิน 5,000 บาท	ประชาชนที่ เข้าร่วม โครงการ

โครงการเลม็ดนำอยู่ไร่มูลฝอย (ต่อ)

โครงการ	กลวิธีการดำเนินงาน	ระยะเวลา ดำเนินงาน	แหล่ง สนับสนุน	ผู้รับผิดชอบ
	6. ประชุมวางแผนในการจัดตั้งคณะ			

- กรรมการกองทุน
7. ดำเนินโครงการตามแผน
- 7.1 กิจกรรมที่ 1 การประเมินผล
การดำเนินงานจากแบบสอบถาม
ด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและ
การคัดแยกมูลฝอย
- 7.2 กิจกรรมที่ 2 การประเมินผล
การดำเนินงานธนาคารขยะ
8. ประเมินผลโครงการ

4.1.3.1 ประเมินผลของการดำเนินงานตามมาตรการในการจัดการมูลฝอยของชุมชน การประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ

ผลจากการประชุมวางแผนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ที่ประชุมได้คัดเลือกโครงการที่ต้องการให้เกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งเป็นโครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง และต้องทำร่วมดำเนินการและขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น จำนวน 1 โครงการ ซึ่งได้แก่

โครงการที่ 1 โครงการเล็มนำอยู่ไร้มูลฝอย

ผลการดำเนินงานได้จากการจัดบันทึก การบันทึกภาพ และการสังเกตระหว่างการดำเนินโครงการ สามารถสรุปได้ ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 การประเมินผลการดำเนินงานจากแบบสอบถาม

ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเรื่อง การมีด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 คน หลังการดำเนินงานพบว่า

(1) ด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

การใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ในระดับความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยหลังดำเนินการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย เมื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ พบว่า ก่อนดำเนินการกลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษา มีระดับความรู้อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 69.64 หลังการดำเนินการ กลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษา มีระดับความรู้อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 82.14 ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย
(n = 56)

ระดับความรู้	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ

ระดับสูง	(มากกว่า 9.48 คะแนน)	6	10.71	46	82.14
ระดับปานกลาง	(7.20 – 9.48 คะแนน)	11	19.65	6	10.71
ระดับต่ำ	(น้อยกว่า 7.20 คะแนน)	39	69.64	4	7.15

Mean = 5.43 , S.D. = 0.49 Mean = 11.66, S.D. = 1.27

จากการสอบถามกลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษาผลการวิเคราะห์รายข้อ พบ ว่าหลังการดำเนินการ กลุ่มผู้เข้าร่วมศึกษามีความรู้ถูกต้องในหัวข้อ มูลฝอย หมายถึงสิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น มูลฝอยอันตรายหรือเป็นพิษ เช่น แบคทีเรีย รัศมี รังสี ระเบิด ไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย กระจก ยาสีฟัน ยาฆ่าแมลง ควรกำจัดโดยวิธีการนำไปฝังดิน เขม่าควันที่เกิดจากการเผาผลาญของเครื่องยนต์ ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้ มีจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 100 หัวข้อที่พบน้อยที่สุด คือ มูลฝอยพวกกระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระจกอะลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก ร้อยละ 91.10 ดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย จำแนกรายข้อ (n = 56)

	ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย	มีความรู้ถูกต้อง			
		ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	มูลฝอย หมายถึงสิ่งของต่างๆ ที่ไม่มีประโยชน์ และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก	12	21.40	56	100
2	มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น	20	35.70	56	100
3	มูลฝอยอันตรายหรือเป็นพิษ เช่น แบคทีเรีย รัศมี รังสี ระเบิด ไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย กระจก ยาสีฟัน ยาฆ่าแมลง ควรกำจัดโดยวิธีการนำไปฝังดิน	23	41.10	56	100
4	สุนัขและแมวที่ชอบหาอาหารกินตามกองมูลฝอย	26	46.40	55	98.20

	สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อีก ทางหนึ่ง				
5	เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้	26	46.40	56	100
6	มูลฝอยพวกกระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระจกอะลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก	24	42.90	51	91.10
7	มูลฝอยทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค	21	37.50	54	96.40
8	มูลฝอยทุกประเภทสามารถนำมาเลี้ยงสัตว์ได้	25	44.60	55	98.20
9	การกำจัดมูลฝอยโดยการทำขยะหอม (ปุ๋ยหมักชีวภาพ) เป็นการนำเศษอาหารมาหมักโดยไม่ต้องผ่านการคัดแยกก่อน	23	41.10	53	94.60
10	การคัดแยกมูลฝอยควรเริ่มมาจากครอบครัวก่อน	17	30.40	53	94.60

ตารางที่ 4.21 จำนวนและร้อยละของความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย จำแนกรายข้อ (n = 56) (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย	มีความรู้ถูกต้อง			
	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
11 ผู้รับผิดชอบการจัดการจัดการมูลฝอยในชุมชน อบต. เลม็ดเท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ของชุมชนหรือครอบครัว แต่อย่างไร	19	33.90	53	94.60
12 การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน	25	44.60	52	92.90

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง ของคะแนนเฉลี่ย ด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยของกลุ่มตัวอย่างภาพรวมก่อนและหลังดำเนินการ พบว่า ก่อนดำเนินการมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 5.43 หลังดำเนินการมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 11.66 หลังดำเนินการมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยสูงกว่าก่อนดำเนินการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.0001$) (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

ผลการเปรียบเทียบ	Mean	S.D.	\bar{d}	95 % CI	p - value
ก่อนดำเนินการ	5.43	0.49	6.23	5.67 – 7.02	< 0.0001
หลังดำเนินการ	11.66	1.27			

กิจกรรมที่ 2 การประเมินผลการดำเนินงานธนาคารขยะ

ผลการดำเนินงานโครงการ จากการเปิดรับสมัครสมาชิกธนาคารขยะ ตามโครงการเลม็ดนำอยู่ไร้มูลฝอย วัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณขยะภายในชุมชนโดยเฉพาะขวดแก้ว กระจก และกระดาษ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน เพื่อให้ประชาชนสร้างรายได้จากการจำหน่ายวัสดุรีไซเคิลที่คัดแยกด้วยตนเอง เพื่อกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรคติดต่อมาสู่ชุมชนที่เกิดจากปัญหาขยะตกค้าง โดยมีการเปิดโครงการเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2554 และมีผลลัพธ์การดำเนินการตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2554 พบว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการ 56 คน โดยมีปริมาณขยะรีไซเคิลได้เฉลี่ย 65 กิโลกรัม/เดือน แยกแยกเป็น ขวด PET ซึ่งได้แก่ ขวดเพทใส (กระจกใส) และขวดเพทสี (ขวดแชมพู) ขวดขุ่น HDPE (โพลาลิส) ขวดแก้ว ส่วนการติดตามประเมินผลโครงการโดยใช้การสังเกตใช้แบบบันทึกของโครงการ

ขั้นตอนติดตามประเมินผลและสรุปสิ่งที่ได้จากกระบวนการมีส่วนร่วม

1) ขั้นตอนติดตามประเมินผล

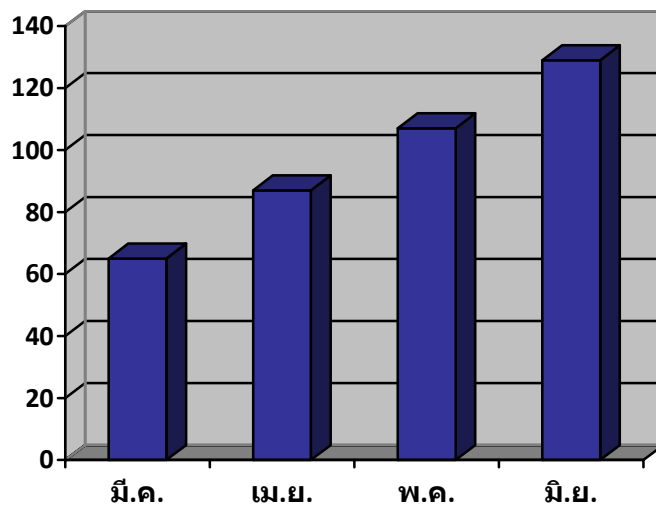
ผู้วิจัยร่วมกับคณะทำงานในโครงการธนาคารขยะ ได้ประเมินผลการดำเนินงานภายหลังเปิดโครงการเป็นระยะเวลา 4 เดือน วันที่ 15 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2554 การประเมินผลโครงการได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และตรวจสอบจากเอกสารของโครงการธนาคารขยะ คือ ใบสมัครสมาชิกธนาคารขยะ แบบบันทึกปริมาณขยะ บัญชีรับ-รายจ่าย ซึ่งรายละเอียดการประเมินโครงการมีดังต่อไปนี้

ตาราง 4.23 รายละเอียดการประเมินผลโครงการ

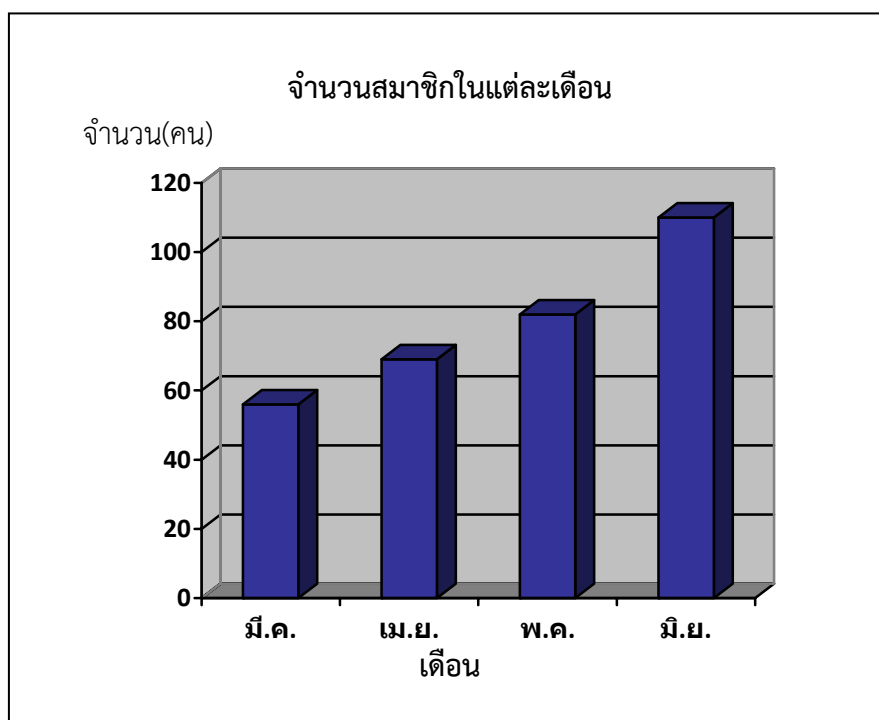
ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ	วิธีการวัดผล	เครื่องมือ
1. ปริมาณขยะที่รวบรวมได้	1. ตรวจสอบ	1. แบบบันทึกปริมาณขยะ
2. มีการคัดแยกขยะถูกต้อง	2. สังเกต ตรวจสอบ	2. ขยะที่สมาชิกลำบาก
3. มีจำนวนสมาชิกให้ความสนใจการจัดกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น	3. สังเกต ตรวจสอบ	3. เอกสารสมัครสมาชิก

โดยการประเมินได้นำผลการดำเนินการ ในวันที่ 15 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2554 จำนวน 4 เดือนมาทำการวิเคราะห์ได้ ดังนี้

<p>ปริมาณขยะ</p> <p>ปริมาณขยะ(กิโลกรัม)</p>
<p>เดือน</p>

ภาพที่ 4.3 ปริมาณขยะของการดำเนินงานในแต่ละเดือน

ภาพที่ 4.4 จำนวนสมาชิกโครงการเลม็ดน่าอยู่ ไร่มูลฝอย

ตามรายละเอียดการประเมินโครงการ ในแต่ละวันที่ 15 มีนาคม - 30 มิถุนายน 2554 พบว่า ปริมาณขยะที่รวบรวมได้ในแต่ละเดือนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่าชนิดของขยะที่สมาชิกร่วมโครงการมีแนวโน้มของการนำขวดแก้ว กระจ่อก และกระดาษมาฝากเพิ่มมากขึ้น จากการสอบถามสมาชิกผู้ให้นำขยะชนิดกระดาษมาฝาก พบว่า กระดาษสามารถจัดเก็บได้ง่าย และมี

จำนวนมากอย่างเช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษลัง ส่วนกระป๋อง เหตุที่มีผู้นำมาฝากมาก เนื่องจากสามารถหาได้ง่ายตามข้างทางและมีน้ำหนักดี ส่วนสมาชิกที่นำขยะชนิดโลหะมาฝาก เมื่อได้สอบถามพบว่า โลหะเป็นขยะที่มีน้ำหนักดีและมีราคา ผู้ที่สามารถนำขยะมาได้ด้วยตนเอง โดยมากเป็นสมาชิกที่มีรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งสะดวกในการขน ส่วนขยะประเภทพลาสติก มีแนวโน้มของการฝากขยะใกล้เคียงกันคือ ยังมีปริมาณที่น้อย เนื่องจากพลาสติกมีน้ำหนักน้อยและต้องใช้พื้นที่ในการขนย้ายมากกว่าขยะอื่นๆ ในกรณีที่สมาชิกบางท่านอาศัยการเดินทางมากับผู้อื่นอาจทำให้เกิดความไม่สะดวกต่อการขนย้ายขยะเข้าร่วมโครงการ ส่วนขวดแก้วยังมีปริมาณการรับฝากน้อย จากการสอบถามสมาชิก พบว่า เนื่องจากการขนย้ายทำได้ด้วยความลำบาก เนื่องจากใช้พื้นที่มากและมีน้ำหนัก และอาจเสี่ยงต่อการแตกชำรุด ส่วนขยะชนิดอื่น เป็นขยะที่ไม่สามารถแยกให้เข้ากับพวกขยะอื่นๆ ได้ ส่วนมากเกิดจากสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจหลักการแยกขยะ และเป็นขยะที่พ่อค้าคนกลางไม่มีตลาดซื้อขาย ขยะในส่วนนี้จึงไม่ได้ทำการซื้อขาย ซึ่งในเดือนแรกของการดำเนินโครงการยังพบว่า สมาชิกบางคนยังไม่มีความเข้าใจในกิจกรรมที่ได้ทำขึ้น เนื่องจากการมีอุปสรรคด้านการสื่อสารไม่ทั่วถึง และไม่ชัดเจน ในเดือนถัดมาจึงได้มีการวางแผนร่วมกันของคณะทำงาน อธิบายหลักการดำเนินงานทุกเดือน และให้สมาชิกธนาคารขยะที่เข้าใจแล้ว เป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้ที่ยังไม่เข้าใจ ทำให้ปริมาณขยะที่ธนาคารขยะได้รับฝาก มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้จากการดำเนินการ ผู้วิจัยและคณะทำงานได้มีการตรวจสอบคัดแยกขยะ ในแต่ละเดือนของสมาชิก พบว่าในช่วงแรกของการดำเนินการสมาชิกบางคนยังไม่มีความเข้าใจในเรื่องของการคัดแยกขยะ ทำให้ราคาของขยะแตกต่างกันไปจากสมาชิกที่ได้คัดแยกมาเรียบร้อยแล้ว สมาชิกจึงมีความสงสัย ผู้วิจัยและคณะทำงานจึงได้อธิบาย และให้ความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะ เพิ่มเติม

สมาชิกก็มีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นสอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิก ต่อเดือนที่มีแนวโน้มมากขึ้น สมาชิกที่มีการนำขยะมาฝากสม่ำเสมอ ผลตอบแทนจากการถือขยะมาฝากไปเป็นสิ่งของที่มีคุณค่าสามารถเปลี่ยนสิ่งที่ต้องทิ้งให้กลับเป็นของมีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน จากผลการประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะทำงาน ได้นำมาทำเป็นรูปแบบตารางประเมินโครงการ พร้อมแจ้งให้สมาชิกโครงการรับทราบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องต่อไป

ดังตาราง 4.24

ตารางที่ 4.24 ผลลัพธ์การดำเนินโครงการ

ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ	ผลลัพธ์
1. ปริมาณขยะที่รวบรวมได้	ปริมาณขยะเพิ่มขึ้น เฉลี่ย 21.5 กก./เดือน
2. มีการคัดแยกขยะถูกต้อง	มีการคัดแยกถูกต้องร้อยละ 89
3. สมาชิกให้ความสนใจในการร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้น	สมาชิกเพิ่มขึ้น 10 คน / เดือน

จากการดำเนินกิจกรรมจากปัญหาในด้านต่างๆ และแนวทางแก้ไข ผลการดำเนินงานสามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัญหา	แนวทางแก้ไข	ผลการดำเนินงาน
1. ไม่มีการคัดแยกมูลฝอยและ ไม่มีการนำมูลฝอยที่สามารถใช้ประโยชน์ได้กลับมาใช้ใหม่	- การให้ความรู้เรื่องการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง - แนะนำวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้	ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น
2. ไม่มีภาชนะรองรับมูลฝอย	- ดัดแปลงวัสดุที่เหลือใช้ เช่น ถังสี	ประชาชนมีภาชนะรองรับมูลฝอยเพิ่มมากขึ้น โดยดัดแปลงจากวัสดุที่เหลือใช้ เช่น ถังสี หรือถุงตาข่าย
3. ไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบ และไม่มียานพาหนะในการเก็บขนมูลฝอยและ ขาดสถานที่ทิ้งมูลฝอย	เสนอแผนเข้าสู่ อบต. และ หน่วยงานที่รับผิดชอบ	อบต. ได้เสนอในแผนดำเนินงานของ อบต. ในปีถัดไป

4.2 อภิปรายผลการวิจัย

ประชาชนในตำบลเลม็ด นิยมกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีทิ้งรวมกับมูลฝอยทุกประเภท ไม่เว้นกระทั่งมูลฝอยประเภทโฟมหรือพลาสติก ยกเว้นมูลฝอยที่สามารถนำไปจำหน่ายหรือขายได้ ดังเช่น กระดาษ ขวด กระป๋อง และเศษสิ่งโลหะประเภทต่างๆ ส่วนมูลฝอยอันตรายภายในบ้าน ประเภท ถ่านไฟฉาย และแบตเตอรี่ ประชาชนจะนำไปทิ้งรวมในถังขยะ ส่วนมูลฝอยประเภทหลอดไฟฟ้า และกระป๋องยาฆ่าแมลง ประชาชนนิยมแยกไว้ในถุงพลาสติกก่อนนำไปทิ้งรวม หากสังเกตจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้พอสรุปให้เห็นว่าประชาชนมีปัญหาการจัดเก็บมูลฝอยในระดับครัวเรือนหลายเงื่อนไข เช่น ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการจัดการ ทำให้ประชาชนส่วนมากจัดการมูลฝอยในครอบครัวด้วยวิธีทิ้งรวมกันมากกว่าวิธีการอย่างอื่นซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักวิชาการ ปัญหาดังที่พบจากการศึกษา คือ ปัญหาที่รองรับมูลฝอยของครอบครัวมีจำนวนไม่เพียงพอ กลายเป็นปัญหาอย่างอื่นติดตามมา โดยเฉพาะการกระจายของมูลฝอยเต็มไปทั่วพื้นที่สาธารณะ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วประชาชนต้องการให้ปัญหา

เหล่านี้หมดสิ้นไปเพียงแต่ยังไม่มีการสนองความต้องการของประชาชนโดยฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และผลจากการวิจัยในครั้งนี้ก็พบว่าความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายข้อ จะพบว่า เช่าคว้นที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้มากที่สุด เป็นเพราะประชาชนเห็นข้อคำถามเป็นเชิงประจักษ์ว่า ถ้ามีการเผาทุกคร้วเรือก็ก่อให้เกิดมลพิษได้ รองลงมา คือ สุนัขและแมวที่ชอบหาอาหารกินตามกองมูลฝอย สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อีกทางหนึ่งและการทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน ซึ่งเป็นข้อคำถามในเชิงลบ แต่ประชาชนก็มีความรู้ทั้งสองข้อ แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้ทำความเข้าใจในข้อคำถาม เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อเมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า ประชาชนนี้เจตคติที่ดีในด้านการจัดการมูลฝอยที่ได้ผลดีที่สุด ควรเริ่มจากคร้วเรือนก่อน และอยากให้มีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน ทำให้ทราบว่าประชาชนมีเจตคติที่ดีในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนคิดว่าการจัดการที่ได้ผลดี ควรเริ่มจากคร้วเรือน และพฤติกรรมจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง ชัดแจ้งกับการศึกษาของ ศุภศรีมา ยี่สุนศรี (2554) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องผลของความรู้ และเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล พบว่า ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 76.50) เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.25) การจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล อยู่ในระดับดี (ร้อยละ 38.50)

จากการศึกษา พบว่าสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากสองฝ่าย คือ ปัญหาที่เกิดจากฝ่ายประชาชน พบว่ามี เจตคติไม่ดีถูกต้องเกี่ยวกับการลดปริมาณมูลฝอย เช่น สาเหตุจากความเคยชิน คิดว่าหน้าที่การจัดการมูลฝอยเป็นของ อบต. ปล่อยให้ อบต. จัดการเองหรือให้คนอื่น ๆ ทำก่อน การไม่ตระหนักในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันคิดหาทางแก้ไข ไม่คิดเป็นธุระในการเข้าไปร่วมแก้ปัญหามูลฝอยในพื้นที่ พฤติกรรมจัดการมูลฝอยในคร้วเรือนและในที่สาธารณะยังไม่ถูกต้อง คือ การทิ้งมูลฝอยแต่ละประเภทยังไม่เหมาะสม เช่น มูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ใหม่ได้กลับถูกกละเลยและไม่ใส่ใจ มูลฝอยอันตรายก็ยังทิ้งรวมกับมูลฝอยทั่วไป ปัญหาที่เกิดจากฝ่าย อบต. พบว่า อบต. เลมีตขาดมาตรการเชิงบังคับให้ประชาชนจัดการมูลฝอยตามครรวที่ควรปฏิบัติ อบต. มีการรณรงค์ให้ประชาชนลดปริมาณมูลฝอยไม่มากพอ และยังไม่มีการจัดทำนโยบาย/แผนงานด้านการจัดการมูลฝอย และนอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดอื่นๆ อีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ การขาดแคลนที่ดินสำหรับใช้เป็นสถานที่กำจัดมูลฝอยที่เหมาะสม และขาดความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ สมควร กาฬรัตน์ (2549) ที่ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยในชุมชน เทศบาลเมืองนาสาร โดยใช้กระบวนการ A-I-C พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยในชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ แต่ชัดเจนกับการศึกษาของ จุฑาภรณ์ ตาแก้ว (2553) ที่ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชนบ้านนางลาด ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชนอยู่ในระดับมาก

จากการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเลมีต อยู่ในระดับน้อย เนื่องจากประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอยในหลายมิติ ตั้งแต่ขั้นริเริ่มการค้นหา

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหารโครงการ การประสานงานและการขอความร่วมมือ ซึ่งแนวทางที่ผู้วิจัยเสนอแนะ คือ การกระจายอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลางสู่ประชาชนในท้องถิ่น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและวางแผน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องสนับสนุนองค์กรประชาชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนเปลี่ยนนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นการริเริ่มจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ เช่น สร้างแกนนำและกลุ่มตัวอย่างในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาโดยการใช้อุทิศเวลาการอยู่ร่วมกันทางสังคม เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการมูลฝอยของประชาชนให้ถูกต้อง

การใช้กระบวนการ A-I-C ในการหามาตรการและแนวทางในการจัดการมูลฝอย ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา มูลฝอยของประชาชน กลุ่มภาคีเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสในการรับรู้กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินกิจกรรม/โครงการร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสมควร กาฬรัตน์ (2549) เรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การให้ความสำคัญของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนให้มากขึ้น เนื่องจากประชาชนทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้สร้างขยะมูลฝอยและเป็นผู้รับผลกระทบเกี่ยวกับปัญหานี้ โดยเฉพาะผลที่มีต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยจึงเป็นหลักการสำคัญช่วยกันเสริมสร้างพัฒนาให้อย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องและสอดคล้องกับการศึกษาของอรพิน ส孚โชคชัย (2537) เรื่อง การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยใช้กระบวนการ A-I-C ที่พบว่า กระบวนการ A-I-C เป็นวิธีการที่ทำให้กลุ่มสตรีให้ความสำคัญต่อความคิด และการมีส่วนร่วมต่อสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ช่วยกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศและเปิดโอกาสให้ผู้แทนสตรีในระดับหมู่บ้าน ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมการตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน และแนวคิดของอรพิน ส孚โชคชัย ได้กล่าวไว้ว่า A-I-C เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เกิดกระบวนทัศน์ (Paradigm) ซึ่งหมายถึง ทัศนคติพื้นฐาน มุมมอง ทัศนคติ ค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผน การคิดและการปฏิบัติของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

บทที่ 5

สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยของชุมชนตำบลเลม็ด อำเภอยะโฮง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการศึกษาแบบผสมผสานผสมผสาน (Mixed research) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ร่วมกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมและแนวทางและมาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ข้อมูลมูลฝอย และวิธีการจัดการขยะของประชาชนในตำบลเลม็ด กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 306 คน 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 46 คน การวิจัยครั้งนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ (Pre - research phase) ได้แก่ การสำรวจข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน การติดต่อประสานงาน และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และระยะดำเนินการวิจัย (Research phase) ซึ่งแบ่งการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินงานแก้ไขปัญหา ขั้นตอนที่ 4 การปฏิบัติตามแผนที่ได้จากการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนที่ 5 การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผลจากการดำเนินโครงการที่ได้จากการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม

5.1 สรุปผลการวิจัย

ในการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ได้ดำเนินการสามารถสรุปได้ ดังนี้

5.1.1 สถานการณ์การจัดการมูลฝอยในตำบลเลม็ด พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 51.6 สถานะสมรส คู่ ร้อยละ 63.4 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 41.5 จบการศึกษา ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.1 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 35.0 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ระหว่าง 5,000 -10,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 33.7 และสถานภาพทางสังคม ประชาชนทั่วไป ร้อยละ 60.5

ด้านการจัดการขยะในชุมชน กลุ่มตัวอย่างได้ลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 95.4 การทิ้งขยะทิ้งรวมในถุงเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 43.5 วิธีการจัดการขยะในครัวเรือนโดยวิธีเผา คิดเป็นร้อยละ 41.8 ประเภทของขยะเป็นขยะประเภทผัก ผลไม้ และเศษอาหาร คิดเป็นร้อยละ 57.5 ความรู้ที่ต้องการเพิ่มเติมในด้านวิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธีมากที่สุด 860 คะแนน

ด้านความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย

โดยเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าคำถามเกี่ยวกับ เชื้อมาควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้ โดยกลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากที่สุด รองลงมา คือ สุนัขและแมว ที่ชอบหาอาหารกินตามกองมูลฝอยสามารถเพิ่มการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อีกทางหนึ่ง และการทิ้งมูลฝอยควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน

ด้านเจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย

เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชนตำบลเสม็ด ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าเจตคติเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยที่ได้ผลดีมากที่สุด ควรเริ่มมาจากครัวเรือนก่อนมากที่สุด รองลงมา คือ คิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดี หากมีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน และเจตคติที่กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยมากที่สุด คือ กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอย จะช่วยให้มูลฝอยลดลง

ด้านพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน

พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเสม็ด ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพบว่าพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน พบว่า พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติทุกครั้ง คือ นำเสื้อผ้าเก่าไปซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ร้อยละ รองลงมา คือ ใช้กระดาษทั้งสองหน้าช่วยลดปริมาณมูลฝอย และพฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างไม่เคยปฏิบัติมากที่สุด คือ หลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติก กล่องโฟม รองลงมา คือ นำตะกร้า หรือกระเป๋าผ้าไปใส่ของเมื่อไปซื้อของ หรือ จ่ายตลาด

5.1.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย

พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเสม็ด ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยพบว่าการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา คือ การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน และน้อยที่สุด คือ การติดตามประเมินผล

5.1.3 แนวทางและมาตรการในการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในชุมชนเลม็ด

1) **ขั้นตอนการเข้าใจสถานการณ์และกำหนดเป้าหมายร่วมกันของประชาชน (A: Appreciation)**

จากกระบวนการดังกล่าว พบว่าสาเหตุของมูลฝอยเกิดจากคนและสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นการทิ้งมูลฝอยที่ไม่ถูกต้อง การคัดแยกมูลฝอยและการกำจัดที่ไม่ถูกต้อง ก็จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ จากนั้นก็นำมาสู่การกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ในการจัดการขยะในชุมชน เป้าหมาย คือ “ภายใน 1 ปีมีระบบการจัดการมูลฝอยที่ถูกต้อง” วิสัยทัศน์ คือ “ชุมชนปลอดมูลฝอย ร่วมกันกำจัดอย่างถูกวิธี ส่งเสริมการใช้ประโยชน์” จากการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์แสดงให้เห็นว่า ประชาชนเริ่มเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ดังกล่าวแล้ว ถ้าปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ที่ร่วมกันกำหนด จะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนตำบลเลม็ดได้

2) **ขั้นคิดค้นวิธีวิธีการหรือกิจกรรมที่จำทำให้บรรลุเป้าหมาย (I: Influence)**

จากกระบวนการดังกล่าว พบว่าในการกำหนดแผนงานหรือนโยบาย จะต้องมีการวางแผน และการแสดงความคิดเห็นของประชาชนเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีการตั้งเกณฑ์ในการเลือกปัญหาเพื่อให้สอดคล้องและสามารถเกิดได้จริง

3) **ขั้นการกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ (C: Control)**

จากกระบวนการดังกล่าว พบว่า ในการกำหนดแผนปฏิบัติการและผู้รับผิดชอบ จะต้องเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้ปัญหาที่เกิดขึ้นมีการแก้ไขและตรงประเด็น จากการจัดทำโครงการเลม็ดน่าอยู่ไร้มูลฝอย เป็นเพียงหนึ่งในแนวทางในการจัดการมูลฝอย เพื่อเป็นแนวทางเริ่มต้นในการจัดการมูลฝอยต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโดยใช้กระบวนการ A-I-C

1. การดำเนินกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน ของกระบวนการ A-I-C อาจจะมีสถานการณ์ ที่ไม่อาจคาดคิด เช่น กรณีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เพราะฉะนั้นวิทยากรควรมีทักษะที่ดีในการดำเนินกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้การประชุมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. การกำหนดระยะเวลาการประชุมผู้เข้าร่วมประชุม อาจมีภารกิจไม่สามารถเข้าร่วมในวันเวลาที่กำหนด ควรมีการวางแผนในการจัดประชุมใหม่ โดยไม่เว้นระยะห่างนานเกินไป

3. สถานที่ในการจัดประชุม ควรจัดให้ใกล้ศูนย์กลางของชุมชน ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเดินทางมาประชุมได้สะดวกยิ่งขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) การคัดเลือกผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ควรเป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการจัดการปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาเกิดผลอย่างจริงจัง และต่อเนื่องในชุมชน
- 2) ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจร ตั้งแต่การลดการสร้างขยะ การคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง การมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติการและการติดตามประเมินผล
- 3) ควรมีกิจกรรมที่เกิดการบูรณาการของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรทำการศึกษาปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย
- 2) ควรมีการนำเอาเทคนิค A-I-C ไปใช้ในกระบวนการด้านอื่นๆ เช่น การทำแผนชุมชน และการทำประชาคมหมู่บ้าน เพราะเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การทำความเข้าใจประเด็น ปัญหา และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม วางแผน ดำเนินการ ตัดสินใจ แบ่งปัน ความรู้ความเข้าใจ และผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้ และการติดตามประเมินผล

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. 2544. การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์.
- กรมควบคุมมลพิษ. 2553. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย 2553. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กรมควบคุมมลพิษ. 2554. รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย 2554. สืบค้น 16 มิถุนายน 2555, จาก http://infofile.pcd.go.th/mgt/Draftreport54_2.pdf?CFID=20928402&CFTOKEN=67987551
- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2547. การจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างครบวงจร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงสาธารณสุข, กองอนามัย, สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. 2550. ความหมายของขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข, กองอนามัย.
- กัญญา จาอ้าย. 2549. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาการส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โกวิท พวงงาม. 2546. การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เจริญ พองศรี. 2542. การควบคุมใช้เลือดออกโดยกระบวนการเอไอซี (A-I-C) บ้านกองลอย ตำบลบ่อสถี อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (วิชาการส่งเสริมสุขภาพ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จรัส สุวรรณมาลา. 2548. การกำหนดตัวชี้วัดระดับและประสิทธิผลการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกระจายอำนาจ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- จุฑาภรณ์ ตาแก้ว. 2553. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชนบ้านนางลาด ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารรัฐกิจการจัดการ. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จันทร์ธานี สงวนนาม .2545. การฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- ชอบ เข้มกลัด และ โกวิท พวงงาม. 2547. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาธรรม.

- ชูชาติ พ่วงสมจิตร์. 2540. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. ปรินญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิรวรรณ ศรแสง. 2552. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชามพิสิษฐ์ ตีเมืองสอง. 2551. การมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออกของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านขมิ้น หมู่ที่ 4 ตำบลกุดสระ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสาธารณสุข. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นฤมล กุศลชู. 2554. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุใน ตำบลท่าขนอน อำเภอคีรีรัฐนิคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บัญชา สุวรรณสิทธิ์. 2551. การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2549. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จามจุรีโปรดักท์.
- ประชาสรรค์ แสนภักดี. 2552. เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม. สืบค้นเมื่อ 17 ธันวาคม 2552. จาก <http://www.rcfp.info/index.php/column/columngen/277-2009-03-30-12-30-42>
- ประภาพร ขำดี. 2547. ผลกระทบทางสุขภาพในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านสบป่อง อำเภอบางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. 2546. กระบวนการและเทคนิคของนักพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- ประสาร แสงเพชร .2548. การมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี. ปรินญาครุศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- ปานกมล พิสิฐอรุณกุล และเสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรื่องศรี. 2547. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม และกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน: กรณีศึกษาเทศบาล ตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พันธ์ทิพย์ รามสุตร. 2540. การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรพิมล วิกรัยพัฒน์. 2549. การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียง 3 จังหวัดเชียงใหม่ ในเรื่องเต็มการประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45. สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ สาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. ม.ป.ท.
- พันธุ์ศักดิ์ เกตุวัฒนา และคณะ. 2543. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาเทศบาล. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พัฒน์ สุจำนง. 2539. อนามัยสิ่งแวดล้อม. หน่วยวารสารวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรณวิมล แผงประสิทธิ์. 2550. การจัดทำร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต, เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2544. การบริหารองค์การ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินัย เรื่องศรี. ม.ป.ป. การประเมินมูลค่าสิ่งแวดล้อม. สืบค้น 12 ธันวาคม 2552, จาก <http://www.supremecourt.or.th/webportal/maincode/content.php?content=component/library/libview.php&id=6&base=26>
- วีระ นิยมวัน. 2542. การประชุมทำงานอย่างมีส่วนร่วมความคิดสร้างสรรค์ AIC. นนทบุรี: บริษัทไซเบอร์เพรส จำกัด.
- วันชัย โกลละสุด. 2549. การบริหารแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.
- สถานีอนามัยตำบลเสม็ด. 2552. สรุปผลการดำเนินงานสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2552. สุราษฎร์ธานี: สถานีอนามัยตำบลเสม็ด.
- สมควร กาฬรัตน์. 2549. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุกัญญา อธิปอนันต์. 2542. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในงานส่งเสริมการเกษตรโดยกระบวนการ A-I-C. กองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ. 2557. ร่าง พ.ร.บ.มาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม. สืบค้น 26 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.tuhpp.net/file/EIPolicyB>

- สุภาณี มาโตเม. 2552. **ประชาชนตำบลเลม็ด**. บทสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2552.
- สุธิลา ตูลยะเสถียร โกศล วงศ์สุวรรณค์ และสถิต วงศ์สุวรรณค์. 2544. **มลพิษสิ่งแวดล้อม.ปัญหาสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท รวมสาส์น จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548. **แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554)**. เอกสารประกอบการสัมมนาระดมความคิดเห็นระดับภาค เรื่อง แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 10.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2557. **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559**. สืบค้น 26 มิถุนายน 2555, จาก http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/SummaryPlan11_thai.pdf
- สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2554. **บรรยายสรุปจังหวัด**. สืบค้น 26 ธันวาคม 2554, จาก <http://www.suratthai.go.th>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2550. **สรุปสถานการณ์สิ่งแวดล้อมจากข่าว ตุลาคม - ธันวาคม 2550**.
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 8. 2553. **ม.ป.ป. การจัดการขยะมูลฝอย**. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์.
- เสน่ห์ จามริก และคณะ. 2523. **นโยบายในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี.
- สมยศ นาวิกการ. 2545. **การบริหารแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ 1991.
- สวัสดิ์ โนนสูง. 2543. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ศุภิศร์มา ยี่สุนศรี. 2554. **ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และเจตคติ กับพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขชุมชน. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ศรินทร์ทิพย์ กริมเขียว. 2550. **การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง “น้ำ ไฟ และดวงดาว” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- หนึ่งฤทัย สังข์จีน. 2547. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแฉะของเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อรทัย ก๊กผล. 2547. **การเมืองและการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมดาเพลส จำกัด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด. 2552. **ร่างแผนงบประมาณรายจ่าย ประจำปี 2552**. สุราษฎร์ธานี องค์การบริหารส่วนตำบลเลม็ด.

- องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้. 2552. พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล. สืบค้น 26 มิถุนายน 2557, จาก <http://www.fio.co.th/south/law/2/21.pdf>
- องอาจ บุญมา. 2550. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของครัวเรือน: กรณีศึกษา ตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้จังหวัดพะเยา.
- อรพิน สโพโชค. 2537. คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ. อภิญา กังสนารักษ์. 2544. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพิกา ชุมมัตยา. 2552. การสร้างเกมจำลองเพื่อการวางแผนการจัดการขยะมูลฝอย โดยชุมชน กรณีศึกษาโครงการเคหะชุมชนคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การผังเมืองมหาบัณฑิต (วิชาการผังเมือง), มหาลัทยวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อำเภอไชยา. 2553. **สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2553**. สุราษฎร์ธานี: อำเภอไชยา
- Alvin, Bertalan. (1958). **Rural Sociology**. New York: McGraw-Hill.
- Arnstein, R.S. (1969, July). "Ladder of Participation," **AIP Journal**. 1(10): 251-63.
- Best J.W. (1977). **Research in Education**. (3rd edition). Engle Wood Clift, N. J.: Prentice Hall.
- Bloom B.S. (1971). **Handbook on Formative and Summative Evaluation of Study of Learning**. New York: Science Press.
- Bernard, A. (1958). **Rural Sociology**. New York: McGraw – Hill.
- _____. (1959). **Rural Sociology**. New York: McGraw – Hill.
- Cohen, J.M. and N.T. Uphoff. (1990). "Participation's Place in Rural Development Seeking Clarity through Specificity," **World Development**. 5(9): 412.
- Erwin, William. (1976). **Participation Management: Concept**. Atlanta: Georgia State University.
- Keith, D. (1971). **Human Behavior at Work – Human Relation and Organization Behavior**. New York: McGraw – Hill.
- McGuire, W.J. (1969). **The Handbook of Social Psychology**. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Reeder, W. W. (1963). **Some Aspects of the Information Social Programmer on Direction Factors in Belief – Disbelief and Social Action**. New York: Cornell University.
- Rogers, E. M. (1983). **Diffusion of Innovations**. 3rd ed. New York: The Free Press.
- UNICEF. (1978). **Report of the International Conference on Primary Health Care**. New York: N.P. Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามสำหรับใช้ในงานวิจัย และการตรวจสอบแก้ไข
และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบสอบถามสำหรับใช้ในการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ตำบลเสม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการตรวจสอบและแก้ไขตามข้อเสนอแนะผู้ทรงคุณวุฒิ 4 ท่าน ดังนี้

1. ดร. กฤตยา กานต์ เดชดี
 อาจารย์คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
 - แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
 - ปรับคำถามให้สอดคล้องกับพื้นที่
 - ปรับรูปแบบการสร้างแบบสอบถามให้เข้าใจง่ายขึ้น

2. ดร. สมหมาย คชนาม
 ผู้จัดการสำนักงานวิจัยและสถิติ สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
 - ปรับคำถามที่ใช้ให้เข้าใจง่าย
 - เสนอประเด็นที่ควรสอบถาม

3. นายพงค์กิจ ศิริยงค์
 นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - ปรับรูปแบบการสร้างแบบสอบถาม
 - แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
 - ปรับข้อความให้ชัดเจน

4. นายสัมพันธ์ กลิ่นนาค
 สาธารณสุขอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - แก้ไขและปรับการใช้ภาษา
 - ปรับคำถามให้สอดคล้องกับพื้นที่
 - เสนอประเด็นที่ควรสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนตำบลเลม็ด
อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

คำชี้แจง

เครื่องมือชุดนี้ ผู้วิจัยจัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การจัดการมูลฝอยในตำบลเลม็ด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์นี้ ตามความเป็นจริงมากที่สุด และโปรดตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อ คำตอบของท่านผู้วิจัยจะถือเป็นความลับ และนำเสนอผลการวิจัยเป็นลักษณะภาพรวม จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามจะเป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย มี 9 หน้า ประกอบด้วย ข้อสอบถาม 6 ตอน คือ

ตอนที่ 1	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	7	ข้อ
ตอนที่ 2	ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน	จำนวน	6	ข้อ
ตอนที่ 3	ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย	จำนวน	12	ข้อ
ตอนที่ 4	เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย	จำนวน	10	ข้อ
ตอนที่ 5	พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน	จำนวน	14	ข้อ
ส่วนที่ 6	การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย	จำนวน	25	ข้อ

นางสาวนัยนา เดชะ

นักศึกษาลัทธิสุตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 7 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () ในข้อคำถามทุกข้อตามความเป็นจริง

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. 20 ปีหรือน้อยกว่า 2. 21 – 30 ปี
 3. 31 – 40 ปี 4. 41 – 50 ปี
 5. 51 – 60 ปี 6. มากกว่า 60 ปี

3. สถานะสมรส

1. โสด 2. สมรส 3. หม้าย 4. หย่า

4. ระดับการศึกษา

1. ประถมศึกษา 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช./ปศ.ต้น 4. ปวส./อนุปริญญา/ปวท.
 5. ปริญญาตรี 6. สูงกว่าปริญญาตรี
 7. อื่นๆ ระบุ.....

5. อาชีพ

1. เกษตรกรรม 2. รับจ้างทั่วไป
 3. รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ 4. ทำงานโรงงาน/บริษัทเอกชน
 5. ค้าขาย / ทำธุรกิจส่วนตัว 6. ทำงานบ้าน / แม่บ้าน/พ่อบ้าน
 7. ไม่มีงานทำ/ว่างงาน 8. อื่นๆ ระบุ.....

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

1. ไม่เกิน 5,000 บาท 2. 5,001-10,000 บาท
 3. 10,001-15,000 บาท 4. 15,001-20,000 บาท
 5. 20,001-25,000 บาท 6. มากกว่า 25,000 บาท

7. สถานภาพในชุมชน

1. สมาชิก อบต. 2. อ.ส.ม
 3. สมาชิกกลุ่มในชุมชน 4. ผู้ใหญ่บ้าน
 3. กำนัน 4. ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
 5. ประชาชนทั่วไป 6. อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน จำนวน 6 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก และความคิดเห็นของท่าน

1. ท่านมีส่วนในการลดปริมาณขยะในครัวเรือนโดยการไม่สร้างขยะให้เพิ่มขึ้น

☐ 1. ใช่	☐ 2. ไม่ใช่
---------------------------------	------------------------------------

2. ท่านมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งหรือไม่

☐ 1. แยก	☐ 2. ไม่ได้แยก
---------------------------------	---------------------------------------

3. วิธีการทิ้งขยะในครัวเรือนของท่าน

☐ 1. แยกขยะที่ขายได้และไม่ได้ก่อนทิ้ง	☐ 2. ทิ้งรวมกันในถุงเดียว
☐ 3. แยกถุงขยะตามแต่ละประเภทก่อนทิ้ง	☐ 4. อื่นๆ ระบุ...

4. ท่านมีการจัดการขยะในครัวเรือนโดยวิธีใด

☐ 1. กองบนพื้นดิน	☐ 2. ใส่ในหลุมขยะ
☐ 3. ผึ่งกลบ	☐ 4. เผา
☐ 5. ส่งต่อให้เทศบาล	

5. ครัวเรือนของท่านทิ้งขยะประเภทใดมากที่สุด (เขียนตัวเลขเรียงลำดับ 3 ลำดับมากที่สุด = 1 รองลงมาเป็น 2 และ 3 ตามลำดับ)

☐ 1. ผัก ผลไม้ และเศษอาหาร	☐ 2. กล่อง กระดาษ และหนังสือพิมพ์
☐ 3. ขวด กระจก และถุงพลาสติก	☐ 4. กล่องโฟม และวัสดุที่ทำมาจากโฟม
☐ 5. เศษไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ และดอกไม้	☐ 6. วัสดุที่ชำรุดแล้ว เช่น โต๊ะ เก้าอี้ และตู้
☐ 7. ขวดแก้ว หลอดไฟ และกระจก	☐ 8. เศษเหล็ก โลหะ และกระป๋องอะลูมิเนียม

6. เรียงลำดับความรู้ที่ต้องการได้รับเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะโดยเรียงจากมากไปหาน้อย (ใส่เป็นตัวเลข)

.....วิธีการแยกขยะอย่างถูกวิธี

.....วิธีการลดปริมาณขยะ

.....วิธีทำปุ๋ยหมักชีวภาพ/น้ำหมักชีวภาพจากขยะเปียก

.....การนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ใหม่

.....อื่น ๆ ระบุ.....

ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยจำนวน 12 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้ ความเข้าใจของท่าน

ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย	ใช่	ไม่ใช่
1. มูลฝอย หมายถึงสิ่งของต่าง ๆ ที่ไม่มีประโยชน์ และไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้อีก		✓
2. มูลฝอยสด หมายถึง มูลฝอยที่ย่อยสลายได้ง่าย เช่น เศษกระดาษ เศษอาหาร เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น	✓	
3. มูลฝอยอันตรายหรือเป็นพิษ เช่น แบตเตอรี่รถยนต์ หลอดไฟฟ้า ถ่านไฟฉาย กระจ่างยาฆ่าแมลง ควรกำจัดโดยวิธีการนำไปฝังดิน	✓	
4. สุนัขและแมวที่ชอบหาอาหารกินตามกองมูลฝอย สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้อีกทางหนึ่ง		✓
5. เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้	✓	
6. มูลฝอยพวกกระดาษ พลาสติก เศษเหล็ก แก้ว กระจ่างอลูมิเนียม เศษไม้ สามารถคัดแยกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก	✓	
7. มูลฝอยทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ชุมชนไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค	✓	
8. มูลฝอยทุกประเภทสามารถนำมาเลี้ยงสัตว์ได้		✓
9. การกำจัดมูลฝอยโดยการทำขยะหอม (ปุ๋ยหมักชีวภาพ) เป็นการนำเศษอาหารมาหมักโดยไม่ต้องผ่านการคัดแยกก่อน		✓
10. การคัดแยกมูลฝอยควรเริ่มมาจากครอบครัวก่อน	✓	
11. ผู้รับผิดชอบการจัดการมูลฝอยในชุมชน อบต. เลมีดเท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ของชุมชนหรือครอบครัวแต่อย่างใด		✓
12. การทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน		✓

ตอนที่ 4 เจตคติที่มีต่อการจัดการมูลฝอย จำนวน 10 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก และความคิดเห็นของท่าน

เจตคติเกี่ยวกับมูลฝอย (ท่านคิดว่า)	ระดับเจตคติ		
	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย
1. การแก้ปัญหามูลฝอยเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชการเท่านั้น			
2. การคัดแยกมูลฝอยในครัวเรือนไม่ใช่หน้าที่ของท่าน			
3. กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคัดแยกมูลฝอย จะช่วยให้มูลฝอยลดลง			
4. การลดปริมาณมูลฝอยช่วยลดปัญหาโลกร้อนได้			
5. ท่านมีความยินดีที่จะช่วยคัดแยกมูลฝอยขายเพื่อแปรรูปใหม่อย่างสม่ำเสมอ			
6. ท่านยินดีที่จะช่วยลดมูลฝอยเปียกในชุมชนโดยการนำมูลฝอยเปียกในบ้านมาทำปุ๋ยหมัก			
7. ท่านคิดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดี หากมีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชน			
8. ท่านอยากให้ มีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับการคัดแยกมูลฝอยในชุมชนของท่าน			
9. หากท่านมีเวลา ท่านยินดีเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชน เพื่อหาแนวทางการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่าน			
10. การจัดการมูลฝอยที่ได้ผลดีมากที่สุด ควรเริ่มมาจากครัวเรือนก่อน			

ตอนที่ 5 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน จำนวน 14 ข้อ

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความรู้สึก และความคิดเห็นของท่าน

การจัดการมูลฝอย	การปฏิบัติ		
	ทุกครั้ง	บางครั้ง	ไม่เคย
1. ท่านทิ้งมูลฝอยในถังขยะทุกครั้ง			
2. ท่านคัดแยกมูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น เศษกระดาษ ขวดพลาสติก เศษเหล็ก ขวดแก้ว ไปขาย หรือนำมาใช้ใหม่			
3. ท่านหลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติก ก่อถังโพน			
4. ท่านนำตะกร้า หรือกระเป๋ามาใส่ของเมื่อไปซื้อของ หรือจ่ายตลาด			
5. ท่านได้ขายของที่ใช้แล้ว ให้รถ/ร้านรับซื้อของเก่า			
6. ท่านใช้เศษหญ้า เศษใบไม้คลุมดิน มากกว่าการทิ้งลงในถังขยะ			
7. ท่านนำเศษอาหารไปใช้เลี้ยงสัตว์			
8. ท่านนำถุงพลาสติก ถุงหิ้ว ที่ยังมีสภาพดีกลับมาใช้ซ้ำอีก			
9. ท่านนำเสื้อผ้าเก่าไปซ่อมแซมแล้วนำกลับมาใช้ใหม่			
10. ท่านส่งเสริมให้ผู้อื่นคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง			
11. ท่านคัดแยกมูลฝอยอันตรายออกจากมูลฝอยประเภทอื่นก่อนทิ้ง			
12. ท่านส่งเสริมให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอยกับหน่วยงานต่างๆ			
13. ท่านชักชวนเพื่อนบ้านนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์			
14. ท่านใช้กระดาษทั้งสองหน้าช่วยลดปริมาณมูลฝอย			

ตอนที่ 6 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอยจำนวน 25 ข้อ

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงค่าความเป็นจริง

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน					
1. การประชุมเพื่อพิจารณาสถานะของปัญหามูลฝอยและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่าน					
2. การเลือกแนวทางการค้นหาสาเหตุของปัญหามูลฝอยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนกับกรรมการชุมชน และเจ้าหน้าที่ทางราชการ					
3. การเสนอปัญหา สาเหตุของปัญหาในการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่านในที่ประชุม					
4. การเลือกหาสาเหตุของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการมูลฝอยชุมชนของท่าน					
5. การจัดลำดับความสำคัญสาเหตุของปัญหามูลฝอยในชุมชนของท่านว่าจะทำสิ่งไหนก่อนหรือหลัง					
การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน					
1. ให้ข้อมูลที่จำเป็นในการประชุมการวางแผนขั้นตอนในการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่าน					
2. การวางแผน การแบ่งหน้าที่การรับผิดชอบในการจัดการแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนของท่าน					
3. การวางแผนจัดหาเงินทุนหรือแหล่งเงินทุนเพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนของท่าน					
4. การวางแผนจัดหาสิ่งของ เช่น อุปกรณ์ทำความสะอาดถังขยะ เป็นต้น เพื่อแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชนของท่าน					
5. การวางแผนรณรงค์การกำจัดมูลฝอยในชุมชนของท่าน					

ตอนที่ 6 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย(ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน					
1. ให้ความร่วมมือกับ อบต. ในการดำเนินกิจกรรมที่เป็น การแก้ไขมูลฝอย					
2. ชวนคนในครอบครัวและเพื่อนบ้านให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดท้องถิ่นว่าด้วยมูลฝอยและร่วมมือกับชุมชนใน การแก้ไขปัญหามูลฝอย					
3. ร่วมกิจกรรมเพื่อรณรงค์การทำความสะอาดชุมชนในวัน สำคัญที่ทางราชการกำหนด					
4. ร่วมให้การสนับสนุนวัสดุหรือบริจาคเงินในการแก้ปัญหา มูลฝอยในชุมชนของท่าน					
5. มีส่วนร่วมกับ อบต. ในการเข้ารับการฝึกอบรมเสริมสร้าง ความรู้ต่างๆเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย					
การรับผลประโยชน์					
1. มีรายได้จากการนำมูลฝอยบางประเภทไปขาย					
2. ทำปุ๋ยหมัก หรือน้ำหมักชีวภาพ จากมูลฝอยอินทรีย์ใน ครัวเรือนของท่าน					
3. สามารถติดต่อ สื่อสารกับ อบต. ได้สะดวกขึ้น					
4. มีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนของท่านสะอาด เรียบร้อย					
5. มีส่วนร่วมในการลดมลพิษในชุมชนให้น้อยลง					

ส่วนที่ 6 การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการมูลฝอย(ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การติดตามและประเมินผล					
1. ทำเกณฑ์ประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่าน					
2. ให้ข้อมูลตามแบบของการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่าน					
3. ได้รับทราบผลการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่าน					
4. การประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยลักษณะใดลักษณะหนึ่งในชุมชนของท่าน					
5. ช่วยประชาสัมพันธ์ผลการประเมินผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชนของท่าน					

ภาคผนวก ข
ภาพกิจกรรมดำเนินการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

ประชุมชี้แจงโครงการจัดการมูลฝอยแก่ประชาชน

จัดเวทีระดมความคิดการจัดการมูลฝอยชุมชน

แผนปฏิบัติการ
โครงการอาสาสมัครพัฒนา
การจัดการชุมชน

กิจกรรม	วันที่/เวลา	สถานที่	บุคลากร/หน่วยงาน
ประชุมเตรียมงาน	19 ม.ค. 2562	ศูนย์พัฒนาฯ	อาสาสมัครฯ
ประชุมวางแผน			
ประชุมติดตาม			
ประชุมสรุป			
ประชุมประเมินผล			
ประชุมรายงาน			

ภาพการดำเนินกิจกรรมโครงการ

ภาคผนวก ค
ตารางเชิงปฏิบัติการและทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุม

ตารางการประชุมปฏิบัติการ การใช้เทคนิคเอไอซี A-I-C ในการแก้ไขปัญหาขยะตำบลเลม็ด

วันที่ / เวลา	เนื้อหา	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการ
29 มกราคม 54 10.30-12.00 น.	-แนะนำตัวและกล่าว วัตถุประสงค์ของการจัด ประชุม	1. เพื่อทำความรู้จักและสร้าง ความคุ้นเคยนำความเข้าใจ ตรงกันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม และวิทยากร	1. วิทยากรกล่าวทักทาย แนะนำตัวและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดประชุม/ กระบวนการจัดประชุม 2. กิจกรรมเกมแนะนำตัว โดยให้ผู้เข้าร่วมการอบรมและวิทยากรแนะนำตัวทีละคน จากนั้นก็มีกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อละลายพฤติกรรมและสร้างบรรยากาศใน การอบรม 3. กิจกรรมนันทนาการ 4. ประเมินความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและพฤติกรรมเกี่ยวกับขยะ และการจัดการ ขยะของผู้ร่วมประชุม 5. ฉายวิดีโอเกี่ยวกับสถานการณ์ขยะในปัจจุบันเป็นกันเอง เสมอภาค เคารพกัน และกัน

วันที่ / เวลา	เนื้อหา	วัตถุประสงค์	ขั้นตอน/วิธีการ
	<p>-ประเมินสถานการณ์สาเหตุและผลกระทบของปัญหาขยะในชุมชน</p> <p>กำหนดวิสัยทัศน์และสร้างอุดมการณ์ร่วมกัน</p>	<p>1. เพื่อทราบสถานการณ์และสร้างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาขยะในชุมชนร่วมกันของผู้ประกอบการ</p> <p>1. กำหนดวิสัยทัศน์และสร้างอุดมการณ์ร่วมกันในการแก้ไขปัญหามูลฝอยในชุมชน</p>	<p>1. แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมการอบรมออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม ให้กลุ่มย่อยช่วยกันวิเคราะห์</p> <p>1.1 สถานการณ์ อดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มอนาคตของปัญหาขยะในชุมชน</p> <p>1.2 สาเหตุของปัญหาขยะในชุมชน</p> <p>1.3 วิทยาการสรุปประเด็นสำคัญของแต่ละกลุ่มและเสริมประเด็นส่วนขาด</p> <p>1. แบ่งกลุ่มผู้ร่วมการอบรมเป็น 2 กลุ่ม(กลุ่มเดิม)</p> <p>2. ให้แต่ละกลุ่มวาดภาพสถานการณ์การจัดการขยะในอนาคตที่ตนอยากเห็น หรืออยากให้เป็นด้วยคำถามจากวิทยากรว่า ‘อนาคต 1 ปีข้างหน้าเราอยากเห็นปัญหาขยะในชุมชนอย่างไร’ พร้อมทั้งช่วยกันสรุปสโลแกนหรือคำขวัญ</p>
13.00 – 15.00	<p>ร่วมกันคิดค้นปัญหาแนวทางแก้ไข เพื่อสรุปมาตรการและแนวทางการประชุมและวางแผนโครงการแก้ไขปัญหา</p>	<p>1.เพื่อให้ได้แนวทางกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมโดยการคิดร่วมกัน</p> <p>2.จัดทำรายละเอียดแผนดำเนินงาน/โครงการแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน</p>	<p>ให้ผู้เข้าร่วมประชุมเสนอแนวทางการแก้ไขโดยคิดร่วมกันว่าจะทำโครงการอย่างไรให้เป็นจริงโดยมีหัวข้อดังนี้</p> <p>1. ชื่อกิจกรรม/โครงการ</p> <p>2. กลวิธี/การดำเนินงาน</p> <p>3. ระยะเวลาในการดำเนินงาน</p> <p>4. แหล่งขอรับสิ่งสนับสนุน</p> <p>5. ผู้รับผิดชอบโครงการ</p>

ทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการขยะของประชาชน

ตำบลเดิมดัด อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ ๒๙ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	ลายมือชื่อ		หมายเหตุ
			เข้า	บ่าย	
1	นายเกียรติศักดิ์ ศิริทวารวดี	นายก อบต. เดิมดัด			
2	นางสาววิไล นัทร ศิมชาติ	ปลัด อบต. เดิมดัด			
3	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	ประธาน อบต. เดิมดัด			
4	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
5	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
6	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
7	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
8	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
9	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
10	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
11	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
12	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
13	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
14	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
15	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
16	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
17	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
18	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
19	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
20	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
21	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
22	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
23	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
24	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
25	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			
26	นายประสิทธิ์ นันทนไชย	นายก อบต. เดิมดัด			

ทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการขยะของประชาชน

ตำบลลემัค อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ 29 เดือน ๗๓๓๖ พ.ศ. ๒๕๕๙

ลำดับ ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง	ลายมือชื่อ		หมายเหตุ
			เข้า	บ่าย	
๑๗	ทพ.สาวิตรี น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	พิ	พิ	
๒๙	นาง สุทธิมา มาตียม	ปลัดตำบล ๒	สุทธิมา	สุทธิมา	
๒๙	นายสันติชน น. ๒๑๑๑๐๘	ปลัดตำบล ๒	สันติ	สันติ	
๓๐	ทพ.วิฑูรย์ ตันรัมย์	ผู้ใหญ่บ้าน ๑	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๓๑	นายดำรงศักดิ์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	ดำรงศักดิ์	ดำรงศักดิ์	
๓๒	น.ส.วันดี น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วันดี	วันดี	
๓๓	นายสมชาย น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	สมชาย	สมชาย	
๓๔	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๓๕	นายสุธรรม น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	สุธรรม	สุธรรม	
๓๖	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๓๗	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๓๘	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๓๙	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๔๐	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๔๑	นายวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๔๒	นางสุนันทา น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	สุนันทา	สุนันทา	
๔๓	นางนันทิ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	นันทิ	นันทิ	
๔๔	นางวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๔๕	นางวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	
๔๖	นางวิฑูรย์ น. ๒๑๑๑๐๘	ผู้ใหญ่บ้าน ๒	วิฑูรย์	วิฑูรย์	

กำหนดการกิจกรรมโครงการเคมีค่น่าอยู่ ไร่มูลฝอย ตำบลเสม็ด
อำเภอลายมา จังหวัดสุราษฎร์ธานี
วันที่ 15 มีนาคม 2554

09.00-09.30 น.	ลงทะเบียน
09.30-10.00 น.	การสร้างความสัมพันธ์
10.00-10.30 น.	ทำแบบทดสอบด้านความรู้ก่อนดำเนินกิจกรรม
10.30-11.30 น.	ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอย
11.30-12.00 น.	รับประทานอาหาร
12.00-13.00 น.	ทำแบบทดสอบด้านความรู้หลังดำเนินกิจกรรม
13.00-13.45 น.	กิจกรรมด้านการจัดการมูลฝอย
13.45-14.00 น.	สรุปการดำเนินกิจกรรม

ทะเบียนผู้เข้าร่วมโครงการ "เดินนำอยู่ ไร้ฝุ่นผอม" ตำบลเดิมต อำเภอยายา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วันที่ ๑๕ เดือน มีนาคม พ.ศ.๒๕๕๔

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ลายมือชื่อ
1	นางสมิลา คุ้มดี	๘๙ หมู่ ๗ ต.เดิมต	สมิลา คุ้มดี
2	นางหว่องหว่อง อิมจันทร์	128/1 ม. ๗ เดิมต	หว่องอิมจันทร์
3	นายสมาน รัตนวิทย์	๔๙/๗ ม. ๗ เดิมต	สมาน
4	นางอภิสรา อนุทวีสินทา	102/1 ม. ๗ เดิมต	อภิสรา อนุทวีสินทา
5	นางช่อฉวี อ้วนดี	101 ม. ๖ เดิมต	ช่อฉวี
6	นางพิกัด อ้วนดี	101/1 ม. ๖ เดิมต	พิกัด
7	นางวิภา อ้วนดี	๙๐ ม. ๗ เดิมต	วิภา
8	นางระพีมา อ้วนดี	๕๗ ม. ๖ เดิมต	ระพีมา
9	นางวิภา อ้วนดี	145/1 ม. ๗ เดิมต	วิภา
10	นางวิภา อ้วนดี	110 ม. ๗ เดิมต	วิภา
11	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	47/1 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
12	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	61/๒ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
13	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๒3/๗ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
14	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	115/๒ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
15	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕๔/๗ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
16	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕1/๗ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
17	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕๓ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
18	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	105 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
19	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	107/๗ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
20	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕๐ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
21	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕๕ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
22	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	102/๒ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
23	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	50 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
24	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	146 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
25	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕1 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
26	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	๕7/๗ ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
27	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	111 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
28	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	153 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
29	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	53 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
30	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	115/1 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์
31	นายอรรถสิทธิ์ อ้วนดี	102 ม. ๗ เดิมต	อรรถสิทธิ์

ลำดับที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่	ลายมือชื่อ
32	กมลพร นววิมล	164 ม.2 ต.บึงบัว	กมลพร
33	ศิริพร นววิมล	55 ม.2 ต.บึงบัว	ศิริพร
34	วิมลพร นววิมล	12 ม.3 ต.บึงบัว	วิมลพร
35	ศิริพร นววิมล	121 ม.6 ต.บึงบัว	ศิริพร
36	ศิริพร นววิมล	45/2 ม.4	ศิริพร
37	ศิริพร นววิมล	96/1 ม.6	ศิริพร
38	ศิริพร นววิมล	16/1 ม.1	ศิริพร
39	ศิริพร นววิมล	19/1 ม.6	ศิริพร
40	ศิริพร นววิมล	17 ม.7	ศิริพร
41	ศิริพร นววิมล	121 ม.6	ศิริพร
42	ศิริพร นววิมล	107 ม.2	ศิริพร
43	ศิริพร นววิมล	28/1 ม.7	ศิริพร
44	ศิริพร นววิมล	104 ม.8	ศิริพร
45	ศิริพร นววิมล	102 ม.6	ศิริพร
46	ศิริพร นววิมล	133 ม.6	ศิริพร
47	ศิริพร นววิมล	26/2 ม.7	ศิริพร
48	ศิริพร นววิมล	73/1 ม.2	ศิริพร
49	ศิริพร นววิมล	195/8 ม.4	ศิริพร
50	ศิริพร นววิมล	89 ม.1	ศิริพร
51	ศิริพร นววิมล	100 ม.2	ศิริพร
52	ศิริพร นววิมล	7/1 ม.6	ศิริพร
53	ศิริพร นววิมล	22 ม.6	ศิริพร
54	ศิริพร นววิมล	11/1 ม.3	ศิริพร
55	ศิริพร นววิมล	20 ม.1	ศิริพร
56	ศิริพร นววิมล	10/1 ม.1	ศิริพร

